

Džidu Krišnamurti

Brīvība no zināmā

Rīga; 2008

19.pants. Autora darba izmantošana bez autora piekrišanas un atbildības

(1) Autortiesības nav uzskatāmas par pārkāptām, ja bez autora piekrišanas un bez atbildības šajā likumā noteiktajā kārtībā:

- 1) darbs tiek izmantots informatīviem mērķiem;
- 2) darbs tiek izmantots izglītības un pētniecības mērķiem;
- 6) tiek izmantots publiski pieejams vai izstādīts darbs;

21.pants. Darba izmantošana izglītības un pētniecības mērķiem

(1) Obligāti norādot izmantotā darba nosaukumu un autora vārdu, kā arī ievērojot šā likuma 18.panta otrās daļas noteikumus, atļauts izziņotus vai publicētus darbus vai to fragmentus izmantot izglītības standartiem atbilstošās mācību grāmatās, radio un televīzijas raidījumos, audiovizuālos darbos, vizuālos uzskates līdzekļos un tamlīdzīgi, kas tiek speciāli radīti un izmantoti izglītības un pētniecības iestādēs nepastarpinātā mācību un pētniecības procesā to darbības mērķim atbilstošā apjomā nekomerčiālos nolūkos.

36.pants. Vispārīgie noteikumi par autortiesību termiņu

(1) Autortiesības ir spēkā visu autora dzīves laiku un 70 gadus pēc autora nāves, izņemot šā likuma 37.pantā minētos gadījumus.

(2) Autors ir tiesīgs tādā pašā kārtībā, kādā tiek iecelts testamenta izpildītājs, norādīt personu, kurai viņš uztic savu tiesību aizsardzību pēc nāves. Minētā persona realizē savas pilnvaras līdz mūža beigām. Ja šādu norādījumu nav, autortiesības pēc autora nāves īsteno viņa mantinieki. Ja mantinieku nav vai viņiem piederošo autortiesību termiņš izbeidzies, šo tiesību aizsardzību realizē autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija.

39.pants. Darbi, attiecībā uz kuriem izbeidzies autortiesību termiņš

(1) Darbus, attiecībā uz kuriem izbeidzies autortiesību termiņš, var brīvi izmantot jebkura persona, ievērojot autora tiesības uz vārdu un darba neaizskaramību saskaņā ar šā likuma 14.panta noteikumiem.

(2) Autoratbildība par šādu darbu izmantošanu netiek maksāta.

(LR Autortiesību likums)

Publiski Džidu Krišnamurti darbs "Brīvība no zināmā" ir pieejams šādās vietnēs:

http://www.koob.ru/books/freedom_from_known.rar

<http://ourhome.narod.ru/lib/krsvoboda.html>

http://www.indostan.ru/biblioteka/knigi/392/397_1_o.zip

http://www.roerich.com/zip/kr_svob.zip

<http://www.jiddu-krishnamurti.net/en/freedom-from-the-known>

u.c.

© Krishnamurti Foundation Trust, Brockwood Park, Bramdean, England, Krishnamurti Foundation of America, Ojai, California, USA, Krishnamurti Foundation of India, Chennai, India, Fundación Krishnamurti Latinoamericana, Barcelona, Spain, ir tikai dažas no organizācijām, kas nodarbojas ar Krišnamurti literārā mantojuma glabāšanu, izplatīšanu un popularizēšanu.

SATURS

- 1. nodaļa.** Cilvēka meklējumi. Izkropļotais prāts. Tradicionālā pieeja. Cienīguma gūstā. Cilvēks un indivīds. Dzīve kā cīņa. Cilvēka būtība. Atbildība. Patiesība. Sevis pārveidošana. Enerģijas šķērdēšana. Brīvība no autoritātes.....4
- 2. nodaļa.** Sevis izzināšana. Vienkāršība un pieticība. Nosacītība..... 11
- 3. nodaļa.** Apziņa. Dzīve veselumā. Apzināšanās.....16
- 4. nodaļa.** Dzīšanās pēc baudas. Vēlme. Domas radītais izkropļojums. Atmiņa. Prieks..... 19
- 5. nodaļa.** Intereses par sevi koncentrēšana. Stāvokļa alkas. Bailes un totālas bailes. Fragmentāra domāšana. Baiļu izbeigšana.....22
- 6. nodaļa.** Vardarbība. Niknums. Attaisnošanās un nosodījums. Ideāls un tas, kas pastāv īstenībā.....28
- 7. nodaļa.** Attiecības. Konflikti. Sabiedrība. Nabadzība. Narkotikas. Atkarība. Salīdzināšana. Vēlmes. Ideāli. Liekulība..... 34
- 8. nodaļa.** Brīvība. Dumpošanās. Vientulība. Prāta tīrība. Pieņemt sevi tādu, kāds esmu.....40
- 9. nodaļa.** Laiks. Skumjas. Nāve..... 43
- 10. nodaļa.** Mīlestība.....47
- 11. nodaļa.** Redzēt un dzirdēt. Māksla. Skaistums. Askētisms. Priekšstats. Problēmas. Telpa..... 53
- 12. nodaļa.** Vērotājs un vērojamais.....58
- 13. nodaļa.** Kas ir domāšana? Idejas un rīcība. Izaicinājums. Matērija. Domas rašanās.....61
- 14. nodaļa.** Vakardienas laiks. Mierīgs prāts. Komunikācija. Sasniegumi. Disciplīna. Klusēšana. Patiesība. Īstenība.....64
- 15. nodaļa.** Pieredze. Apmierinājums. Dualitāte. Meditācija..... 68
- 16. nodaļa.** Totāla revolūcija. Religiōzs prāts. Enerģija. Kaisme..... 72

1. nodaļa

Cilvēka meklējumi.

Izkropļotais prāts. Tradicionālā pieeja. Cienīguma gūstā. Cilvēks un indivīds. Dzīve kā cīņa. Cilvēka būtība. Atbildība. Patiesība. Sevis pārveidošana. Enerģijas šķērdēšana. Brīvība no autoritātes.

Gadsimtu gaitā cilvēks ir meklējis kaut ko aiz sevis paša robežām, aiz materiālās labklājības robežām, - to, ko mēs saucam par Patiesību jeb Dievu, jeb Īstenību, - stāvokli aiz laika robežām – kaut ko, kas nav pakļauts apstākļu, domu vai cilvēku samaitātības iedarbībai. Un cilvēks vienmēr uzdeva jautājumu – kāda ir tā visa jēga, vai dzīvei vispār ir kāda jēga? Vērojot briesmīgās dzīves jukas, sacelšanās, karus, neskaitāmos sadalījumus pēc reliģiskā un ideoloģiskā principa un nacionālajām problēmām un jūtot dziļu vilšanos, pilnīgas sagraves sajūtu, viņš jautā, ko viņam darīt, kas ir tas, ko mēs saucam par dzīvi, un vai ir kas aiz tās?

Neatradis šo kaut ko zem tūkstošiem nosaukumu, ko viņš vienmēr ir meklējis, cilvēks uzturēja ticību, ticību pestītājam, ideālu, bet ticība neizbēgami radīja vardarbību. Šajā pastāvīgajā cīņā, ko mēs saucam par dzīvi, mēs cenšamies radīt noteiktu uzvedības kodeksu, kas atbilst sabiedrībai, kurā mēs esam izaudzīnāti, - vai tā būtu komunistiskā sabiedrība vai arī, tā saucamā, “brīvā sabiedrībā”. Mēs pieturamies pie noteikta uzvedības standarta, kas ir daļa no mūsu hinduisma, islāma, kristietības vai vēl kādas citas tradīcijas. Mēs meklējam kādu, kurš mums pateiktu, kāda uzvedība ir pareiza un kāda nepareiza, kāda doma ir pareiza un kāda aplama, un, sekojot šim paraugam, mūsu uzvedība un domāšana kļūst mehāniska, bet reakcija – automātiska. Mēs ļoti viegli to varam sevī novērot.

Gadsimtu garumā mums bija vajadzīga pastāvīga mūsu skolotāju, mūsu autoritāšu, mūsu grāmatu, mūsu svēto aizbildniecība. Mēs sakām: “Pastāstiet mums, kas atrodas aiz šiem pauguriem un kalniem, aiz šīs zemes.” Un mēs apmierināties ar saņemtajiem aprakstiem. Tas nozīmē, ka mēs dzīvojam pēc vārdiem, mūsu dzīve ir virspusēja un tukša, mēs esam otršķirīgi cilvēki. Mēs dzīvojam tā, kā mums saka, vai nu sekojam savām tieksmēm, centieniem vai arī pakļaujamies apstākļiem un apkārtējai videi. Mēs esam visāda veida ietekmju rezultāts, un mūsos nav nekā jauna, nekā, ko mēs paši būtu atklājuši, nekā oriģināla, tīra, gaiša.

Visas vēstures garumā ideologi un reliģiskie līderi mums apgalvoja, ka, ja mēs veiksime noteiktus rituālus, atkārtosime noteiktas lūgšanas vai mantras, pieskaņojoties noteiktiem paraugiem, apspiedīsim savas vēlmes, kontrolēsim savas domas, attīrīsim savas tieksmes, ierobežosime savas iekāres un atturēsimies no seksuāla apmierinājuma, tad, pietiekamā mērā novārdzinājuši savu prātu un ķermeni, mēs atradīsim kaut ko aiz šīs īsās

dzīves robežām. Un tas ir tas, ko miljoniem, tā saucamo, reliģisko cilvēku ir darijuši gadsimtu gaitā, vai nu vientulībā, dodoties tuksnesī, kalnos, alās, ceļojot no ciemata uz ciematu ar ubaga krūzīti, vai arī apvienojoties grupā, dodoties klosterī, piespiežot savu prātu pielāgoties uzstādītajam paraugam. Taču nomocītais, salauztais prāts, prāts, kurš vēlas aizbēgt no jebkādas kņadas, kurš ir novērsies no ārējās pasaules un ir kļuvis truls disciplīnas un pielāgojumu dēļ, - tāds prāts, lai cik ilgi tas nemeklētu, neatradīs neko citu, kā vien to, kas atbilst viņa paša izkropļojumiem.

Un tātad, lai atklātu, vai ir patiešām kas tāds aiz šīs trauksmainās, baiļu un sāncensības pilnās dzīves robežām, kā man šķiet, ir nepieciešama pavisam citāda pieeja. Tradicionālā pieeja ir virzība no perifērijas uz iekšu, uz centru, lai ar laiku atsacīšanās prakses rezultātā pakāpeniski nonāktu līdz iekšējai ziedēšanai, iekšējam skaistumam un mīlestībai, (bet faktiski ar tādu pieeju tiek darīts viss, lai kļūtu aprobežots, sīks un niecīgs); kad, pakāpeniski attīroties, noņemot no sevis vienu kārtu pēc otras, ļaujoties uz laiku un uzskatot, ka vēlamā var sasniegt rīt, nākamajā dzīvē, cilvēks pakāpeniski pietuvojas šim centram, viņš atklāj, ka tur nav nekā, jo prāts kļuvis nespējīgs, truls un nejūtīgs.

Vērojot šo procesu, tu sev jautā, vai nepastāv pavisam citāda pieeja, t.i., - vai nav iespējams izrāviens no centra? Pasaule pieņem tradicionālo pieeju un seko tai. Pirmais nekārtības mūsos iemesls ir tādas realitātes meklējums, ko mums apsolījis kāds cits. Mēs mehāniski sekojam kādam, kas garantē mums ērtu garīgo dzīvi. Pats neticamākais ir tas, ka, lai gan vairums no mums ir pret politisko tirāniju un diktatūru, mēs iekšēji pieņemam autoritāti un tirāniju, ļaujot kādam citam kropļot mūsu prātus un dzīves ceļu. Taču, ja mēs pilnībā, ne intelektuāli, bet faktiski atmetīsim jebkuru, tā saucamo, garīgo autoritāti, visas ceremonijas, rituālus un dogmas, - bet tas nozīmētu vientulību, konfliktu ar sabiedrību, - mēs pārstāsim būt cienījami cilvēki. Cienījams cilvēks nevar pietuvoties bezgalīgajai, neizmērojamajai realitātei.

Teiksim, jūs sāksit ar kaut kā pavisam aplama – tradicionālās pieejas – noliegšanu, tad, ja jūs noliegšana ir tikai reakcija, jūs radīsiet tikai citu šablonu, kas būs tikai slazds, ja jūs tikai mēģināsiet sevi intelektuāli pārliecināt, ka šī noliegšana ir ļoti laba ideja, bet neko neuzsāksit, jūs necik nepavirzīsities uz priekšu. Savukārt, ja jūs noliedzat šo pieeju, jo saprotat tās muļķīgumu un brieduma trūkumu, ja jūs to atmetat tāpēc, ka esat brīvi un neizjūtat bailes, ja jūs noraidāt to ar satriecošu saprātu, jūs radāt sevī un apkārt sev lielu uztraukumu, taču jūs izejat no cienīguma slazda. Tad jūs saprotat, ka vairs nemeklējat. Lūk, tas ir pirmais, ko jūs esat iemācījies, - nemeklēt. Kad jūs meklējat, jūs faktiski vienkārši pētāt vitrīnas.

Jautājums par to, vai eksistē Dievs, istā realitāte vai kā to arī sauktu, nekad nevar tikt atrisināts ar grāmatu, priesteru vai filozofu un

pestītāju palīdzību. Nekas un neviens cits nevar atbildēt uz šo jautājumu, kā vien jūs pats. Tieši tāpēc jums jāiepazīst pašam sevi. Sevis saprašana ir vieduma sākums.

Bet kas jūs esat, kas ir jūsu individualitāte? Es domāju, ka ir starpība starp cilvēku un individu. Indivīds ir lokāla būtne, kas dzīvo noteiktā valstī, kas pieder noteiktai kultūrai, noteiktai sabiedrībai, noteiktai reliģijai. Cilvēks nav lokāla būtne – viņš ir visur. Ja indivīds darbojas tikai atsevišķā plašā dzīves lauka nostūrī, tad viņa darbībai nav nekādas saistības ar veselo. Līdz ar to jāatceras, ka mēs runājam par veselo, bet nevis par kādu daļu, jo lielākais ietver mazāko, bet mazākais neietver lielāko. Indivīds ir sīka, nelaimīga, neveiksmīga būtne, kas apmierinās ar saviem dieviem un šaurajām tradīcijām, kamēr cilvēkam rūp vispārējā labklājība, vispārējās ciešanas un vispārējais haoss pasaulē.

Mēs, cilvēki, esam palikuši tādi paši, kādi bijām miljoniem gadu: bezgalīgi alkātīgi, skaudīgi un agresīvi, aizdomīgi, pilni trauksmju un izmisuma, ar nejaušiem prieka un mīlestības uzplaisnījumiem. Mēs esam briesmīgs naida, baiļu un labestības, vardarbības un miera vienlaicīgs sajaukums. Ārēji ir panākts liels progress – no vērša pajūga līdz reaktīvajai lidmašīnai, taču psiholoģiski indivīds nav izmainījies, bet sabiedrības struktūra visur pasaulē ir indivīdu radīta. Ārējā sociālā struktūra ir mūsu savstarpējo cilvēcisko attiecību iekšējās, psiholoģiskās struktūras sekas, jo, tā kā indivīds ir cilvēku kopējās pieredzes, zināšanu un uzvedības rezultāts, katrs no mums ir visas pagātnes noliktava. Indivīds ir cilvēks, kurš pārstāv visu cilvēci; visa cilvēces vēsture ir ierakstīta mūsos.

Pasekojiet līdzī tam, kas patiesībā notiek mūsos un ārpus mums un šajā uz konkurenci balstītajā kultūrā, kurā jūs dzīvojat, - ar tās prasībām pēc varas, stāvokļa, prestiža, veiksmes un visa pārējā; padomājiet par sasniegumiem, ar kuriem jūs tā lepojaties, izpētiet visu to sfēru, ko jūs saucat par dzīvi ar konfliktu visās attiecību formās, ar naidu, naidīgumu, nežēlību un nebeidzamajiem kariem. Šī sfēra, šī dzīve ir viss, ko mēs pazīstam, un, nespējot saprast šo briesmīgo cīņu par izdzīvošanu, mēs, saprotams, tās priekšā izjūtam bailes, mēs meklējam glābiņu, bēgot no tās jebkurā iespējamajā veidā. Tāpat mēs baidāmies no nezināmā, no nāves, no rītdienas. Tātad mēs baidāmies gan zināmā, gan nezināmā. Tāda ir mūsu ikdiena; tajā nav cerību, tāpēc jebkura filozofijas daudzveidība, jebkura ideoloģiska teorija ir bēgšana no realitātes, no tā, kas ir.

Visas ārējās formas, pārmaiņas pēc kariem, revolūcijām, reformām, likumu un ideoloģiju ieviešanas, ir cietušas pilnīgu neveiksmi un nav izmainījušas cilvēka būtību, un tātad - arī sabiedrības būtību. Kā cilvēki, kas dzīvo šajā briesmīgi kroplajā pasaulē, uzdosim sev jautājumu, vai šī sabiedrība, kas balstīta uz konkurenci, nežēlību un bailēm, var piedzīvot galu? Vai tas var būt ne intelektuāla koncepcija, ne tikai cerība, bet

patiesš fakts? Es domāju, ka tas var notikt tikai tad, ja katrs no mums apzināsies, ka mēs kā indivīdi, kā cilvēki, lai kādā pasaules daļā mēs nedzīvotu, lai kādai kultūrai mēs nepiederētu, esam pilnībā atbildīgi par to stāvokli, kādā atrodas pasaule. Mēs, katrs no mums, esam atbildīgi par katru karu mūsu pašu vēlmju agresijas, mūsu nacionālisma, mūsu egoisma, mūsu dievu, mūsu aizspriedumu, mūsu ideālu, visa, kas mūs šķir, dēļ. Un tikai tad mēs saprotam, ne intelektuāli, bet faktiski (tāpat kā īstu faktu vai tāpat kā apzināmies sāpes), ka jūs un es esam atbildīgi par visu šo pastāvošo haosu, par visām ciešanām pasaulē, jo mēs tajā esam ieguldījuši daļu savas ikdienas dzīves un esam daļa no šīs briesmīgās sabiedrības ar tās kariem, šķelšanos, ar tās kroplumu, cietsirdību un skopumu; tikai tad, kad mēs patiešām to sapratīsim, mēs sāksim rīkoties. Bet, ko gan var izdarīt cilvēks? Ko mēs ar jums varam izdarīt, lai radītu pavisam jaunu sabiedrību? Mēs uzdodam sev ļoti nopietnu jautājumu. Vai vispār pastāv kaut kas, ko var izdarīt? Vai kāds mums to pateiks? Tā saucamie garīgie līderi, kas, kā uzskata, zina šīs lietas labāk par mums, ir runājuši par to, cenšoties mūs pagriezt un iestūķēt jaunā šablonā, kas mūs nav aizvedis sevišķi tālu; pieredzējuši, mācīti cilvēki rādīja mums, taču arī tas nav mūs pavirzījis tālāk. Mums teica, ka visi ceļi ved uz patiesību: hinduistam ir savs ceļš, kādam citam, piemēram, kristietim vai musulmanim, - savs, un ka tie visi satiksies pie vienām durvīm. Taču, ja to uzmanīgi aplūko, tas izrādīsies pavisam absurdi. Nav ceļa uz patiesību. Tajā ir Patiesības skaistums. Tā ir dzīva. Ir ceļš uz nedzīvu lietu, jo tā ir nekustīga. Bet, kad jūs redzat, ka patiesība ir kaut kas pavisam dzīvs, kustīgs, kas nekad nestāv uz vietas, ka tā nekad neuzturas ne templī, ne mošejā, ne baznīcā, un, ka nekas – ne reliģija, ne skolotājs, ne filozofs, - nevar līdz tai aizvest, tad jūs arī ieraudzīsiet, ka šis dzīvais kaut kas ir tas, kas jūs patiesībā esat: jūsu izmisums, jūsu sāpes un skumjas, kurās jūs dzīvojat. Līdz ar tā visa saprašanu jūs zināt, kā skatīties uz lietām jūsu dzīvē. Taču nevar raudzīties caur ideoloģiju, caur vārdu ekrānu, caur cerībām un bailēm.

Un tā jūs redzat, ka jums nevajag būt atkarīgam no kāda, ka nav nedz līdera, nedz skolotāja, nedz autoritātes, bet tikai jūs pats, jūsu attiecības ar citiem un ar pasauli – nekā cita nav. Kad jūs to apzināties, rodas vai nu dziļš izmisums, kas rada cinismu un rūgtumu, vai arī, ja jūs aci pret aci sastopaties ar faktu, ka neviens cits, bet tikai jūs esat atbildīgi par pasauli un sevi, par to, ko jūs domājat, , ko jūtat, kā rīkojaties, - viss žēlums aiziet. Mēs parasti cenšamies apsūdzēt citus, taču tas ir žēluma pret sevi paveids.

Un tā, vai mēs, jūs un es, varam radīt sevī bez nekādas ārējas ietekmes, bez nekādas ticības, bez bailēm par sodu, vai savas būtības pamatos mēs varam radīt pilnīgu revolūciju, psiholoģisku mutāciju tā, lai jūs pārstatu būt nežēlīgi, spējīgi uz vardarbību, sāncensību, lai jūs pārstatu izjust trauksmi, bailes, alkatību, skaudību un visas pārējās jūsu

rakstura izpausmes, ka radījušas šo satrūdējušo sabiedrību, kurā noris mūsu ikdienas dzīve?

Svarīgi jau no paša sākuma saprast, ka es nepiedāvāju nekādu filozofiju vai ideoloģisku koncepciju struktūras. Man liekas, ka ideoloģijām vispār nav nekādas jēgas. Svarīga nevis dzīves filozofija, bet tā vērošana, kas patiešām notiek mūsu ikdienas dzīvē – ārēji un iekšēji. Ja jūs ļoti uzmanīgi vērosiet, kas notiek un to pētīsiet, jūs pārliecināsities, ka viss balstās uz intelektuāla priekšstata. Taču intelekts neietver sevī visas dzīves sfēras – tas ir tikai fragments, un lai cik gudri tas nebūtu organizēts, lai cik sens un tradicionāls tas nebūtu, tas ir tikai maza eksistences daļa, tai laikā, kad mums ir darīšana ar visu dzīves veselumu. Un kad mēs ieskatāmies tajā, kas notiek pasaulē, mēs sākam saprast, ka nepastāv ārējs un iekšējs process. Pastāv tikai viens process – vesela, totāla virzība. Man šķiet, ka būt spējīgam redzēt, ir viss, kas nepieciešams, jo, ja mēs zinām, kā raudzīties, tad viss kļūst ļoti skaidrs, bet tam, lai redzētu, nav vajadzīga ne filozofija, ne skolotājs. Nav vajadzīgs neviens, kas teiktu, kā jums jāskatās. Vienkārši raugieties.

Vai tad, redzot visu patiesību, saprotot to ne vārdiskā līmenī, bet gan faktiski, jūs spējat viegli un spontāni mainīties? Lūk, reāls jautājums. Vai ir iespējama psihes revolūcija?

Es vēlētos zināt, kāda ir jūsu reakcija uz šādu jautājumu. Jūs varat teikt: "Es negribu mainīties", un vairums cilvēku to nevēlas, it īpaši tie, kas ir nodrošināti sociālā un ekonomiskā ziņā vai arī tie, kuri pieturas dogmatiskiem uzskatiem un sliecas pieņemt sevi un lietas pastāvošajā vai nedaudz izmainītā veidā. Par šiem cilvēkiem es nerunāju. Vai arī jūs varat atbildēt izvairīgāk: "Tas ir pārāk grūti, tas nav priekš manis." Tādā gadījumā jūs jau sevi bloķējat. Jūs pārstājat jautāt, un ir bezjēdzīgi doties tālāk. Vai arī jūs varat pateikt: "Es saprotu radikālas, iekšējas pārmaiņas nepieciešamību sevī, taču, kā lai es to izdaru? Norādiet man ceļu, palīdziet man tajā!" Ja jūs tā runājat, tad jūs nebūt neinteresē pārmaiņa jūsos pašos. Jūs faktiski neesat ieinteresēts radikālā revolūcijā, jūs tikai meklējat metodi, sistēmu, kas radītu pārmaiņas.

Ja es būtu pietiekami nesaprātīgs, lai sniegtu jums sistēmu, un ja jūs būtu pietiekami nesaprātīgi, lai tai sekotu, jūs tikai kopētu, atdarinātu, pielāgotos, piekristu, bet kad jūs tā rīkojaties, jūs sev radāt cita cilvēka autoritāti, un sekas ir konflikts starp jums un šo autoritāti. Jūs jūtat, ka jums jārikojas tā, kā jums saka, bet tajā pašā laikā, jūs nevarat to izdarīt. Jums ir pašam savas īpašas noslieces, sliekšmes un apgrūtinoši apstākļi, kas nonāk konfliktā ar sistēmu, ko jūs esat pieņēmuši, un līdz ar to rodas pretruna. Tādā veidā jūs dzīvosiet dubultu dzīvi starp sistēmas ideoloģiju un jūsu ikdienas dzīves īstenību. Cenšoties pielāgoties ideoloģijām, jūs apspiežat sevi, kamēr patiesība nav ideoloģija, bet gan tas, kas jūs esat. Ja jūs cenšaties sevi izpētīt pēc cita vārdiem, jūs

vienmēr paliekat "domājošs" cilvēks. Cilvēks, kurš saka: "Es vēlos mainīties, sakiet man, kā lai to izdara", šķiet ļoti patiesss un ļoti nopietns, taču viņš tāds nav. Viņam vajadzīga autoritāte, kas, kā viņš cer, radīs viņā kārtību. Taču, vai autoritāte jebkad var mūsos radīt iekšēju kārtību? Kārtība, ko uzspiež no ārpusēs, vienmēr rada nekārtību. Jūs varat ieraudzīt teiktā patiesumu intelektuāli, taču vai jūs spējat patiešām uztvert to tā, lai jūsu prāts vairs neprojectētu nekādu autoritāti – grāmatas, skolotāja, sievas vai vīra, vecāka, drauga vai sabiedrības autoritāti? Jo mēs vienmēr esam rīkojušies saskaņā ar kāda formulējuma paraugu, formulējums pārvērtās ideoloģijā un autoritātē; taču tajā brīdī, kad jūs patiešām saprotat, ka jautājums "kā man mainīties?" rada jaunu autoritāti, - jūs atmetīsiet visas autoritātes uz visiem laikiem.

Pateiksim to skaidrāk: "Es esmu sapratis, ka man ir jāmainās – pilnībā līdz savas būtības dzīlēm; es vairs nevaru būt atkarīgs no kādas tradīcijas, jo tradīcija ir novedusi pie šī lielā slinkuma, samierināšanās un pakļāvības rašanās. Man nav iespēju cerēt uz kādu citu, ka viņš man palīdzēs mainīties, - vai tas būtu skolotājs vai dievs, ticība, sistēma, ārējs spiediens un iedarbība."

Vispirms: vai jūs varat atmetēt jebkādu autoritāti? Ja varat, tas nozīmē, ka vairs nejūtat bailes. Un kas tad notiek? Kad jūs atmetat kaut ko nepatiesu, kas bijis jūsos daudzu paaudžu garumā, kad jūs esat nometuši no sevis visādas nastas, kas notiek? Jums parādās vairāk enerģijas, vai ne tā? Jūsu prāts kļūst jaudīgāks, tas gūst lielāku spēku, lielāku intensitāti un dzīvīgumu. Ja jūs to neizjūtat, tas nozīmē, ka neesat nometis visu nastu, neesat nometuši mirušo autoritātes nastu.

Taču, ja jūs to esat atmetuši un jums ir šī enerģija, kurā pavisam nav baiļu, baiļu kļūdities, baiļu veikt pareizu vai nepareizu rīcību, vai tad pati enerģija nav mutācija? Mums vajag milzum daudz enerģijas un mēs to tērējam bailēs, taču, kad pastāv enerģija, kas parādās pēc visu baiļu veidu atmešanas, šī enerģija jau pati par sevi rada fundamentālu, iekšēju revolūciju. Jums pašiem nekas tālab nav jādara.

Un tā jūs esat paši savā rīcībā, un tas patiešām ir stāvoklis, kurā būtu jāatrodas cilvēkam, kurš pret šo visu izturas ļoti nopietni; un tāpēc jūs vairs necerat uz palīdzību no kāda vai kaut kā. Jūs jau esat brīvs, lai veiktu atklājumus. Kad ir brīvība, tad ir enerģija; kad ir brīvība, nevar notikt nekas nepareizs. Brīvība pēc savas būtības ir atšķirīga no dumpja. Kad ir brīvība, nepastāv tāds jēdziens, kā pareiza vai nepareiza rīcība. Jūs esat brīvs arī no tā centra, kas darbojas, tāpēc nav baiļu. Bet prāts, kurā nav baiļu, ir spējīgs uz varenu mīlestību. Kad pastāv mīlestība, tā var darīt visu, kas tai labpatīk. Tādā veidā, mēs gatavojamies ķerties pie sevis izzināšanas, neorientējoties ne uz vienu, ne uz mani, ne uz vienu analītiķi vai filozofu. Ja, izzinot sevi, mēs orientējamies uz citiem, mēs izzinām viņus, bet ne sevi. Mēs, savukārt, grasāmies uzzināt, kādi mēs esam

īstenībā. Noskaidrojuši, ka mums nevajag būt atkarīgiem no nevienas autoritātes, lai veiktu pilnīgu revolūciju mūsu psihi iekšējā struktūrā, mēs sastopamies ar lielām grūtībām. Mums jāpārvar pašiem sava iekšējā autoritāte, mūsu specifiskās, mazās pieredzes, uzkrāto zināšanu, viedokļa, ideju un ideālu autoritāte. Mums ir pašiem sava personīgā pieredze, vakardienas pieredze, kas mums ir kaut ko iemācījusi, un apgūtais kļūst par jaunu autoritāti. Šāda vakardienas autoritāte ir tikpat graužoša, cik tūkstoš gadu sena autoritāte. Lai saprastu sevi, nav vajadzīga nekāda autoritāte, - ne vakardienas, ne tūkstoš gadu sena, - jo mēs esam dzīvas būtnes, kas vienmēr kustas, plūst, kas nekad nav miera stāvoklī. Kad mēs sevi vērojam ar mirušas vakardienas autoritātes palīdzību, mums neizdodas saprast kustību, šīs kustības skaistumu, tās īpašo raksturu. Būt brīvam no jebkādas autoritātes (jūsu un cita cilvēka) nozīmē mirt visam bijušajam tā, lai jūsu prāts būtu vienmēr svaigs, vienmēr jauns, tīrs, spēka un kaislības pilns. Tikai tādā stāvoklī cilvēks izzina un vēro. Tam ir nepieciešama augstākā apzināšanās pakāpe – faktiskā tā apzināšanās, kas notiek mūsos bez nekādām korekcijām vai skaidrojumiem par to, kā vajadzētu vai nevajadzētu būt. Jo tajā brīdī, kad jūs veicat korekcijas, jūs radāt autoritāti – cenzora autoritāti.

Tagad mēs kopā pamēģināsim izzināt sevi; ne tā, ka kāds skaidros, bet mēs pa to laiku, lasot un sekojot vārdiem uz lapaspuses, piekrītot vai nepiekrītot, bet gan tā, ka mēs dodamies ceļā kopā – mūsu prātu slēptāko nostūru atklāšanas ceļā. Tādā ceļojumā mums jānododas bez liekas bagāžas. Mūs nedrīkst apgrūtināt viedokļu, aizspriedumu un prāta slēdzienu nasta – visi šie vecie krāmi, ko mēs esam sakrājuši vairāk kā 2000 gadu laikā. Aizmirstiet visu, ko jūs zināt par sevi, aizmirstiet visu, ko jūs jebkad esat par sevi domājuši. Mēs dosimies ceļā tā, it kā mēs neko nezinātu.

Naktī stipri lija, bet tagad debesis sāk skaidroties, sākas jauna, spirdzinoša diena. Sagaidīsim šo dienu tā, it kā tā būtu mūsu vienīgā diena. Sāksim mūsu ceļojumu kopā, atstājot aiz muguras visas vakardienas atmiņas, un pirmoreiz pacentīsimies sevi saprast.

2. nodala

Sevis izzināšana. Vienkāršība un pieticība. Nosacītība.

Ja jūs domājat, ka ir svarīgi sevi saprast tikai tāpēc, ka to jums pateicu es vai kāds cits, tad es baidos, ka jebkāda saruna, jebkāds kontakts starp mums būs neiespējams. Taču, ja mēs piekritīsim, ka sevi saprast ir pilnībā vitāli svarīgi, tad mums būs pavisam citādas attiecības, tad mēs kopīgi varēsim veikt pētījumu, un šis pētījums būs dziļš, saprātīgs un priecīgs.

Man nav vajadzīga jūsu ticība. Es neizvirzu sevi kā autoritāti. Man nav jums nekā, ko mācīt. Man nav ne jaunas filozofijas, ne sistēmas, ne jauna ceļa uz realitāti. Ceļa uz realitāti nav, tāpat kā nav ceļa uz patiesību. Jebkāda autoritāte, lai kāda tā arī būtu, it īpaši domāšanas un izpratnes sfērā, ir graužoša un kaitīga. Līderi sekotājus ievēd postā, un sekotāji ievēd postā līderus. Mums vienlaikus jābūt sev pašiem gan par skolotāju, gan par mācekli. Jums ir jāapšaubā viss, ko cilvēks ir piekritis uzskatīt par vērtīgu un nepieciešamu. Ja jūs neesat kāda sekotājs, jūs jūtaties ļoti vientuļi. Tad jūties vientuļi! Kāpēc jūs baidāties būt vientuļi? Jo tad jūs esat aci pret aci ar sevi pašu, ar tādu, kāds jūs esat, un jūs pārlicināties, ka esat tukšs, dumjš, truls cilvēks, pilns vainas un trauksmes sajūtas, sajūtas, ka esat sīka, noplukusi, nespējīga, otršķirīga būtne. Pieņemiet šo faktu, ieskatieties tajā un nebēdziet no tā prom. Tajā brīdī, kad jūs bēgat prom, rodas bailes.

Izzinot sevi, jūs līdz ar to neizolējat sevi no pārējās pasaules. Tas nav kāds neveselīgs process. Visā pasaulē cilvēki ir tādu pašu problēmu varā kā jūs. Tāpēc izzināt sevi nebūt nenozīmē būt neirastēniķim. Jo taču nepastāv starpība starp individu un kolektīvu. Tas ir paties fakts. Es esmu radījis tādu pasauli, kāds es pats esmu. Tāpēc neļaujiet sev apmaldīties šajā cīņā starp daļu un veselumu. Man jāapzinās paša veselums, bet tas ir iespējams tikai tad, kad prāts iziet ārpus individuālās un sociālās apziņas robežām. Tādā veidā es pats varu kļūt sev par nekad nedziestošu gaismu.

Kā lai mēs sākam saprast paši sevi? Lūk, es, - kā lai es izzinu sevi, vēroju sevi, saprotu, kas manī patiešām notiek? Es varu sevi novērot tikai attiecībās, jo visa dzīve ir attiecības. Ir bezjēdzīgi sēdēt stūrī un medītēt pašam par sevi. Es nevaru pastāvēt pats par sevi. Es eksistēju tikai attiecībā pret cilvēkiem, lietām un idejām, un izzinot savas attiecības ar ārējām lietām un cilvēkiem, tāpat kā ar iekšējām lietām, es sāku izprast sevi. Jebkāda cita pieeja sevis izprašanai ir vienkārši abstrakcija. Es nevaru sevi izzināt abstrakti, es neesmu abstrakta būtne, tāpēc man

jāizzina sevi konkrēti tādu, kāds es esmu, bet ne tādu, kāds es vēlētos būt.

Izpratne nav intelektuāls process. Zināšanu par sevi iegūšana un sevis izzināšana ir divas atšķirīgas lietas. Jo zināšanas, ko jūs uzkrājat par sevi, vienmēr attiecas uz pagātņi. Prāts, kas ir apkrauts ar pagātņi, ir prāts, kas pilns ar skumjām. Sevis izzināšana nelīdzinās valodas, tehnoloģijas vai zinātnes apguvei, kad jums, saprotams, ir jāuzkrāj un jāatceras; būtu grūti sākt katru reizi no sākuma. Psiholoģijas jomā sevis izzināšana vienmēr notiek tagadnē, zināšanas, savukārt, vienmēr attiecas uz pagātņi. Un, tā kā vairums no mums dzīvo pagātnē un ir apmierināti ar pagātņi, zināšanas mums kļūst ārkārtīgi svarīgas. Lūk, kāpēc mēs vienmēr godājam erudītu, gudru un viltīgu cilvēku. Taču, ja jūs mācaties visu laiku, mācaties katru minūti, mācaties vērojot un klausoties, mācaties saprotot un rīkojoties, tad jūs atklāsiet, ka mācīšanās ir nepārtraukta kustība bez pagātnes.

Ja jūs sakāt, ka izzināsiet sevi pakāpeniski, visu laiku mazdrusciņ uzkrājot, tad jūs izzināsiet sevi ne tādu, kāds esat dotajā brīdī, bet gan ar uzkrātu zināšanu palīdzību. Mācīšanās prasa stipru uztveri; uztveres nav, ja ir ideja, jo ideja ir pagātne, kas valda pār tagadni. Tad prāts vairs nav ātrs, lokans, dzīvs. Vairums no mums ir nejutīgi pat fiziski. Mēs pārēdamies, nerūpējamies par pareizu diētu, daudz smēķējam un dzeram, līdz ar to mūsu ķermeņi paliek rupjāki, kļūst nejutīgāki. Paša organisma spēja uztvert kļūst trulāka. Kā gan prāts var būt dzīvs, jutīgs, kad pats organisms ir panīcis un gurdens? Mēs varam būt jutīgi pret dažām lietām, kas skar mūs personīgi, taču pilnīga visa tā uztvere, kas iekļaujas mūs dzīvē, ir iespējama tikai tad, kad nepastāv organisma un psihi atšķirtība. Tāda ir vesela virzība.

Lai kaut ko saprastu, jums jādzīvo ar to, jums tas jāvēro, jāzina viss tā saturs, raksturs, struktūra un kustība. Vai jūs kādreiz esat mēģinājis sadzīvot ar sevi pašu? Ja pamēģināsiet, jūs sapratīsiet, ka jūsu struktūra nav statiska. Jūs esat kaut kas pastāvīgi pašatjaunojošs, dzīvs; lai dzīvotu ar dzīvu, jūsu prātam jābūt dzīvam. Taču tas nevar būt dzīvs, ja atrodas viedokļu, spriedumu un vērtējumu gūstā. Lai vērotu jūsu prāta un sirds kustību, visas jūsu būtības kustību, jūsu prātam jābūt brīvam. Ne tāds prāts, kas piekrīt vai nepiekrīt, strīdas vārdu sakarā, bet gan tāds prāts, kas cenšas saprast, - un tas ir ļoti grūti, jo vairums no mums nemāk redzēt un dzirdēt savu personīgo dzīvi, tāpat kā nemāk redzēt upes skaistumu un dzirdēt vēja šalkoņu koku lapotnēs.

Mēs nevaram redzēt skaidri, kad mēs nosodām vai attaisnojam, vai arī kad mūsu prāts ir aizņemts ar nemitīgu pļāpāšanu. Tad mēs nemanām to, kas ir. Mēs uztveram tikai mūsu pašu radītās projekcijas. Mums katram ir priekšstats par sevi, kā mēs sevi iedomājamies vai kādiem mums būtu jābūt. Viena no grūtākajām lietām pasaulē ir skatīties uz

lietām vienkārši. Tādēļ, ka mūsu prāti ir pārāk sarežģīti, mēs esam zaudējuši vienkāršības tikumu. Es nedomāju vienkāršību ēdienā vai apģērbā, - lieta nav tajā, lai nēsātu vienu vienīgu gurnautu, uzstādītu gavēšanas rekordus, darītu tādas vai citas muļķīgas lietas, kuras veikuši svētie, - bet gan to vienkāršību, kas ļauj lietas saskatīt tieši, bez bailēm, kas ļautu mums redzēt sevi tādus, kādi mēs esam īstenībā, - teikt, ka mēs melojam, kad mēs melojam, necenšoties to noslēpt vai aizbēgt no tā. Lai saprastu sevi, mums vajadzīga arī liela pieticība. Ja jūs sāksiet ar to, ka teiksiet: "Es zinu sevi", tad jūs jau esat pārtraucis sevis izzināšanu; ja jūs sakāt: "Manī ir ļoti maz kā tāda, ko varētu izzināt, jo es vienkārši esmu atmiņu un ideju, pārdzīvojumu un tradīciju sakopojums", tad arī šajā gadījumā jūs esat pārtraucis sevis izzināšanu. Tajā brīdī, kad jūs apgalvojat, ka esat kaut ko sasniedzis, jūs esat zaudējis šķīstības un pieticības tikumu; tajā brīdī, kad jūs izdarāt spriedumu vai sākat izzināt, balstoties uz zināšanām, jūsu pētījums ar to arī ir beidzies, jo jūs pārtulkojat jauno vecos terminos. Tajā pašā laikā, ja jums nav pamata zem kājām, ja nav pārliecības, nav sasniegumu, pastāv brīvība redzēt, apgūt. Bet, kad ir brīvība redzēt, jūs vienmēr redzat jauno. Pašpārliecināts cilvēks ir miris cilvēks.

Taču, kā mēs varam iegūt brīvību redzēt un izzināt, ja kopš dzimšanas brīža līdz pat nāvei mūsu prātu veido noteikta kultūra saskaņā ar šauru mūsu "es" šablonu? Gadsimtu gaitā mēs bijām nacionalitātes, kastas, šķiras, tradīcijas, reliģijas, valodas, audzināšanas un izglītības, literatūras, mākslas, paražu, visādu veidu noteikumu, propagandas, ekonomiskā spiediena, ēdiena, klimata, ģimenes, draugu, pārdzīvojumu nosacīti – ar visām tām ietekmēm, ko vien var iedomāties, un tāpēc mūsu reakcija uz katru problēmu ir nosacīta. Vai jūs apzināties, ka jūs esat nosacīti? – lūk, pirmais, kas jums sev jāpajautā, - nevis, kā lai atbrīvojas no savas nosacītības. Jūs varbūt nekad no tās neatbrīvosieties. Un, ja jūs sakāt: "Man ir no tās jāatbrīvojas", jūs varat iekļūt citās lamatās, citā nosacītības formā. Un tā tad: vai jūs apzināties, ka esat nosacīti? Vai jūs zināt, ka pat tad, kad jūs skatāties uz koku un sakāt: "Tas ir ozols" vai "tas ir banānkoks", - koka sugas noteikšana, (kas ir botānikas zināšana), ir tā nosacījusi jūsu prātu, ka vārds nostājas starp jums un faktisku koka redzējumu? Lai ieietu kontaktā ar koku, jums tam ir jāpieskaras, vārds jums nepalīdzēs tajā.

Kā jūs varat uzzināt, ka jūs esat nosacīti? Kas jums to pateiks? Kas jums saka par to, ka jūs esat izsalkuši, - ne teorētiski, bet faktiski, tāpat kā par to, ka jūs esat nosacīti? Vai to jums nepasaka jūsu reakcija uz problēmu, uz izaicinājumu? Jūs atbildat uz katru izaicinājumu atbilstoši savai nosacītībai, bet jūsu nosacītība, būdama neadekvāta, vienmēr reaģē neadekvāti.

Kad jūs sākat to apzināties, vai rasiskā, reliģiskā, kulturālā nosacītība jums neizsauc sajūtu, it kā jūs atrastos cietumā? Paņemiet kaut vai vienu nosacītības veidu – nacionālo, - apzinieties to nopietni, dziļi, paraugieties, vai tā jums sniedz apmierinājumu vai arī tā jūs satrauc, un, ja tā jūs satrauc, - vai jūs negribat atbrīvoties, izlauzties cauri jebkādai nosacītībai. Ja jūs esat apmierināti ar savu nosacītību, jūs laikam neko ar to neiesāksiet, taču, ja to apzinoties, jūs neizjūtat apmierinājumu, jūs skaidri sapratīsiet, ka nekad neesat darbojies ārpus nosacītības. Nekad! Un tāpēc jūs vienmēr dzīvojat pagātnē, kas ir mirusi.

Noskaidrot, cik lielā mērā jūs esat nosacīti, jūs varat tikai tad, kad jūsu apmierinātību pārtrauc konflikts vai kad jūs mēģināt izvairīties no sāpēm. Kad jums apkārt valda pilnīga laime: jūsu sieva jūs mīl, jūs mīlat viņu, jums ir laba māja, brīnišķīgi bērni un daudz naudas, jūs pavisam neapzināties savu nosacītību. Taču, kad tas viss grūst, kad jūsu sieva skatās uz kādu citu vai kad jūs zaudējat savu naudu, vai kad draud karš vai kāda cita bēda vai trauksme, tad jūs zināt, ka esat nosacīti. Kad jūs cīnāties ar visādām neveiksmēm vai aizstāvat sevi no ārējiem vai iekšējiem draudiem, jūs zināt, ka esat nosacīti. Un, tā kā vairums no mums lielu laiku atrodas trauksmes stāvoklī, virspusējā vai dziļā, pats šis trauksmes stāvoklis parāda, ka mēs esam nosacīti. Kamēr dzīvnieceku glāsta, viņa reakcija jums ir patīkama, taču pietiek izpaust pret viņu agresiju, un viņš uzreiz saceļ spalvu.

Mūs uztrauc dzīve, politika, ekonomiskais stāvoklis, šausmas, nevēlība un bēdas, kas pastāv pasaulē un arī mūsos pašos, un tā rezultātā mēs apzināmies, cik stipras ir nosacītības važas, kas mūs aiztur. Ko gan jums darīt? Vai samierināties ar šo trauksmi un dzīvot ar to, kā dara vairākums no mums, pierast pie tās kā pierod pie sāpēm krustos? Vai arī paaugstināt to?

Visi mēs sliecamies samierināties ar tādām lietām, pierast tām, vainot to esamībā apstākļus. "Ak, ja apstākļi būtu labvēlīgi, es būtu citāds", mēs sakām; "Dodiet man iespēju un es sevi īstenošu" vai "Mani nospiež visa šī netaisnība" – mēs sakām, vienmēr uzveļot atbildību par mūsu bēdīgo stāvokli uz citu pleciem, uz vidi vai ekonomisko stāvokli.

Ja cilvēks samierinās ar savu bēdīgo stāvokli, viņa prāts kļūst truls. Līdzīgā veidā cilvēks var tikt ļoti pierast pie apkārtējā skaistuma, ka pārstāj to ievērot. Cilvēks kļūst vienaldzīgs, ciets, bezsirdīgs, un viņa prāts paliek arvien trulāks. Ja mēs nepierodam pie savām nelaimēm, tad cenšamies aizbēgt no tām, lietojot narkotikas, pievienojoties kādai politiskajai grupai, kliežam, rakstām, ejam uz futbola spēli vai baznīcu, vai arī atrodam visādas citas izklaides.

Kāpēc notiek tā, ka mēs bēgam no patiesiem faktiem? Mēs baidāmies nāves, - es vienkārši ņemu to kā piemēru. Mēs izdomājam visādas teorijas,

cerības, ticības, lai aizbēgtu no nāves, taču fakts paliek. Lai saprastu kādu faktu, mums tas jāaplūko nevis jābēg no tā. Vairums no mums izjūt bailes dzīves priekšā, tāpat kā nāves priekšā. Mēs baidāmies par savu ģimeni, baidāmies no sabiedrības viedokļa, baidāmies zaudēt darbu, stāvokli un simtiem citu lietu. Tas ir vienkāršs fakts, ka mēs vispār baidāmies - ne tas, ka mēs baidāmies no šī vai tā. Kāpēc gan mums nepieņemt šo faktu aci pret aci?

Jūs varat sastapt faktu aci pret aci tikai tagadnē, taču, ja jūs nekad neļaujāt tam būt tagadnē, jo visu laiku bēgāt no tā, jūs nekad nevarēsiet ar to sastapties, un, tā kā jūs kultivējat veselu bēgšanas veidu sistēmu, jūs esat šī bēgšanas paraduma gūstā.

Ja jūs esat pietiekami uztverīgi un nopietni, tad jūs ne tikai apzināties savu nosacītību, bet arī apzināties briesmas, kas ir tās sekas – nežēlību un naidu, ko tā izraisa. Tad kāpēc, redzot savas nosacītības briesmas, jūs nerīkojaties? Ja jūs redzētu, ka jūsu sabiedrībai draud nacionālisma briesmas, vai jūs nerīkotos?

Atbilde ir viena – jūs neredzat. Pielietojot intelektuālu analīzi, jūs varbūt arī redzat, ka nacionālisms ved uz pašiznīcību, taču šajā redzējumā nebūs emocionālā faktora. Tikai tad, kad klātesošs ir emocionālais faktors, jūs atdzīvojaties, kļūstat aktīvs.

Savukārt, ja jūs redzat savas nosacītības briesmas tikai intelektuāla priekšstata līmenī, tad arī jūs neko neuzsāksiet tās sakarā. Ja briesmas uztver tikai kā ideju, rodas konflikts starp ideju un darbību, un šis konflikts aprij jūsu enerģiju. Tikai tad jūs redzat savu nosacītību un tās briesmas vienlaikus, - gluži kā jūs redzētu aizu savā priekšā, - tad jūs rīkojaties. Tādā veidā notiek rīcība.

Vairums no mums virzās pa dzīvi, nepievēršot pietiekami daudz uzmanības, neapdomīgi reaģējot atbilstoši videi, kurā mēs tikām audzināti, un tādas reakcijas rada tikai tālāku atkarību, tālāku nosacītību; taču tajā brīdī, kad jūs visu uzmanību veltāt savai nosacītībai, jūs redzat, ka esat pilnībā brīvi no pagātnes, ka tā pati no jums atkrīt.

3. nodala

Apziņa. Dzīve veselumā. Apzināšanās.

Kad jūs apzināsities savu nosacītību, jums jūsu apziņa kļūs skaidra visā tās veselumā. Apziņa ir veselums, kurā funkcionē domas un pastāv attieksme. Visi motīvi, vajadzības, bailes, iedvesma, bauda, kaislīgas vēlmes, cerības, skumjas un prieki ir šajā veselumā. Taču mēs esam apziņu sadalījuši aktīvajā un snaudošajā, augstākajos un zemākajos līmeņos; virspusē ir mūsu ikdienas domas, jūtas un darbība, bet zem tām, tā saucamā, zemapziņa, - tas, kas nav ikdienišķs, kas parādās nejauši caur nojautām, intuīciju un sapņiem. Mēs nodarbojamies tikai ar vienu nelielu apziņas stūrīti, kas visvairāk ir saistīts ar mūsu dzīvi, pārējais, ko mēs saucam par zemapziņu (ar tās motīviem, bailēm, rases un mantotajām īpašībām) ir mums nepieejams. Un es jums uzdošu šādu jautājumu: vai vispār pastāv zemapziņa? Mēs šo vārdu izmantojam ļoti brīvi. Mēs esam piekrituši, ka analītiķu ķīniešu ābece ir iesūkusies mūs valodā. Taču vai pastāv tāda lieta? Un kāpēc mēs tai piešķiram tik ekskluzīvu nozīmi? Zemapziņa man šķiet tikpat triviāla un trula, cik mūsu apzinošais prāts, - tikpat šaura, fanātiska, atkarīga, uztraukta un niecīga.

Un tātad, vai ir iespējams aptvert visu apziņas sfēru, bet ne tikai fragmentu, daļu no tās? Ja jūs esat spējīgi aptvert visu sfēru pilnībā, tad funkcionēs pilna nevis daļēja jūsu uzmanība. To ir svarīgi saprast, lai apzinātos, kāpēc, tiklīdz jūs aptverat visu apziņas sfēru, zūd berze. Tā pastāv tikai tad, kad jūs sadalāt apziņu, kas ietver visu domāšanu, uztveri un darbību, dažādos līmeņos, - tad rodas berze un disharmonija. Mēs dzīvojam fragmentos. Darbā jūs esat viena būtne, mājās - cita. Jūs runājat par demokrātiskumu, bet savā dvēselē esat despotiski. Jūs runājat par tuvākā mīlestību, taču tajā pašā laikā iznīciniet viņu ar konkurenci. Viena jūsu daļa darbojas un vēro neatkarīgi no otras. Vai jūs paši apzināties šo jūsu fragmentāro esamību? Un vai ir iespējams, ka prāts, kas pats ir sadalījis pats savu darbību un pats savu domāšanu fragmentos, vai ir iespējams, ka šāds prāts varētu aptvert visu šo sfēru pilnībā? Vai ir iespējams aptvert visu apziņas sfēru pilnībā, totāli, lai pilnā mērā būtu vesels cilvēks?

Ja, mēģinot izprast visu "es" struktūru, personību visā tās neparastajā sarežģītībā, jūs iesit soli pa solim, noņemot kārtu pa kārtai, izpētot katru domu, jūtu un motīvu, jūs nokļūsiet analīzes gūstā, kura var prasīt nedēļas, mēnešus, gadus, bet, kad jūs pieslēdzat pašanalīzei laika faktoru, jūs neizbēgami radāt dažāda veida izkropļojumus, jo "es" ir sarežģīta būtība, kas kustās, dzīvo, cīnās, vēlas, noliedz, jūs izjūtat visāda veida spiedienu, stresu, ietekmi, kas nepārtraukti uz to iedarbojas. Tā jūs sev atklāsi, ka tas nav ceļš. Jūs sapratīsiet, ka pastāv tikai viens veids, kā sevi ieraudzīt, - tas ir ieraudzīt visā veselumā, uzreiz, ārpus laika, un

jūs varēsīt aptvert visu sevis paša veselumu tikai tad, kad prāts nav fragmentārs. Tas, ko jūs redzat veselumā, ir īstenība.

Vai tad jūs to nespējat? Vairumam no mums tas ir neiespējami, jo reti kurš jebkad ir piegājis šai problēmai tik nopietni, jo mēs nekad pa īstam neesam uz sevi palūkojušies. Nekad! Jūs uzveļat vainu citiem. Mēs vai nu attaisnojam sevi, vai arī baidāmies skatīties. Taču, kad jūs skatīsities pilnīgi ar visu savu būtni – ar savām acīm, ar savām ausīm, ar saviem nerviem, tad jūs uztversiet ar pilnīgu pašatteikšanos, tad nepaliks vietas bailēm, pretrunām un rezultātā nebūs konfliktu.

Uzmanība un koncentrēšanās ir atšķirīgas lietas; koncentrēšanās ir izslēgšana; uzmanība, kas ir pilnīga apzināšanās, neko neizslēdz. Man šķiet, ka vairums no mums neapzinās ne tikai to, par ko mēs runājam, bet arī to, kas mūs aptver: krāsas mums apkārt, cilvēkus, koku aprises, mākoņus, ūdens kustību. Varbūt tas notiek tādēļ, ka esam aizņēmti paši ar sevi: ar savām sīkajām, nenozīmīgajām problēmām, ar mūsu personīgajām idejām, baudām, godkārīgajām ambīcijām, tā, ka mēs neesam spējīgi uztvert objektīvi. Taču tomēr mēs daudz runājam par apzināšanos. Reiz Indijā es braucu ar mašīnu. Mašīnu vadīja šoferis, es sēdēju viņam blakus. Aizmugurē sēdēja trīs kungi, kas ļoti aizrautīgi diskutēja par apzināšanās problēmu un uzdeva man šajā sakarā jautājumus. Par nelaimi šoferis tajā brīdī paskatījās kaut kur sāpus un uzbrauca kazai. Šie trīs džentelmeņi tomēr turpināja apspriest apzināšanās problēmu, pavisam neapzinoties, ka ir notriekta kaza. Kad šiem cilvēkiem norādīja uz uzmanības trūkumu, viņi bija ļoti pārsteigti.

Un ar vairākumu no mums notiek tas pats. Mēs neapzināmies ne ārējo, ne iekšējo. Ja jūs vēlaties saprast putna, mušas, lapas vai cilvēka skaistumu, jums jāvelta tam visa sava uzmanība. Tā arī būs apzināšanās. Bet uz kaut ko vērst visu savu uzmanību jūs varat tikai tad, kad jūs esat ieinteresēti. Tas nozīmē, ka tad, kad jūs patiešām vēlaties kaut ko saprast, jūs tam nododaties ar visu savu prātu un sirdi.

Tāda apzināšanās ir gluži kā dzīvot vienā istabā ar čūsku. Jūs sekojat katrai tās kustībai, jūs esat ļoti uzmanīgi pret katru mazāko skaņu, ko tā izdod.

Tāds uzmanības stāvoklis ir totāla enerģija. Ar šādu apzināšanos viss jūsu būtības veselums atveras uzreiz.

Kad jūs tik dziļi esat sevī ielūkojušies, jūs varat ieskatīties vēl dziļāk. Kad jūs lietojat vārdu “dziļāk” tas nav lietots salīdzināmā pakāpē. Mēs domājam salīdzinoši: dziļš un sekls, laimīgs un nelaimīgs. Mēs vienmēr mērām un salīdzinām. Taču vai pastāv tādi salīdzinājumi kā “dziļš” vai “sekls” paši par sevi? Kad es saku, ka mans prāts ir sīks, nabadzīgs, šaurs, aprobežots, kā gan es to visu uzzinu? Salīdzinot savu prātu ar

jūsējo? Ar spožāku, apveltītu plašākām iespējām, augstāku un dzīvīgāku? Vai es varu uzzināt par savu niecīgumu, nesalīdzinot sevi ar kādu citu? Kad es esmu izsalcis, es nesalīdzinu savu pašreizējo izsalkuma sajūtu ar vakardienas. Vakardienas izsalkums ir ideja, atmiņas.

Ja es visu laiku sevi salīdzinu ar jums, cenšos būt tāds kā jūs, tad es novēršos no tā, kas es esmu. Tādā veidā es radu ilūziju. Kad es saprotu, ka salīdzināšana vienai kādā veidā ved tikai pie vēl lielākas ilūzijas, vēl pie lielākām ciešanām, kad es saprotu, ka pašanalīze, kas zināšanām par sevi pievieno vēl gabaliņu pa gabaliņam vai arī liek identificēties ar kaut ko ārēju (vai tā būtu valsts, pestītājs vai ideoloģija), noved tikai pie vēl lielākas pakļaušanās un rezultātā pie vēl lielāka konflikta, kad es to visu apzinu, es pilnībā atbrīvojos no paraduma salīdzināt. Tad mans prāts vairs nemeklē. Ir ļoti svarīgi saprast šo stāvokli, kad mans prāts vairs netaustās, neskraida visur, neuzdod jautājumus. Tas nenozīmē, ka mans prāts ir apmierināts ar visu, kā tas ir. Tas nenozīmē, ka tāds prāts vairs nerada ilūzijas. Tāds prāts var darboties pavisam citādā dimensijā. Dimensija, kurā mēs parasti dzīvojam, - ikdienas dzīve, ko caurauž sāpes, ciešanas un baudas, - ir nosacījusi mūsu prātu, aprobežojusi tā dabu, un, kad šīs sāpes, baudas un bailes ir beigušās (kas nenozīmē prieka izbeigšanos, jo prieks ir kas cits nekā bauda), tad prāts darbojas citā dimensijā, kurā nepastāv konflikts, kurā nav nodalītības sajūtas.

Vārdiskā līmenī mēs varam aiziet tikai līdz šai robežai. Viss, kas atrodas aiz tās, nevar tikt izteikts ar vārdiem, jo vārds nav lieta. Līdz šim mēs varējām aprakstīt, izskaidrot, taču nepastāv vārdi vai skaidrojumi, kas varētu atvērt durvis. Šīs durvis mums var atvērt tikai pastāvīga uzmanība un apzināšanās, - tā apzināšanās, ko mēs sakām, kā mēs sakām, kā mēs ejam, ko mēs domājam. Tas ir kā istabas uzkopšana un uzturēšana kārtībā. Istabas uzturēšana kārtībā ir svarīga vienā ziņā, taču pilnībā nesvarīga citā. Istabā ir jābūt kārtībai, taču kārtība nevar atvērt durvis vai logu. Durvis neatvērīs jūsu vēlme vai griba. Jums jāatzīst, ka viss, ko jūs varat, ir uzturēt istabu kārtībā, bet tas nozīmē būt labdarīgam pašas labdarības dēļ. Ne tā dēļ, ko tā jums var sniegt. Esiet saprātīgi, mēreni, mierīgi, tad varbūt, ja jums paveiksies, logs atvērsies, un sāks pūst viegls vējiņš, taču tas var arī nenotikt; tas ir atkarīgs no jūsu prāta stāvokļa, un šo prāta stāvokli variet saprast tikai jūs paši, to vērojot un nekad necenšoties tam piešķirt noteiktu formu, nekad nepieņemot tikai kādu vienu nostāju, nekad nenoliedzot, nekad nepiekrītot, nekad neattaisnojot, kas nozīmē vērot bez nekādas izvēles. Pateicoties tādai apziņai, kurā nav izvēles, varbūt atvērsies durvis, un tad jūs sapratīsiet, kas tā ir par dimensiju, kurā nepastāv ne konflikts, ne laiks.

4. nodaļa

Dzišanās pēc baudas. Vēlme. Domas radītais izkropļojums. Atmiņa. Prieks.

Iepriekšējā nodaļa mēs runājām, ka prieks ir kaut kas pavisam atšķirīgs no baudas, tāpēc noskaidrosim, kas sevī ietver baudu un vai ir iespējams dzīvot pasaulē, kurā nav baudas, bet ir satriecošs prieks, svētlaieme.

Mēs visi esam aizņemti ar nepārtrauktu dzišanos pēc baudas tādā vai citādā formā: intelektuālas baudas, jutekliskas baudas, kultūras izklaidēm, baudas, ko sniedz reformu veikšana, citu mācīšana, sabiedrības kļūdu labošana, laba darīšana, baudas, ko sniedz spēcīgs, fizisks apmierinājums, lielāka pieredze, lielāka dzīves sapratne, visas nevainīgās un viltīgās prāta izdarības un visbeidzot visaugstākās baudas, ko sniedz Dieva iepazīšana.

Bauda – tā ir sava veida sabiedrības struktūra. Kopš agras bērnības līdz pašai nāvei mēs tā vai citādi dzenamies pēc baudas. Tāpēc, lai kādu baudas veidu mēs arī neapskatītu, mums ir skaidri jāsaskata pati problēma, jo dzišanās pēc baudas turpina formēt mūsu dzīvi. Tieši tāpēc katram no mums ir tik svarīgi rūpīgi, uzmanīgi un bez aizspriedumiem izpētīt šo baudas jautājumu, tā kā gūt baudu un pēc tam saglabāt un uzturēt tās sajūtu ir viena no mūsu dzīves pamatprasībām, un bez tās dzīve kļūst garlaicīga, muļķīga, vientuļa un bezjēdzīga.

Jūs varat pajautāt, kāpēc tad tādā gadījumā dzīvei nevajadzētu būt saistītai ar tiekšanos pēc baudas? Tā vienkāršā iemesla dēļ, ka bauda atnes ciešanas, vilšanos, skumjas un bailes, un kā baiļu sekas – vardarbību. Ja jūs vēlaties dzīvot šādu dzīvi – dzīvojiet tā. Lielākā daļa pasaules dzīvo tieši šādi. Taču, ja jūs vēlaties būt brīvi no skumjām, jums jāsaprot baudas struktūru kopumā.

Saprast baudu nenozīmē to noraidīt. Mēs to nenosodām, nesakām, ka tā ir laba vai slikta. Taču, ja mēs pēc tās dzenamies, tad darīsim to ar atvērtām acīm, apzinoties, ka prātam, kas meklē baudu, vienmēr ir jāatrod arī tās ēna – ciešanas. Tās nevar tikt nodalītas, lai gan mēs dzenamies pēc baudas un cenšamies izvairīties no ciešanām.

Tad, lūk, kāpēc prāts vienmēr meklē baudu? Kāpēc mēs rīkojamies cēli un zemiski, izjūtot slēptu apmierinājumu? Kāpēc mēs upurējam un ciešam tieva baudas pavediena dēļ? Kas ir bauda un kā tā rodas? Gribētos zināt, vai jūs esat kādreiz sev uzdevuši šos jautājumus un sekojāt līdz atbildēm līdz pašām beigām?

Bauda iziet četras stadijas: uztvere, sajūta, kontakts un vēlme. Piemēram, es redzu skaistu mašīnu. Tad, kad es uz to skatos, man rodas sajūta, reakcija, tad es pieskaros mašīnai vai iztēlojos, ka pieskaros, pēc kā man rodas vēlme to iegūt un parādīties tajā. Vai arī es redzu skaistu mākonī vai kalnus, kas skaidri iezīmējas uz debesu fona, vai arī pirmo pavasara lapiņu, vai dziļu ieleju, kas pilna burvības, vai brīnišķīgu saulrietu, skaistu seju – gudru, dzīvu, kas neapzinās savu skaistumu (citādi tās nebūtu). Es raugos visā tajā ar sajūsmu un tad nemanu, ka nav vērotāja, bet ir tikai skaistums, līdzvērtīgs mīlestībai. Tajā brīdī nepastāvu nedz es, nedz manas problēmas, trauksmes un ciešanas. Ir tikai šis neaptveramais brīnums. Es varu raudzīties visā šajā skaistumā un nākamajā brīdī aizmirst par to. Vai arī es ieslēdzu prātu, un tad rodas problēma. Es domāju par to, ko es ieraudzīju, un domāju, cik tas ir skaisti. Es sev saku, ka vēlētos to redzēt vēl daudzas reizes. Doma sāk salīdzināt, vērtēt un teikt: "Man tas rīt ir jāredz atkal." To, kas bija mirkļa sajūsma, doma papildina un uztur. Tas pats notiek ar seksuālajām un visādām citādām vēlmēm. Pašā vēlmē nav nekā nepareiza, tā reaģēt ir pavisam normāli. Kad jūs man iedurat ar kniepadatu, ja neesmu paralizēts, es uz to reaģēšu, taču kad sajūsmai pieslēdzas domas, tās pārdzīvojums, tās to pārvērš baudā. Doma vēlas atkārtot šo pārdzīvojumu. Un jo biežāk jūs to pārdzīvojat, jo mehāniskāks tas kļūst. Jo vairāk jūs domājat par baudu, jo lielāku spēku doma tai piešķir. Tā doma ar vēlmes palīdzību rada un uztur baudu, papildina to, un rezultātā dabiskā vēlmes reakcija uz kaut ko skaistu tiek domas izkropļota. Doma pārvērš šo reakciju atmiņā, baro šo atmiņu, atgriežas pie tās atkal un atkal. Atmiņa neapšaubāmi noteiktā līmenī ir vajadzīga. Ikdienas dzīvē mēs bez tās nevarētu iztikt. Savā sfērā tā ir vajadzīga, taču pastāv tāds prāta stāvoklis, kad atmiņai ir ļoti nenozīmīga loma. Prāts, kas nav atmiņas sakropļots, ir patiešām brīvs.

Vai jūs esat kādreiz ievērojuši, ka, kad jūs uz kaut ko reaģējat pilnīgi, ar visu sirdi, tad atmiņa gandrīz tajā nepiedalījās? Tikai tad, kad jūs uz izaicinājumu nereaģējat ar visu savu būtni, pastāv konflikts, kas nes sajukumu, baudu vai ciešanas, un šī cīņa turpinās atmiņā. Vienām atmiņām pievienojas citas, un tieši šeit slēpjas atbilde. Viss, kas izriet no atmiņām, ir novecojis un tādējādi nekad nevar būt neatkarīgs. Nepastāv tāds jēdziens kā domas brīvība, neatkarība. Doma nekad nav jauna, jo tā ir atmiņas, pieredzes, zināšanu atbilde. Doma, būdama veca, padara vecu to, uz ko jūs kādu brīdi skatījāties ar sajūsmu, izjutot pārsteidzošu pārdzīvojumu. No vecā jūs radāt baudu, nekad – no jaunā. Jaunajā nepastāv laiks.

Un tāpat, ja jūs varat skatīties uz visām lietām, neļaujot baudai pieslēgties: uz seju, uz putnu, uz sari krāsojumu, uz ūdens virsmas skaistumu, uz starojošu sauli, vienai uz ko, kas izsauc sajūsmu, - ja jūs

varat uz to palūkoties, netiecoties uz to, lai pārdzīvojums atkārtotos, tad nebūs ciešanu, nebūs baiļu, bet būs tikai viena satriecoša līksme.

Viens vienīgs centiens saglabāt baudu uz visiem laikiem pārvērs to ciešanās. Izsekojiet tam sevī pašos. Tieši tieksme atkārtot baudu rada sāpes, jo tā nebūs tāda kā vakar. Jūs cīnāties, lai izjustu to pašu sajūsmu, un izjūtat sāpes un vilšanos, tā kā tas jums vairs nesanāk. Vai jūs pavērojāt, kas notiek, ja jums atsaka kaut vai niecīgu baudu?

Neieguvuši kāroto, jūs kļūstat satraukts, skaudīgs, naidpilns. Vai jūs esat pamanījuši, ka, kad jums atsaka dzērienu, cigareti, seksu vai vienalga ko, - vai esat pamanījuši kādu cīņu tas jūsos rada? Tā ir kāds baiļu veids, vai ne? Jūs baidāties, ka nedabūsit kāroto vai zaudēsiet to, kas jums ir. Kad kāda noteikta ticība vai ideoloģija, kurai jūs gadiem ilgi pieturējāties, pēkšņi cieš fiasko, vai jums nerodas bailes palikt vientulībā? Jo šī ticība taču gadiem ilgi sniedza jums apmierinājumu un baudu, un, kad jūs to zaudējāt, jūs nokļūvat uz sēkļa, sajūtot sevi iztukšotu, un šīs bailes turpinās jūs uzveikt līdz brīdim, kamēr jūs neatradīsiet citu baudas formu, citu ticību.

Tas man šķiet tik vienkārši, un tieši tāpēc, ka tas ir tik vienkārši, mēs atsakāmies redzēt šo vienkāršību. Mums patīk visu sarežģīt. Kad jūsu sieva no jums novēršas, vai tad jūs neizjūtat greizsirdību? Vai tad jūs neizjūtat dusmas? Vai tad jūs neieņinat to cilvēku, kas viņu aizveda no jums prom? Bet tas viss taču ir bailes zaudēt kaut ko, kas sniedz baudu, - patīkamas sarunas, noteiktu pārliecības sajūtu, baudu, ko sniedz apziņa, ka tev kas pieder.

Ja jūs sapratāt, ka tur, kur pastāv dzīšanās pēc baudām, neizbēgami jābūt arī ciešanām, un, ja jūs to vēlaties, tad dzīvojiet tā, taču, lai tā nav jūsu nezināšanas kļūda. Ja jūs vēlaties izbeigt ar baudu, kas nozīmē izbeigt arī ar ciešanām, tad jums ar pilnu uzmanību jāpievēršas baudas struktūrai kopumā. Nevis noraidot to, kā to dara mūki un sanjāsini (kas nekad nepaskatās uz sievieti, jo uzskata to par grēku, tādējādi iznīcinot pašu savas izpratnes vitālo pamatu, bet gan apzinoties visu baudas jēgu un nozīmi), jūs sasniegsiet satriecošu dzīves prieku. Jūs nevarat domāt par prieku. Prieks ir kaut kas nepastarpināts, kas rodas pēkšņi, taču domājot par prieku, jūs to pārvēršat baudā. Dzīvojot tagadnē nozīmē nepastarpināti uztvert skaistumu un sajūsmināties par to bez baudas gūšanas no tā.

5. nodaļa

Intereses par sevi koncentrēšana. Stāvokļa alkas. Bailes un totālas bailes. Fragmentāra domāšana. Baiļu izbeigšana.

Pirms dodamies tālāk, es vēlētos jums uzdot jautājumu: kas ir jūsu vislielākā, vispamatīgākā interese dzīvē? Ko jūs varētu atbildēt, attiecoties pret jautājumu tieši un godīgi un atmetot visas izvairīgās atbildes? Vai jūs zināt? Vai ne par sevi pašiem? Lai kā arī nebūtu, vairākums no mums, ja runā godīgi, atbildētu tieši tā.

Mani interesē mani panākumi, mans darbs, mana ģimene, mazais nostūrītis, kurā es dzīvoju, mana vēlme sasniegt augstāku stāvokli, lielāku prestižu, vairāk varas, lai paceltos augstāk pār citiem cilvēkiem utt. Domāju, ka būtu saprātīgi sev atzīties, ka mūsu galvenā interese ir par sevi pašu, vai ne tā?

Kāds no mums teiktu, ka nav pareizi vispirms būt ieinteresētam sevī, taču, kas tajā ir tik slikts, atskaitot to, kas mēs reti sev tajā atzīstamies ar pilnu tiešumu? Bet, ja arī atzīstamies, tad lielā mērā kaunējāmies no tā. Taču tā arī viss ir. Mūsu galvenās intereses ir saistītas ar mums pašiem, un dažādu ideoloģisku iemeslu vai tradīciju dēļ, cilvēks domā, ka tas ir nepareizi, taču tas, ko viņš domā, neattiecas uz lietu. Jo tā taču ir tikai ideja, jēdziens, bet fakts ir tas, ka jūsu galvenā interese ir jūs paši.

Jūs varat sacīt, ka daudz patīkamāk ir palīdzēt citiem nekā domāt par sevi, taču – kāda starpība? Tas viss ir tā pati intereses koncentrēšana uz sevi. Ja jums ir patīkamāk palīdzēt citiem, jūsu interese vienalga ir tajā, kas sagādā jums lielāko baudu. Kālab tam visam pievienot kaut kādu ideoloģisku pamatojumu? Kāpēc nepateikt: "Tas, ko es patiesībā vēlos – ir apmierinājums – vai nu seksā, palīdzībā citiem vai tajā, lai kļūtu par dižu svēto, zinātnieku vai politisko darboni"? Tas ir viens un tas pats process, vai ne tā? Apmierinājums visdažādākajās formās - no tik tikko manāmām līdz acīmredzamām – lūk, ko mēs vēlamies. Kad mēs sakām, ka vēlamies brīvību, mēs to vēlamies, domājot, ka tā mums sniegs lielu apmierinājumu. Taču, protams, galīgo apmierinājumu mums jāsniedz pašistenošanās idejai. Tas, ko mēs patiešām meklējam – ir pilnīgs apmierinājums, kurā nebūtu vietas nekādai neapmierinātībai.

Vairums no mums alkst apmierinājuma, ko sniedz stāvoklis sabiedrībā, jo mums ir bail būt nekam. Sabiedrība ir tā iekārtota, ka pret cilvēku, kurš ieņem augstu stāvokli, izturas ar lielu cieņu, tai pat laikā cilvēku bez stāvokļa visi spārda. Visi pasaulē alkst stāvokļa: vai nu sabiedrībā, vai nu ģimenē, vai arī sēdēt pie Dieva labās rokas, un šim stāvoklim jābūt citu atzītam, citādi – tas nav stāvoklis vispār. Mēs vienmēr vēlamies augstu sēdēt. Iekšēji mēs esam ciešanu atvars, tāpēc mums ir

Ļoti patīkami, kad ārēji mēs esam kaut kas svarīgs. Šīs alkas pēc stāvokļa, varas, mūsu augstā stāvokļa atzīšana no sabiedrības puses tādā vai citādā ziņā ir vēlme pacelties pār citiem. Bet šī vēlme pacelties pār citiem ir viens no agresijas veidiem. Svētais, kurš tiecas pēc stāvokļa, kurš dzenās pēc sava svētuma atzīšanas, ir tikpat agresīvs kā cālis, kurš knābā barību putnu fermā. Bet kas ir šīs agresijas cēlonis? Cēlonis ir bailes, vai ne tā?

Bailes ir viena no dzīves lielākajām problēmām. Prāts, kuru sagrabušas bailes, dzīvo apjukumā, konfliktā, un tāpēc tas kļūst izvirts un agresīvs, vardarbīgs. Tas nevēlas atkāpties no paša domāšanas šabloniem, un tas rada liekulību. Līdz tam brīdim, kamēr mēs nekļūsim brīvi no bailēm, lai cik augstā kalnā mēs arī neuzrāptos, lai kādu dievu mēs arī neizdomātu, mēs vienmēr atradīsimies tumsā.

Mēs dzīvojam tik izvirtušā, dumjā sabiedrībā, mūs audzina un apmāca konkurences garā, un tas rada bailes, mēs visi esam pilni ar visdažādākajām bailēm. Bailes ir briesmīga lieta, kas izķēmo, izkropļo un padara mūsu dzīvi trulāku.

Pastāv fiziskas bailes, taču tā ir reakcija, ko mēs esam mantojuši no dzīvniekiem. Šajā gadījumā mums svarīgas ir psiholoģiskās bailes, jo, kad mēs būsim sapratuši dziļi iesakņojušās psiholoģiskās bailes, mēs būsim spējīgi tikt galā ar fiziskajām bailēm, turpretī koncentrēšanās pirmām kārtām uz fiziskajām bailēm mums nekad nepalīdzēs tikt galā ar psiholoģiskajām bailēm.

Mums visiem ir no kaut kā bail. Nepastāv abstraktas bailes. Tās vienmēr ir saistītas ar kaut ko konkrētu. Vai jūs pazīstat savas personīgās bailes? Bailes zaudēt darbu, bailes, ka nebūs pietiekami daudz pārtikas vai naudas vai bailes, ko jūsu kaimiņi vai sabiedrība par jums domā, bailes zaudēt veiksmi, bailes būt nicināmam, apsmietam, bailes no sāpēm vai slimības, bailes varas priekšā, bailes nekad neiepazīt mīlu vai tikt mīlētam, bailes zaudēt sievu vai bērnus, bailes no dzīves pasaulē, kas līdzinās nāvei, bailes garlaicības dēļ, bailes, ka jūs neatbilstat tam priekšstatam, ko par jums ir izveidojuši citi, bailes zaudēt uzticību un visas pārējās bailes – jūs taču zināt kādas ir jūsu pašu īpašās bailes? Kā jūs parasti ar tām rīkojaties? Vai jūs no tām bēgat? Vai arī izdomājat idejas, priekšstatus, lai tās noslēptu? Taču bēgšana no bailēm tās tikai pastiprina.

Viens no galvenajiem baiļu cēloņiem ir nevēlēšanās sevi redzēt tādus, kādi mēs esam. Tāpēc līdz ar pašām bailēm mums ir arī jāizpēta dažādas izdomātas bēgšanas sistēmas, lai no tām atbrīvotos. Ja prāts, kuru nosaka smadzenes, cenšas izvairīties no bailēm, apspiest tās, disciplinēt, kontrolēt, izskaidrot tās kaut kādos terminos, tad rodas berze, konflikts, un šajā konfliktā mēs zaudējam lielu daudzumu enerģijas. Pirmais, kas mums jānoskaidro - kas ir bailes? Kā tās rodas? Ko mēs

saprotam ar vārdu “bailes”? Es sev nejautāju, no kā es baidos, bet gan – kas ir bailes? Es dzīvoju noteiktu dzīvesveidu, es domāju atbilstoši noteiktam paraugam, man ir konkrētas pārlicības, dogmas, un es nevēlos, lai šie šabloni tiktu pārkāpti, jo tajos ir manas dzīves saknes. Es nevēlos, lai tie tiktu pārkāpti, jo to pārkāpšana izsauks nenoteiktības stāvokli, bet man to negribas. Pat ja es novērsīšos no visa, ko zinu un kam ticu, es tik un tā gribu būt spējīgs orientēties šajā jaunajā kārtībā, uz kuru es virzos. Tā smadzeņu šūnas ir radījušas noteiktu musturu un atsakās radīt citu musturu, kas būtu nenoteikts.

Pašreizējā brīdī, šeit sēžot, man nav bail ne no kā. Es nebaidos nekā, tagad ar mani nekas nevar notikt, neviens man nedraud un necenšas man neko atņemt. Taču aiz pašreizējā brīža robežām ir dziļāks prāta slānis, kas apzināti vai neapzināti domā par to, kas varētu notikt nākotnē vai uztraucas par to, vai nav kas tāds, kas viņu apdraud no pagātnes. Tādā veidā man ir bail no pagātnes un nākotnes. Es esmu sadalījis laiku pagātnē un nākotnē. Ieslēdzas doma, kas saka: “Uzmanies, lai tas neatkārtotos, un sagatavojies nākotnei, nākotnē var slēpties briesmas tev; tagad tev kaut kas ir, taču tu vari to zaudēt. Rīt tu vari nomirt, tava sieva var no tevis aiziet, tu vari pazaudēt darbu, varbūt tu nekad neiegūsi slavu, tevi var piemeklēt vientulība, tev jābūt pilnībā drošam par rītdienu.”

Tagad aplūkojiet savu personīgo, specifisko baiļu veidu. Vērojiet šīs bailes, novērojiet savu reakciju uz tām. Vai jūs varat uz tām paraudzīties bez mazākā centiena aizbēgt no tām, bez taisnošanās, bez nosodījuma vai nospiešanas? Vai jūs varat paraudzīties uz šīm bailēm, nepielietojot vārdu, kas ir to cēlonis? Vai jūs varat paraudzīties uz nāvi bez šī vārda, kas izsauc nāves bailes? Jau pats vārds izsauc trīsas, vai ne? Tāpat kā vārdam “mīlestība”, kurš izsauc pats savas īpašas trīsas, arī tam piemīt savs īpašs tēls? Vai nāves tēls jūsu prātā nav atmiņas par tik daudzām nāvēm, kuras jūs esat redzējuši, ar kurām jūs sajūtāties saistīts, vai ne šis tēls izsauc bailes? Vai arī jūs patiešām baidāties no tā, ka jums pienāks gals – nevis no paša priekšstata par galu? Vai jūsos izsauc bailes pats vārds “bailes” vai arī – patiesās jūsu dzīves beigas? Ja jūsu bailes rodas no vārda vai atmiņām, tad tās nav bailes vispār.

Teiksim, pirms diviem gadiem jūs bijāt slimis, un palikušas atmiņas par ciešanām, un tagad atmiņa saka: “Uzmanies, lai atkal nenaslimtu.” Tā atmiņa ar tās asociācijām rada bailes. Taču tās ir nepamatotas bailes, jo īstenībā pašreizējā brīdī jums ir ļoti laba veselība. Doma, kas vienmēr ir veca, jo ir atmiņas atbilde (bet atmiņas vienmēr ir vecas), darbojoties laikā rada tā sajūtu, no kā mums ir bail. Taču šis kaut kas, kas izsauc bailes, nav īstenība. Īstenība ir tāda, ka jūs esat vesels, taču atmiņas, kas palikušas pārdzīvojuma veidā atmiņā, ierosina domu: “Uzmanies, nenaslimsti atkal!”

Tādā veidā, mēs noskaidrojām, ka domas rada kaut kādu baiļu veidu. Taču vai pastāv bailes vispār – neatkarīgi no kādām to izpausmēm? Vai bailes vienmēr ir domu radītas, un, ja tas tā ir, vai pastāv vēl kāds cits baiļu veids? Mums ir bail no nāves, no kaut kā, kas var notikt rīt vai parīt, pēc kaut kāda laika. Pastāv zināms attālums starp īstenību un to, kas notiks. Doma ir piedzīvojusi šo stāvokli. Vērojot nāvi, tā saka: “Es nomiršu”. Un rada nāves bailes, taču, ja tas nenotiktu, vai vispār pastāvētu kādas bailes?

Vai bailes ir domu radītas? Ja tas tā ir, tā kā doma vienmēr ir veca, arī bailes vienmēr ir vecas. Kā jau mēs noskaidrojām, nepastāv jauna doma. Ja mēs kaut ko atpazīstam, tas vienmēr ir vecs, tāpēc tas, no kā mums ir bail, ir vecā atkārtosšanās – domas par to, kas bija, projicējas nākotnē. No tā izriet, ka domas ir atbildīgas par baiļu rašanos. Tajā, ka tas tā ir, jūs varat pārliecināties paši. Kad jūsu priekšā kaut kas parādās nepastarpināti, baiļu nav. Tās rodas tikai tad, kad ieslēdzas domas. Tātad rodas jautājums: vai ir iespējams, ka prāts dzīvotu pilnībā – viss tagadnē? Tas ir iespējams tikai tādām prātam, kuram nepiemīt bailes, taču, lai to saprastu, jums jāsaprot domu un laika struktūra. Kad jūs to būsit sapratuši – ne intelektuāli, bet patiešām – ar visu savu sirdi, ar visu savu iekšieni, tad jūs būsit brīvi no bailēm, tad prāts spēs izmantot domas tā, lai tās neradītu bailes.

Domāšana, tāpat kā atmiņa, bez šaubām ir nepieciešama ikdienas dzīvē. Tas ir vienīgais instruments, kas mums ir, lai sazinātos, izpildītu darbu utt. Doma ir atmiņas atbilde – atmiņas, kas uzkrāta, pateicoties pieredzei, zināšanām, tradīcijām, laikam; un, izejot no šī mūsu atmiņas pamata, mēs reaģējam, bet šī reaģēšana ir domāšana. Tādējādi domāšana ir nepieciešama noteiktos līmeņos, taču, kad tā projicē sevi psiholoģiski kā nākotni un pagātņi, tā rada bailes tieši tāpat kā bauda. Prāts kļūst truls un līdz ar to – inerts. Tāpēc es sev jautāju: “Kāpēc es domāju par pagātņi baidas un ciešanu izpratnē, apzinoties, ka tāda domāšana rada bailes?” Vai doma nevar psiholoģiski apstāties, pārstāt darboties, jo citādi bailes nekad nebeigsies?

Domas funkcija ir vienmēr būt aizņemtai. Vairums no mums vēlas, lai mūsu prāts būtu aizņemts tā, lai mums nebūtu iespējas redzēt sevi tādus, kādi mēs īstenībā esam. Mēs baidāmies izrādīties tukši, mēs baidāmies paskatīties uz savām bailēm. Ar skaidru prātu jūs varat apzināties savas bailes, taču vai jūs esat spējīgi apzināties tās dziļākos jūsu apziņas līmeņos? Kā lai jūs atklājat slepenās, slēptās bailes? Vai bailes var iedalīt apzinātajās un neapzinātajās? Tas ir ļoti svarīgs jautājums. Psiholoģijas speciālisti un analītiķi izdala bailes, kas pastāv dziļos un virspusējos slāņos. Taču, sekojot psihologiem un piekristot man, jūs tikai skaidrosiet mūsu teorijas, mūsu dogmas, mūsu zināšanas; jūs nebūsit sevi sapratuši. Jūs nevarat sevi izprast, balstoties uz Freidu, Jungu vai mani. Citu cilvēku teorijām, lai kādas tās arī nebūtu, nav nekādas nozīmes. Tikai sev

pašam jums jāuzdod jautājums, vai ir iespējams iedalīt bailes apzinātajās un neapzinātajās, vai arī pastāv vienas vienīgas bailes, kurām jūs piešķirāt dažādus veidus. Pastāv tikai viena vēlēšanās, viena vienīga vēlme – jūs vēlaties, vēlmju objekti mainās, bet vēlme paliek aizvien tā pati. Tad iespējams līdzīgā kārtā pastāv tikai vienas vienīgas bailes? Jūs baidāties no dažādām lietām, taču bailes ir tikai vienas.

Kad jūs skaidri sapratīsiet, ka bailes nevar tikt sadalītas, jūs atklāsiet, ka pilnībā esat atbrīvojušies no šīs zemapziņas problēmas un visa tā, kas nodarbina psihologus un psihoanalītiķus. Kad jūs esat sapratuši, ka bailes ir vienota virzība, kas sevi izpauž dažādos ceļos, un kad jūs redzat pašu šo virzību (nevis objektu, uz ko tā ir orientēta), jūs nokļūstat visgrūtākās problēmas priekšā – kā lai uztver šo virzību bez fragmentēšanas, kurā jūsu prāts ir tik meistarīgs?

Pastāv vienas vienotas bailes. Taču kā gan lai prāts, kas domā fragmentāri, aptver šo kopainu? Vai tas ir iespējams? Mēs dzīvojam, balstoties uz fragmentiem, un varam paraudzīties uz veselajām bailēm tikai ar fragmentāro domāšanas procesu. Viss domāšanas process, viss mehānisms ir sadalīt visu pa fragmentiem – es jūs mīlu, es jūs ienīstu, jūs esat mans ienaidnieks, jūs esat mans draugs, manas specifiskās rakstura iezīmes, mans darbs, manas noslieces, mans stāvoklis, mans prestižs, mana sieva, mans bērns, mana valsts, mans dievs un jūsu dievs – tas viss ir tikai domāšanas fragmentācija. Un domāšana vēro vai cenšas vērot totālu baiļu stāvokli, taču sadala to pa fragmentiem, tāpēc mēs redzam, ka prāts spēj aptvert šīs totālās bailes tikai tad, kad nav domu virzības.

Vai jūs spējat novērot bailes bez nekādiem prāta slēdzieniem, bez zināšanu iejaukšanās, kuras jūs par tām esat uzkrājuši. Ja nevarat, tad tas, ko jūs novērojat ir pagātne, bet, ja varat, tad jūs pirmoreiz novērojat bailes bez pagātnes iejaukšanās. Jūs varat vērot tikai tad, kad prāts ir ļoti mierīgs, līdzīgi tam, ka jūs varat uzklaut otru cilvēku tikai tad, kad jūsu prāts nepļāpā un neuztur dialogu pats ar sevi par personīgajām problēmām un trauksmēm. Vai jūs spējat tādā veidā palūkoties uz savām bailēm, necenšoties tās pārvarēt, ietecoties otrajā galējībā – drosmē? Vai jūs patiešām spējat uz tām paraudzīties, necenšoties no tām aizbēgt? Kad jūs sakāt: “Man tās ir jākontrolē, man no tām ir jāatsakās, man tās ir jāizprot”, - jūs tikai cenšaties paglābties bēgot. Jūs varat vērot mākonī, koku vai upes plūsmu ar pilnībā mierīgu prātu, jo tam visam jums nav sevišķas nozīmes, taču sekot līdzī sev pašam ir daudz grūtāk, jo mūsu praktiskā ieinteresētība tajā ir pārāk liela, bet reakcija pārāk ātra. Tāpēc, kad jūs nepastarpināti sastopaties ar bailēm un izmisumu, vientulību vai greisirdību, vai kādu citu kroplu prāta stāvokli, vai jūs spējat tos aptvert pilnībā, lai jūsu prāts varētu pietiekami mierīgi paraudzīties uz tiem? Vai prāts spēj uztvert pašas bailes nevis dažādās baiļu formas? Uztvert totāli pilnībā tieši pašas bailes, bet nevis tikai to, no kā jums ir bail? Ja jūs

vienkārši raugāties uz konkrētajām baiļu formām vai arī cenšaties pakāpeniski uzveikt savas bailes, vienu pēc otras, jūs nekad nepietuvosities centrālajai problēmai, kas ir kā iemācīties sadzīvot ar bailēm.

Lai dzīvotu ar kaut ko tik dzīvu kā bailes, nepieciešams neparasti smalks prāts un sirds, kas nebūdami sapīti galīgiem slēdzieniem, varētu sekot līdz katrai baiļu kustībai. Ja jūs vērojat un dzīvojat ar bailēm, lai saprastu baiļu struktūru pilna veselumā, jums nevajadzēs pat vienu dienu. Pietiks ar minūti vai sekundi. Ja jūs sajūtīsiet bailes tik tieši, tad noteikti pajautāsiet: "Kas ir tā būtība, kas dzīvo ar bailēm? Kas vēro bailes, sekojot līdz visām to virzības formām? Kas tajā pašā laikā apzinās pašu baiļu būtību? Vai vērotājs ir mirusi, statiska būtība, kas uzkrājusi lērumu zināšanu un informācijas par sevi vai arī šis mirušais kaut kas vēro un dzīvo ar baiļu kustību? Vai vērotājs ir pagātne vai arī tā ir būtība, kas dzīvo pašreizējā brīdī?" Kā jūs atbildētu? Neatbildiet man, atbildiet paši sev. Vai jūs, vērotājs, esat mirusi būtne, kas vēro dzīvo, vai arī jūs esat dzīva būtne, kas vēro dzīvo? Vai arī vērotājā ir iekļauti abi šie stāvokļi?

Vērotājs ir cenzors, kurš nevēlas izjust bailes. Vērotājs pārstāv visu savu pārdzīvojumu veselumu, kas ir saistīti ar bailēm. Tādā veidā vērotājs pastāv atsevišķi no tā, ko sauc par bailēm. Starp tiem pastāv zināma telpa. Vērotājs vienmēr vēlas izbeigt ar bailēm, tāpēc starp viņu un bailēm vienmēr norit nepārtraukta cīņa, kas patērē tik daudz enerģijas...

Vērojot, jūs uzzināt, ka vērotājs ir tikai ideju un atmiņu kamoliņš, kuram ne tikai nav nekādas vērtības, bet arī nekādas substances, turpretī bailes ir kaut kas reāls, un jūsu mēģinājums saprast bailes ar abstrakcijas palīdzību, protams, nekur nevar aizvest. Taču vai tas, kurš vēro un saka: "Man ir bail", īstenībā ar kaut ko atšķiras no vērojumu objekta, kas arī ir bailes? Vērotājs ir bailes. Un kad tas ir apzināts, vairs nav jātērē enerģija pūlēm, kas nepieciešama, lai atbrīvotos no bailēm, un telpas-laika intervāls starp vērotāju un vērojamo izzūd. Kad jūs redzat, ka esat daļa no bailēm, nepastāvat atsevišķi no tām, kad redzat, ka esat bailes – ka nevarat neko ar tām iesākt, tad bailes pilnībā izbeidzas.

6. nodaļa

Vardarbība. Niknums. Attaisnošanās un nosodījums. Ideāls un tas, kas pastāv īstenībā.

Bailes, bauda, ciešanas, doma un vardarbība ir cieši saistītas savā starpā. Daudzi no mums jūt baudu, pielietojot vardarbību, no nepatikas pret kādu, no naida pret kādu rasi vai cilvēku grupu, no ienaida ar citiem. Taču prāta stāvoklī, kurā jebkāda nosliece uz vardarbību pilnībā ir izbeigusies, pastāv prieks, kuram nav nekā kopēja ar baudu, kas gūstama no vardarbības ar tās pretrunām, naidu un bailēm.

Vai mēs varam aizkļūt līdz pašām vardarbības saknēm un kļūt brīvi no tās? Citādi mēs dzīvosim pastāvīgā cīņā viens ar otru. Ja jūs apmierina tāds dzīvesveids (bet izskatās, ka vairumam cilvēku tas patīk), tad turpiniet tā dzīvot; ja jūs teiksiet: "Ko gan lai es daru? Ļoti žēl, taču vardarbība nekad nevar tikt pārtraukta," tad man ar jums nav par ko runāt. Jūs esat sevi nobloķējuši. Taču, ja jūs teiksiet, ka uzskatāt par iespējamu citādu dzīvesveidu, tad tas var kalpot par pamatu mūsu sarunai.

Tad nu apspriedīsim kopā ar jums, ar tiem no jums, kas ir spējīgi uz tādu saziņu, vai vispār ir iespējams izbeigt visus vardarbības veidus mūsos pašos un tomēr turpināt dzīvot šajā briesmīgajā, nežēlīgajā pasaulē. Es uzskatu, ka tas ir iespējams. Es nevēlos sevī ne mazāko vardarbības, aizdomīguma, uztraukuma vai baiļu izpausmi. Es vēlos dzīvot pilnīgā mierā. Tas nenozīmē, ka es vēlos nomirt. Es vēlos dzīvot uz šīs brīnišķīgās zemes, kas ir tik bagātīga un skaista, es vēlos skatīties uz šiem kokiem, puķēm, upēm, pļavām, uz sievietēm, puikām un meitenēm un tajā pašā laikā atrasties pilnīgā harmonijā ar sevi un pasauli. Ko gan lai es daru?

Ja mēs zināsim, kā raudzīties uz vardarbību – ne tikai ārējo: uz kariem, dumpjiem, uz banālu antagonismu, šķiru konfliktiem, bet arī uz vardarbību mūsos pašos, tad iespējams mēs varēsim pacelties pāri vardarbībai.

Tā ir ļoti sarežģīta problēma. Daudzu gadsimtu laikā cilvēks ir izmantojis vardarbību; reliģijas visā pasaulē ir mēģinājušas samierināt cilvēkus, taču nevienai no tām tajā nav izdevies gūt panākumus. Tāpēc, ja mēs vēlamies iedziļināties šajā jautājumā, tad mums, kā man šķiet, vismaz ir jāattiecas pret to ļoti nopietni, jo tas mūs aizvedīs uz pavisam jaunu sfēru, taču, ja mēs vienkārši vēlamies paspēlēties ar problēmu intelektuālai izklaidei, tālu mēs netiksim. Jūs varat domāt, ka izturaties pret problēmu ļoti nopietni, taču, kamēr tik daudz cilvēku pasaulē neraugās uz lietu nopietni un negrasās kaut ko darīt lietas labā – kāda jēga jums kaut ko iesākt? Taču tā nav mana darīšana, vai citi cilvēki

attiecas pret šo problēmu nopietni vai nē. Es pats pret to iztuos nopietni, un tas ir pietiekami. "Es neesmu sava brāļa sargs", es pats kā cilvēks dziļi izjūtu šo vardarbības problēmu, un es redzu, ka manī pašā nav noslieces uz vardarbību, taču es nevaru jums vai kādam citam sacīt: nerīkojaties vardarbīgi. Tam nav nekādas jēgas līdz tam brīdim, kamēr jūs pats nesajūtat vajadzību tā nedarīt. Tāpēc, ja jūs patiešām vēlaties saprast vardarbības problēmu, turpināsim pētījumu ceļu kopā.

Kā lai paraugās uz šo vardarbības problēmu? Vai jūs uzskatāt, ka problēma ir jārisina ārpusaulē vai arī, ka jāizpēta vardarbības problēma kā tāda – tādā veidā, kā tā pastāv jūsu pašos? Ja jums patiešām nav noslieces uz vardarbību, tad jūsu priekšā parādās jautājums: "Kā lai es dzīvoju pasaulē, kurā valda vardarbība, mantrausība, skaudība un nežēlība? Vai es neaiziešu bojā?" – lūk, jautājums, kas neizbēgami rodas. Ja jūs uzdodat tādu jautājumu, tad, kā man liekas, patiesībā jūs neatrodieties iekšējā miera stāvoklī. Turpretī, ja jūs atrodaties šajā iekšējā miera stāvoklī, tad jums vispār nav problēmu. Jūs var ievietot cietumā par atteikšanos dienēt, nošaut par to, ka atteicāties karot, taču tā nav problēma, ja jūs ir nošāvuši. Ir ļoti svarīgi to saprast. Mēs cenšamies saprast vardarbību nevis kā ideju, bet gan kā faktu, kas ir cilvēka dabā, un šis cilvēks esmu es pats. Lai iedziļinātos šajā problēmā, man attiecībā uz vardarbību jābūt pilnībā neaizsargātam, atklātam, man jāatstāj sevi bez aizsardzības paša priekšā. Nav nepieciešamības atklāties jūsu priekšā, jo jūs tas, iespējams, neinteresē. Man jāatrodas tādā prāta stāvoklī, kurā pastāv tieksme izskatīt vardarbību līdz pašam galam, neapstājoties nevienā punktā, nesakot, ka nevēlos doties tālāk.

Man jābūt pilnībā acīmredzamam tam, ka es esmu cilvēks, kurš ir spējīgs uz vardarbību. Es esmu izrādījis šo noslieci niknumā, savās seksuālajās prasībās, savā naidā, kad vardarbība radīja ienaidu, greizsirdību utt. Es to visu esmu pārdzīvojis, es to visu esmu apzinājis un es sev saku: "Es vēlos saprast šo problēmu pilnībā, bet nevis tikai vienu tās fragmentu kā, piemēram, karu. Es vēlos izprast šo agresivitāti cilvēkā, kas pastāv arī dzīvniekos un kura ir daļa no manis".

Vardarbība nav tikai tad, kad kādu nogalina. Pateikts ass vārds arī ir vardarbība. Tā arī izpaužas, kad mēs kādu rupji atstādinām, kad pakļaujamies bailēm Un tā tad vardarbība nav tikai organizēts slaktiņš Dieva vārdā, sabiedrības vai valsts vārdā, vardarbība ir daudz smalkāka un dziļāka lieta, un mēs pacentīsimies iedziļināties pašās vardarbības dzīlēs.

Kad jūs sevi nosaucat par hinduistu, musulmani, kristieti vai eiropieti, vai vēl kaut ko, jūs parādāt vardarbību. Vai jums ir skaidrs, kāpēc tā ir vardarbība? Tāpēc, ka jūs atdalāt sevi no citiem, no pārējās cilvēces. Kad jūs sevi atdalāt ar ticību, nacionalitāti, tradīciju, tas rada vardarbību. Tāpēc cilvēks, kurš tiecas saprast vardarbību, nepieder nevienai valstij,

nevienai reliģijai, nevienai politiskajai partijai vai sistēmai. Visas viņa domas ir aizņemtas tikai ar centieniem saprast cilvēci.

Attiecībā uz vardarbību pastāv tikai divas galvenās filozofiskās nostājas; viena saka: vardarbība ir dabiska cilvēka rakstura iezīme, otra apgalvo: vardarbība ir mūsu sociālās un kulturālās vides ietekmes rezultāts. Mūs neinteresē, kurai nostājai mēs piekrītam, - tas nav svarīgi. Svarīgs ir pats fakts, ka mums piemīt vardarbība, bet nevis tās cēlonis.

Viena no parastākajām vardarbības izpausmēm ir niknums. Kad uzbrūk manai sievai vai mātai, es saku, ka izjūtu taisnīgu niknumu. Kad uzbrūk manai valstij, manām idejām, maniem principiem, manam dzīvesveidam, es esmu taisnīgi saniknots. Es niknojos arī tad, kad uzbrūk maniem ieradumiem, maniem sīkajiem, kroplajiem uzskatiem. Kad jūs mani sāpīgi aizskarāt vai apvainojat, es kļūstu nikns; ja jūs aizbēgtu ar manu sievu, es izjustu greizsirdību, un šī greizsirdība skaitās taisnīga, jo mana sieva ir mans īpašums. Un parasti visi šie niknuma veidi skaitās morāli attaisnojami. Slepka vība savas valsts vārdā arī ir attaisnojama. Līdz ar to, kad mēs runājam par niknumu, kas ir daļa no vardarbības, vai mēs apskatīsim niknumu taisnīga un netaisnīga niknuma kontekstā atbilstoši savām personīgajām nosliecēm, kuras nosaka ārēja tradīcija, vai arī apskatīsim niknumu kā tādu? Vai vispār pastāv taisnīgs niknums? Vai tas arī ir tikai niknums? Nepastāv ne laba, ne slikta ietekme, pastāv tikai ietekme. Taču, kad jūs atrodaties kaut kā ietekmē, kas man nepatīk, es to saucu par kaitīgu ietekmi.

Kad jūs aizstāvat savu ģimeni, savu valsti, mazu, krāsainu audumu, ko sauc par ģerboni, ticību, ideju, dogmu, lietu, ko jūs pieprasāt vai kas jums ir, pati šīs lietas aizstāvēšana norāda uz niknumu. Tad nu lūk...vai jūs spējat aplūkot niknumu bez skaidrošanas, taisnošanās, nesakot: "Man ir jāaizstāv savs īpašums" vai arī "man bija tiesības justies niknam", vai – "cik muļķīgi bija niknoties"? Vai jūs spējat paraudzīties uz niknumu kā kaut ko patstāvīgu? Vai jūs spējat uz to paraudzīties pilnībā objektīvi, t.i., neattaisnojot un nenosodot to? Vai jūs varat uz to paraudzīties tieši tā?

Vai es uz jums varu raudzīties neatkarīgi no tā, vai es jūs ienīstu vai uzskatu par brīnišķīgu cilvēku? Es varu jūs ieraudzīt tikai tad, kad skatīšos ar noteiktu uzmanību, kurā nebūs neviena no šiem attiecību aspektiem. Un vai es spēju paraudzīties uz niknumu tieši tādā pat veidā? Un konkrēti – neaizstāvojoties pret šo problēmu, nepretojoties tai, vērojot šo neparasto fenomenu bez nekādas nolieguma reakcijas?

Ir ļoti grūti raudzīties uz niknumu bezkaislīgi, jo tas ir daļa no manis, taču tieši tā es cenšos lūkoties. Lūk, es, - cilvēks ar noslieci uz vardarbību, neatkarīgi no tā, vai es esmu melnais, baltais vai sarkanais. Man nav svarīgi, vai šī nosliece ir iedzimta vai iegūta sabiedrības iespaidā; man svarīgi ir tikai viens: vai ir iespējams būt no tās brīvam. Būt brīvam

no noslieces uz vardarbību – tas man nozīmē visu. Tas man ir svarīgāk par seksu, ēdienu, stāvokli, jo šī nosliece mani kropļo, tā posta mani un posta pasauli, un es vēlos to saprast, es vēlos pacelties tai pāri. Es izjūtu atbildību par visu to naidu un vardarbību pasaulē. Es izjūtu savu atbildību, un tie nav tikai vārdi vien. Es sev saku: “Es spēšu kaut ko paveikt, ja tikai spēšu pacelties pāri niknumam, pāri vardarbībai, pāri nacionālismam.” Un šī sajūta, ka man jāizprot niknums pašam sevī, sniedz satriecošu enerģiju, kaismīgu vēlmi izpētīt.

Taču pacelties pāri vardarbībai nenozīmē to apspiest, atņemt to vai teikt: “Nu, ko – tā ir daļa no manis, un tur neko nevar mainīt” vai arī “Es to nevēlos”. Man ir jāredz vardarbība, man tā ir jāizpēta, man ir ļoti cieši ar to jāsakaras, taču šāda saskarsme nav iespējama, ja es to attaisnoju vai nosodu. Pat nosodot vardarbību, ar pašu nosodīšanu mēs to attaisnojam. Tāpēc es saku: izbeidziet pagaidām to nosodīt vai attaisnot.

Tad nu lūk...ja jūs vēlaties pārtraukt vardarbību, ja jūs vēlaties pārtraukt karus, tad cik daudz enerģijas, cik daudz dzīvības spēku jūs tam veltāt? Vai tiešām jums neko nenozīmē tas, ka jūsu bērnus nogalinās, jūsu dēlus iesauks armijā, pret viņiem rupji izturēsies un pārvētīs lielgabalu gaļā? Vai tad ne tas jūs uztrauc? Ak, Dievs, ja tas jūs neinteresē, tad kas tad jūs interesē? Krāt naudu? Izklaidēties? Lietot narkotikas? Vai tad jūs neredzat, ka šī vardarbība jūsos pašos dzen jūsu bērnus postā? Vai arī jūs to uztverat kā kādu abstrakciju?

Ja jūs esat ieinteresēti, pamēģiniet tajā iedziļināties ar visu savu prātu, visu sirdi. Neapsēdieties ērtāk, sakot: “Nu, ko...pastāstiet man par to.” Es jums atkārtoju, ka jūs nevarat uzmanīgi sekot līdzī niknumam un vardarbībai, ja skatāties ar nosodījumu vai attaisnošanu. Un, ja tā nebūs jums kļuvusi par dedzinošu problēmu, tad jūs nespēsiet izbeigt ne niknumu, ne vardarbību. Un tāpat...vispirms jums ir jāmācās. Jums jāmācās skatīties uz niknumu tāpat, kā jūs skatāties uz savu vīru vai sievu, uz saviem bērniem. Jums jāiemācās klausīties pat politiskais darbonis. Jums jānoskaidro, kāpēc jūs neesat objektīvs, kāpēc jūs nosodāt vai attaisnojat; jums jāsaprot, ka jūs nosodāt vai attaisnojat, jo pati nosodīšana vai attaisnošana ir daļa no sociālās struktūras, kurā jūs dzīvojat, daļa no jūsu kā vācieša vai indieša, nēģera vai amerikāņa nosacītības (lai par ko arī jūs būtu piedzimuši) līdz ar visu prāta trulumu, kas izriet no nosacītības. Lai iemācītos atklāt kaut ko fundamentālu, jums jāprot iekļūt dziļi. Ja jums ir rupjš ierocis, truls instruments, jūs nevarēsiet iekļūt dziļāk. Tāpēc tagad mēs gribam padarīt asāku mūsu instrumentu, mūsu prātu, kas ir kļuvis truls visu šo attaisnojumu un nosodījumu dēļ. Jūs varēsiet iekļūt dziļi, ja jūsu prāts būs tik ass kā adatas, tikpat ciets kā dimants.

Nav nozīmes, atgāžoties uz krēsla, jautāt: “Kā man padarīt savu prātu tādu?”. Jums jāvēlas, lai tas tāds kļūst, tāpat kā tagad jūs vēlaties

savu nākamo maltīti, un jums jāsaprot, ka trulu un dumju jūsu prātu dara neaizskaramības sajūta, kas jūs ieskāvusi ar sienu un kas ir šī nosodījuma un attaisnojuma daļa. Kad jūsu prāts no tā atbrīvosies, jūs varēsiet skatīties, pētīt, iedziļināties un varbūt nonākt līdz tādām stāvoklim, kad jūs pilnībā izpratīsiet visu patiesību.

Tātad...atgriezīsimies pie galvenās problēmas – vai ir iespējams atbrīvoties no noslieces uz vardarbību mūsos pašos? Ja jūs sakāt “Jūs neesat mainījies, kam gan?” – arī tas ir viens no vardarbības veidiem. Es tā nesaku, es negrāsoju jūs par kaut ko pārliecināt. Tā ir jūsu dzīve, ne mana, jūsu dzīvesveids ir jūsu darīšana. Es jautāju, vai cilvēkam, dzīvojošam vienai kurā sabiedrībā, ir iespējams pilnībā iekšēji atbrīvoties no noslieces uz vardarbību? Ja tas ir iespējams, tad pats šis process novedīs līdz pavisam jaunam dzīvesveidam.

Vairums no mums vardarbību pieņem kā dzīves normu. Divi šausmīgi kari mums neko nav iemācījuši. Tie tikai radīja vēl vairāk barjeru cilvēku starpā, starp jums un mani. Taču ko darīt tiem, kas vēlas atbrīvoties no vardarbības? Es nedomāju, ka kaut ko var sasniegt ar analīzes palīdzību, vienai lai kas to arī veiktu – mēs paši vai profesionāls analītiķis. Mums varbūt izdosies sevi izmainīt, dzīvot nedaudz mierīgāk, nedaudz stiprāk izjust mīlestību, taču tas nesniegs mums holistisku uztveri.

Daži no mums, lai izvairītos no vardarbības, pieturas pie priekšstata, pie ideāla par, tā saucamo, nevardarbību: mums šķiet, ka, ja mums ir ideāls, kas ir pretējs vardarbībai, mēs izvairīsimies no istās vardarbības, taču tas nav iespējams. Mums ir bijis neizmērojams skaits ideālu, ar tiem ir pilnas visas svētās grāmatas, taču mēs aizvien esam ar noslieci uz vardarbību, tad kāpēc gan mums neķerties klāt vardarbībai kā tādai, lai pēc tam pilnībā aizmirstu šo vārdu?

Ja jūs vēlaties saprast kaut ko faktisku, jums tam ir jāvelta visa sava uzmanība, visa enerģija. Šī uzmanība un enerģija izkļiedējas, kad jūs radāt fiktīvu, ideālu pasauli. Vai jūs spējat pilnībā izdzīt ideālu? Patiesi nopietnam cilvēkam, kurš cenšas noskaidrot, kas ir cēlonis, kas ir īstenība, kas ir mīlestība, vispār nav ideju, viņš dzīvo tikai tajā, kas ir.

Lai izpētītu pašu sava niknuma faktu, jums jāatmet jebkāda spriešana par to, jo tiklīdz jums ienāk prātā doma par tā pretstatu, jūs to nosodāt, un tāpēc nevarat uzlūkot to tādu, kāds tas ir īstenībā. Kad jūs sakāt, ka mīlat vai neieredzat kādu, tas, lai gan izklausās drausmīgi, ir fakts. Ja jūs raugāties uz šo faktu, pilnībā to absorbējot, tas vienkārši pārstāj eksistēt. Ja jūs sakāt: “Es nedrīkstu neieredzēt, manā sirdī jābūt mīlestībai”, tad jūs dzīvojat liekulības pasaulē, dubultstandartu uzvedības pasaulē. Dzīvot pilnīgi dotajā brīdī nozīmē dzīvot tajā, kas ir, dzīvot realitātē bez nekādas nosodījuma vai attaisnojuma sajūtas, tad jūs sākat

saprast šo faktu tik veseli, ka jūsu naidis pārstāj eksistēt. Kad jūs skaidri saskatāt šo problēmu, tā ir atrisināta.

Taču vai jūs varat skaidri saskatīt vardarbības faktu? Vardarbības faktu ne tikai ārēji, bet arī jūsos iekšā? Tas nozīmētu, ka jūs esat pilnībā brīvs no vardarbības, jo nepieturaties ideoloģijai, lai atbrīvotos no tās. Tam ir nepieciešama ļoti dziļa meditācija, bet nevis vārdiska piekrišana vai nepiekrišana.

Jūs esat izlasījis daudz apgalvojumu, taču vai jūs esat tos pa īstam sapratuši? Jūsu nosacītais prāts, jūsu dzīvesveids, visa sabiedrības struktūra, kurā jūs dzīvojat, pretojas tam, lai jūs ieraudzītu faktu un momentāni no tā atbrīvotos. Jūs sakāt: "Es par to padomāšu, es to noskaidrošu - vai ir iespējams būt brīvam no vardarbības vai nē. Taču es vēlētos, es pacentīšos no tās atbrīvoties." Tas ir viens no briesmīgākajiem apgalvojumiem - "Es vēlētos, es pacentīšos". Vislabākais jums ir necensties - vai nu dariet, vai nu nedariet. Jūs paļaujaties uz laiku, kad māju jau ir apņēmušas liesmas. Māja deg vardarbības rezultātā, kas valda visā pasaulē un jūsos pašos, bet jūs sakāt: "Ļaujiet man par to padomāt. Kāda ideoloģija izrādīsies pati iedarbīgākā, lai nodzēstu uguni?" Kad jūsu māja deg, vai jūs apspriežat tā cilvēka matu krāsu, kurš nes ūdeni?

7. nodaļa

Attiecības. Konflikti. Sabiedrība. Nabadzība. Narkotikas. Atkarība. Salīdzināšana. Vēlmes. Ideāli. Liekulība.

Tikko apspriestā vardarbības izbeigšana nenozīmē, ka prāts atrodas tādā stāvoklī, ka tas atrodas mierā pats ar sevi un tādējādi ar visiem citiem.

Cilvēku attiecības ir balstītas uz priekšstatu veidošanu, kas ir aizsardzības mehānisms. Visās mūsu attiecībās mēs veidojam otra cilvēka tēlu, priekšstatu, un attiecības pastāv nevis starp cilvēkiem, bet gan šo divu priekšstatu starpā. Sievai ir priekšstats par vīru, varbūt viņa to arī neapzinās, taču tas pastāv, bet vīram ir priekšstats par sievu. Cilvēkam ir priekšstats pašam par sevi, par valsti, un mēs nepārtraukti pastiprinām šo priekšstatu, visu laiku to papildinot. Tieši šo priekšstatu starpā arī pastāv faktiskās attiecības. Īstenas attiecības divu vai vairāk cilvēku starpā pilnībā pārtrūkst, kad notiek priekšstatu, tēlu veidošana. Pilnībā acīmredzami, ka attiecības, kas balstītas uz priekšstatiem, nekad nespēs ienest šajās attiecībās mieru, jo priekšstati ir nereāli, bet cilvēks nevar dzīvot abstrakti. Taču tieši to mēs visi darām. Mēs dzīvojam idejās, teorijās, simbolos, priekšstatos, kas ir radīti par sevi pašu un citiem un nemaz nav īstenība. Visas mūsu attiecības pēc būtības ir balstītas uz šiem formētajiem priekšstatiem, un tāpēc tās vienmēr rada konfliktu. Kā gan tad ir iespējams mums būt mierā – gan sevī, gan attiecībās ar citiem? Galu galā dzīve ir virzība attiecībās, ārpus dzīves tās vispār nepastāv, un, ja dzīve ir balstīta uz abstrakciju, uz ideju vai spekulatīvu pieņēmumu, tad šāдай abstraktai dzīvei neizbēgami jārada attiecības, kas kļūst par cīņas lauku. Un tātad...vai ir iespējams cilvēkam dzīvot mierīgu iekšējo dzīvi bez nekādām piespiešanas, atdarināšanas, apspiešanas vai sublimācijas formām? Vai viņš var pats sevī radīt tādu kārtību, kas kļūtu par dzīves pamatīpašību, kas nav atkarīga no ideju sistēmas, un radīt iekšēju mieru, ko nekad nekas nevarētu iztraucēt, - un nevis kaut kādā fantastiskā, mistiskā, abstraktā pasaulē, bet gan ikdienas dzīvē, mājās un darbā?

Es uzskatu, ka mums šajā jautājumā ir jāiedziļinās ļoti rūpīgi, jo mūsu apziņā nav tādas vietas, ko nebūtu skāris konflikts. Visās mūsu attiecībās, vai tās būtu attiecības ar pašu tuvāko cilvēku, kaimiņu vai sabiedrību, pastāv konflikts, - pretrunu, uzskatu nesakritības, atdalītības, divējādības konflikts. Novērojot sevi un savas attiecības ar sabiedrību, mēs redzam, ka visos mūsu būtības līmeņos pastāv konflikts, - lielāks vai mazāks, kas izsauc virspusējas atbildes vai noved pie katastrofālām sekām.

Cilvēks pieņem konfliktu kā neatņemamu ikdienas sastāvdaļu, jo viņš ir samierinājies ar konkurenci, skaudību, skopumu, mantrausību vai agresiju kā dabisku lietu kārtību. Pieņemot šādu lietu kārtību, mēs

pieņemam sabiedrības struktūru tādu, kāda tā ir, un dzīvojam pēc cienīguma šablona. Vairums no mums atrodas šī šablona gūstā, vēloties būt pēc iespējas cienīgāki. Kad mēs pētām savus prātus un sirdis, savas jūtas un to, ko mēs ikdienā darām, mēs pārlicināmies par to, ka, kamēr mēs pielāgojamies dzīves šablonam, dzīvei jābūt kaujas laukam; ja mēs to nepieņemam (bet neviens īsteni reliģiozs cilvēks nespēj samierināties ar tādu sabiedrību), tad mēs esam pilnībā brīvi no sabiedrības psiholoģiskās struktūras.

Vairums no mums ir daudz ko aizguvuši no sabiedrības: skopumu, skaudību, niknumu, naidu, aizdomīgumu, nervozitāti – visu, ko sabiedrība ir mūsos radījusi un visu, ko mēs paši sevī esam radījuši, - tā visa mums ir pārpārēm. Dažādas pasaules reliģijas sludina nabadzību. Mūks ietērpjas mūka drānās, maina savu vārdu, noskuj galvu, apmetas uz dzīvi cellē, sniedz nabadzības un atturēšanās zvērestu. Austrumos viņam ir tikai viens gurnauts, viens apmetnis, viena maltīte dienā, un mēs visi cienām šādu nabadzību. Taču šiem cilvēkiem, kas tērpušies nabadzības drānās, iekšēji ir pasaulīgo lietu pārpilnība, jo viņi vēl aizvien turpina tiekties pēc stāvokļa un prestiža. Viņi pieder tam vai citam mūku ordenim, tai vai citai reliģijai. Viņi vēl joprojām turpina dzīvot kultūras, tradīcijas iedalījumos. Tā nav nabadzība. Nabadzība ir pilnīga brīvība no sabiedrības. Cilvēkam var būt nedaudz vairāk apģērba, nedaudz vairāk ēdiena, - kāda gan tam ir nozīme? Tomēr par nelaimi vairumam cilvēku piemīt nosliece uz ekshibicionismu, paštiksmiņāšanos un pašreklāmu.

Nabadzība kļūst pārsteidzoši skaista, kad prāts ir brīvs no sabiedrības. Cilvēkam jākļūst nabadzīgam (tādam, kas atbilst evaņģēlija "garā nabadzīgie"), iekšēji nabadzīgam, jo, kad nav meklējumu, nav jautājumu, nav vēlmju, nav nekā – tikai šī iekšējā nabadzība var saskatīt dzīves Īstenību, kurā pavisam nav konflikta. Tāda dzīve ir svētība, kuru nevar atrast nevienā baznīcā, nevienā templī.

Taču, kā lai mēs atbrīvojamies no sabiedrības psiholoģiskās struktūras? Ko nozīmē atbrīvot sevi no pašas konflikta būtības? Nav grūti nogriezt un atlauzt dažus konflikta zarus, taču tagad mēs sev jautājam, vai ir iespējams dzīvot pilnīgā iekšējā un tāpat arī ārējā mierā? Tas nenozīmē, ka mums vienkārši jādzīvo veģetatīva dzīve vai jāatrodas sastinguma stāvoklī. Tieši pretēji – mēs kļūsim dinamiski, dzīvi un pilni enerģijas.

Lai to saprastu un atbrīvotos no visām problēmām, mums ir nepieciešama milzīga, ugunīga, pastāvīgi plūstoša enerģija, - enerģija, kas ir ne tikai fiziska un prātiska, bet arī neatkarīga no jebkāda motīva, jebkāda psiholoģiskā stimula. Ja mēs esam atkarīgi no kaut kādiem stimuliem, tad šie paši stimuli padara mūs prātu trulu un nejutīgu. Lietojot narkotikas, mēs varam iegūt enerģiju, kuras pietiek, lai kādu laiku saredzētu lietas ļoti skaidri, taču tad mēs atgriezāties pie sava

iepriekšējā stāvokļa un arvien lielākā un lielākā mērā kļūstam atkarīgi no narkotikām. Tādējādi jebkāda veida stimulants, vai tas būtu saņemts no baznīcas, alkohola vai narkotikām, no uzrakstīta vai pateikta vārda, neizbēgami radīs atkarību, un šī atkarība mums traucēs skaidri saskatīt un saprast, un tādējādi – liegs mums nepieciešamo dzīvības enerģiju.

Diemžēl mēs vienmēr psiholoģiski esam no kaut kā atkarīgi. Kāpēc pastāv šis pamudinājums – būt atkarīgam? Mēs ar jums šo ceļojumu uzsākām kopīgi, negaidiet, lai es jums norādu jūsu atkarības cēloņus; ja mēs veiksīm savu ceļojumu kopā, tad mēs veiksīm arī atklājumu kopā. Tādā veidā tas būs jūsu pašu atklājums, un, būdams jūsējais, tas jums sniegs dzīvības enerģiju.

Es sev atklāju, ka atrodos atkarībā no kaut kā, teiksim, no auditorijas, kurai būs stimulējoša iedarbība uz mani. Es saņemu no vēršanās pie auditorijas, no vēršanās pie lielas cilvēku grupas zināmu enerģijas veidu, un tāpēc es esmu atkarīgs no auditorijas, no šiem cilvēkiem, - vai viņi man piekrīt vai nē. Jo vairāk viņi nepiekrīt, jo vairāk dzīvības enerģijas viņi man dod. Ja viņi piekrīt, tad viņu piekrišana kļūst ļoti virspusēja, tukša. Tā es atklāju, ka man ir vajadzība pēc auditorijas, jo vēršanās pie cilvēkiem ir spēcīgs stimulants. Kāpēc? Kāpēc es esmu atkarīgs? Tāpēc, ka sevī pašā, iekšēji es esmu tukšs, virspusējs, manī nav enerģijas avota, kas vienmēr būtu pilns, bagātīgs, vienmēr kustībā, dzīvības enerģijas pārpilns, kas būtu plūstoša un dzīva. Lūk, kāpēc es esmu atkarīgs. Es esmu atklājis cēloni.

Taču vai šī izpratne mani atbrīvos no atkarības? Tā kā cēloņa noskaidrošana ir tīri prātiska darbība, tad diezgan acīmredzami, ka tā neatbrīvos prātu no atkarības. Tīri intelektuāla idejas uztvere vai emocionāla ideoloģijas pieņemšana nespēj atbrīvot prātu no atkarības; tas tomēr būs atkarīgs no kaut kā, kas to stimulētu. Prāts atbrīvojas no atkarības, kad tas pilnībā apzinās visu stimulācijas un atkarības struktūru un dabu, kad tas saprot, kā šī atkarība padara to dumju, trulu un inertu. Tikai pilnīga šīs struktūras apzināšanās padara prātu brīvu.

Tāpēc man ir jānoskaidro, ko nozīmē apzināties pilnībā. Kamēr es uztveru dzīvi no noteikta skatupunkta, kamēr skatos uz to caur noteiktas pieredzes prizmu, kas man ir īpaši dārga, balstos uz noteiktām manis uzkrātām zināšanām, jo tas viss sastāda manu objektīvo pamatu, manu "es", es nevaru redzēt pilnīgi. Intelektuāli, vārdiskā līmenī es noskaidroju manas atkarības cēloni, taču visi pētījumi, kas tiek veikti ar domu palīdzību, neizbēgami ir fragmentāri; tāpēc ieraudzīt kaut ko veselumā es varu tikai tādā gadījumā, ja doma neiejaucas.

Tikai tad es redzu savas atkarības faktu, es īstenībā redzu to, kas ir. Es raugos uz to bez jebkāda "patīk" un "nepatīk", es necenšos atbrīvoties no šīs atkarības, necenšos būt brīvs no tās cēloņa. Es to vēroju, un, kad

notiek šāda vērošana, es redzu visu kopainu, nevis atsevišķus tās fragmentus, bet, kad prāts uztver kopainu, tā ir brīvība. Tagad es esmu noskaidrojis, ka tur, kur pastāv fragmentācija, norit enerģijas izkliede. Es esmu noskaidrojis enerģijas izšķērdēšanas īsteno cēloni.

Jūs varbūt uzskatāt, ka nenotiek enerģijas iztērēšana, ja jūs atdarināt, ja jūs pakļaujaties mācītāja, rituāla, dogmas, partijas vai kādas ideoloģijas autoritātei; neatkarīgi no tā, vai tā ir laba vai slikta, svētpilna vai nē, pastāv fragmentāra darbība un tādējādi – konflikta cēlonis. Bet konflikts neizbēgami radīsies, kamēr pastāvēs sadalījums tajā, kam būtu jābūt, un tajā, kas ir; un jebkāds konflikts ir enerģijas tērēšana. Ja jūs sev jautājat: “Kā lai es atbrīvojos no konflikta?”, jūs radāt jaunu problēmu un tādējādi radiet jaunu konfliktu. Tajā brīdī, kad jūs to uztverat kā faktu, raugieties uz to tā, kā jūs skatītos uz kādu konkrētu objektu – skaidri, tieši, jūs sapratīsiet vissvarīgāko patiesību, sapratīsiet, ka pastāv tāda dzīve, kurā vispār nav konfliktu.

Palūkosimies uz to citādi. Mēs vienmēr salīdzinām to, kādi mēs esam, ar to, kādiem mums jābūt. Tas, kādiem mums jābūt, ir mūsu domas projekcija par to, kādiem mums vajadzētu būt. Pretruna rodas arī, kad mēs salīdzinām sevi ne tikai ar kādu vai kaut ko, bet arī ar to, kādi mēs bijām vakar. Rezultātā pastāv konflikts starp to, kam jābūt, un to, kas ir. Tas, kas ir, pastāv tikai tad, kad vispār nav salīdzinājumu. Bet dzīvot ar to, kas ir, nozīmē atrasties rāmā miera stāvoklī. Tikai tad jūs varat, nepievēršoties nekam citam, veltīt visu savu uzmanību tam, kas ir jūsos, - vai tas būtu izmisums, trauksme, kroplums, nežēlība vai vientulība un dzīvot ar to visu; tad nepastāv pretrunas un tādējādi nav konflikta.

Taču mēs visu laiku sevi salīdzinām ar tiem, kas ir bagātāki, kas ir veiksmīgāki, gudrāki, mīlētāki, pazīstamāki, vairāk šādi un vairāk tādi. Šis “vairāk” ieņem neparasti svarīgu lomu mūsu dzīvē. Šī sevis salīdzināšana ar kaut ko vai kādu ir pats pirmais konflikta cēlonis.

Taču, kāpēc vispār notiek salīdzināšana? Kāpēc jūs sevi salīdzināt ar citiem? Mums to ir mācījuši kopš bērnības. Katrā skolā A tiek salīdzināts ar B, A sevi dzen postā, lai līdzinātos B. Kad jūs vispār nesalīdzināt, kad nepastāv ideāls, nav pretstata, nav divējādības, kad jūs vairs necīnieties, lai kļūtu citādāks nekā jūs esat, kas tad notiek ar jūsu prātu? Jūsu prāts pārstāj radīt pretējo un kļūst augstākā mērā vieds, augstākajā mērā jutīgs, spējīgs uz milzīgu kaismi, jo pūles ir kaismes izšķiešana, tās kaismes izšķiešana, kas ir dzīvības enerģija, bet bez kaismes jūs nevarat paveikt neko.

Ja jūs sevi nesalīdzināt ar citiem, jūs būsit tas, kas jūs esat. Ar salīdzināšanas palīdzību jūs cerat attīstīties, augt, kļūt saprātīgāks, skaistāks. Tikai vai jūs kļūstiet? Fakts ir tas, kas jūs esat, un pie salīdzināšanas notiek fakta fragmentācija, kas nozīmē tukšu enerģijas

tērēšanu. Sevis tāda, kāds jūs esat, uztveršana bez jebkādas salīdzināšanas, sniedz jums milzīgu enerģiju redzēšanai. Ja jūs spēsiet uz sevi raudzīties bez salīdzināšanas, tad jūs būsiet pāri salīdzināšanai, bet tas nenozīmē, ka jūsu prāts ir apstājies pašapmierinātībā. Tādā veidā mēs redzam kā prāts būtībā pa tukšo izšķērdē enerģiju, kas ir tik nepieciešama dzīves veseluma izpratnei.

Es nevēlos zināt, ar ko es esmu konfliktā. Mani neinteresē mani personīgie perifērie konflikti. Tas, kas mani interesē ir, kāpēc konfliktam vispār ir jāpastāv? Kad es sev uzdošu šo jautājumu, es redzu pamatproblēmu, kurai nav nekā kopēja ar perifērajiem konfliktiem un to atrisinājumiem. Vēršoties pie centrālās problēmas, es redzu (varbūt jūs arī redzat?), ka pati vēlmju daba, ja nav pareizi saprasta, neizbēgami rada konfliktu.

Vēlme vienmēr ir pretrunīga. Es vēlos vispretrunīgākās lietas, kas nenozīmē, kas es vēlos iznīcināt vēlmi, apspiest, kontrolēt vai sublimēt to. Es tikai redzu, ka pati vēlme pēc savas būtības ir pretrunīga. Pretrunīgi nav vēlmju objekti, bet gan pati vēlmju daba kā tāda. Pirms es saprotu konfliktus, man ir jāsaprot vēlmju daba. Iekšēji mēs atrodamies pretrunu stāvoklī, un šo pretrunu stāvokli ir izsaukusi vēlme – vēlme, kas, kā mēs jau to apspiedām, ir dzišanās pēc baudas un cenšanās izvairīties no ciešanām.

Un tā mēs redzam, ka vēlme ir pamats jebkādai pretrunai, kaut kā vēlēšanās vai tā nevēlēšanās ir divējāda. Kad mēs darām kaut ko patīkamu, tajā nemaz nav ieliktas pūles, vai ne tā? Taču bauda aiz sevis nes ciešanas, un tad rodas cīņa, lai izvairītos no ciešanām. Taču tā jau atkal ir enerģijas zaudēšana. Kāpēc mums vispār pastāv divējādība? Dabā, protams, pastāv divējādības: vīrietis un sieviete, gaisma un tumsa, nakts un diena; taču, kāpēc mūsos pastāv iekšēja, psiholoģiska divējādība? Lūdzu, pārdomājiet to līdz ar mani, lūdzu, negaidiet, lai es jums pateiktu atbildi. Lai to noskaidrotu, jums jāliek pastrādāt paša prātam. Mani vārdi ir tikai spogulis, kurā jums ir jānovēro pašiem sevi. Kāpēc jūsos pastāv šī psiholoģiskā divējādība? Vai ne tāpēc, ka mums kopš bērnības ticis mācīts salīdzināt to, kas ir, ar to, kam būtu jābūt? Mēs esam nosacīti ar to, kas ir pareizi un nepareizi, kas ir labi un kas ir slikti, kas ir ētiski un kas – neētiski. Vai šī divējādība nav radusies sakarā ar mūsu ticību, ka domāšana pretēji tādiem jēdzieniem kā vardarbība, skaudība, greizsirdība, zemiskums palīdzēs mums no tā visa atbrīvoties? Vai mēs neizmantojam pretēju īpašību kā sviru, lai atbrīvotos no tā, kas ir? Vai arī tā ir bēgšana no īstenības? Vai jūs neizmantojat pretējo kā līdzekli, lai aizbēgtu no īstenības, ar kuru jūs nezināt kā apieties? Vai arī tas notiek tādēļ, ka jums tūkstošiem gadu ir apgalvojuši, ka jums, lai tiktu galā ar tagadni, ir jābūt ideālam, kas ir pretējs tam, kas ir? Kad jums ir ideāls, jūs uzskatāt, ka tas jums palīdzēs atbrīvoties no tā, kas ir, taču tas nekad nenotiek. Jūs varat

līdz sava mūža galam sludināt nevardarbīgumu un tomēr pastāvīgi sēt vardarbības sēklas. Jums ir priekšstats par to, kādiem jums būtu jābūt, kā jums būtu jārīkojas, taču tajā pašā laikā jūs rīkojaties citādi; un tā jūs redziet, ka principi, ticības un ideāli neizbēgami noved pie liekulības, pie negodīgas dzīves. Tieši ideāls rada pretējo tam, kas ir, un tāpēc, kad jūs ziniet kā rīkoties attiecībā uz to, kas ir, pretējais jau vairs nav vajadzīgs.

Cenšanās līdzināties kādam citam vai atbilst savam ideālam ir viens no galvenajiem pretrunu, sajukuma un konflikta cēloņiem. Prāts, kas ir sajukumā, lai ko tas arī nedarītu un lai kādā līmenī tas neatrastos, paliks sajukumā. Bet jebkura darbība, kas ir sajukuma izsaukta, noved līdz tālākam sajukumam. Es to saskatu ļoti skaidri. Es to redzu tikpat skaidri kā tiešas fiziskas briesmas. Un kas tad notiek? Es vairs nerīkojos sajukumā. Tādā veidā bezdarbība kļūst par veselu darbību.

8. nodaļa

Brīvība. Dumpošanās. Vientulība. Prāta tīrība. Pieņemt sevi tādu, kāds esmu.

Nedz apspiešanas mokas, nedz nesaudzīga pielāgošanās ideālam disciplīna vēl nevienu nav aizvedusi līdz īstenībai. Lai nonāktu līdz īstenībai, prātam ir jābūt pilnībā brīvam, bez mazākā izkropļojuma.

No sākuma pajautāsim sev, vai mēs patiešām vēlamies būt brīvi? Kad mēs runājam par brīvību, vai mēs domājam pilnīgu brīvību vai brīvību no kaut kā neērta, nepatīkama vai nevēlama? Mēs vēlētos atbrīvoties no sāpīgām vai nepatīkamām atmiņām, mokpilniem pārdzīvojumiem, bet paturēt tās mūsu ideoloģijas, formulējumus un attiecības, kas spētu mums sagādāt baudu, sniegt apmierinājumu. Tajā pašā laikā noturēt vienu bez otra ir neiespējami. Jo, kā mēs redzējam, bauda ir neatdalāma no ciešanām. Tāpēc katram no mums ir jāizlemj, vai mēs gribam būt pilnībā brīvi. Ja mēs teiksim, ka vēlamies to, tad mums ir jāizprot brīvības daba un struktūra. Vai brīvība ir stāvoklis, kad mēs esam brīvi no kaut kā, no ciešanām, no kaut kādas trauksmes? Vai brīvība pēc savas būtības ir kaut kas cits? Jūs spēsīt būt brīvi, teiksim, no greizsirdības, taču, vai šī brīvība nav reakcija un tādējādi – nebūt ne brīvība? Jūs varat būt brīvs no dogmas, ko ir diezgan viegli izdarīt, ja to izanalizē un atmet, taču dogmas atmešanas motīvs var būt dažādi pamatots, jo to var radīt vēlme atbrīvoties tikai no tās dogmas, kas vairs nav moderna vai ērta. Vai arī jūs varat vēlēties atbrīvoties no nacionālisma, jo ticat internacionālismam vai apzinieties, ka nav jēgas turpināt turēties pie šīs muļķīgās nacionālistiskās dogmas, ar tās ģerboņiem un tamlīdzīgām bezjēdzībām. Tādu dogmu jūs viegli varat atmet. Vai arī jūs varat vērsties pret kādu reliģisku vai politisku līderi, kas jums sola brīvību caur disciplīnu vai sacelšanos, taču vai šādam racionālismam, tādiem loģiskiem prāta slēdzieniem ir kas kopējs ar brīvību?

Ja jūs sakāt, ka esat brīvi no kaut kā, tad tā ir vienkārši reakcija, kas izsauks vien citu reakciju ar jauniem pielāgojumiem un jaunu kundzības formu. Tādā veidā jūs varat sastādīt veselu reakciju ķēdi, kuras katru posmu jūs noturēsiet par brīvību. Taču tā nav brīvība, tā ir tikai izmainītas pagātnes paildzināšana, kuram prāts pieķeras.

Mūsdienu jaunatne (kā jebkura jaunatne) atrodas dumpības stāvokli attiecībā uz sabiedrību. Tā pati par sevi ir laba parādība. Taču dumpība nav brīvība, bet – reakcija, un šī reakcija rada pati savu šablonu, kuras gūstā jūs nonākat. Jūs domājiet, ka tas ir kas jauns. Taču tas tā nav. Tas

ir vecais jaunā veidolā. Jebkura sociāla vai politiska sacelšanās neizbēgami atgriezīsies pie vecā buržuāzistiskā noskaņojuma.

Brīvība pienāk tikai tad, kad jūs saskatāt un darbojaties. Tā nekad nav dumpja rezultāts. Redzēšana ir darbība. Un šāda darbība notiek nekavējoties. Kad jūs saskatāt briesmas, tad nav nekādas prāta darbības, nekādu diskusiju vai svārstīšanās. Pašas briesmas rada vajadzību rīkoties, un tāpēc saskatīt nozīmē darboties, būt brīvam.

Brīvība ir prāta stāvoklis. Nevis brīvība no kaut kā, bet gan brīvības sajūta, kas ļauj apšaubīt un uzdot jautājumus par jebko, un tajā ir tik daudz spēka, darbības un enerģijas, ka tā uzreiz atmet visas atkarības, verdzības, pielāgošanās un pakļaušanās formas. Šāda brīvība nozīmē pilnīgu vientulību, būšanu vienam ar sevi. Taču vai prāts, kas ir audzināts noteiktā kultūrā, kas ir tik atkarīgs no apkārtnes, no savām personīgajām nosliecēm, spēs jebkad iegūt brīvību, kas nozīmē pilnīgu vientulību un kurā nav nekādas vadības, nedz tradīcijas, nedz autoritātes? Šī vientulība ir zināms iekšējs prāta stāvoklis, kas nav atkarīgs ne no kādiem stimuliem vai zināšanām un nav pieredzes vai spriedumu rezultāts. Vairums no mums nekad nav vientuļi, kad ir vieni paši. Mēs visi zinām, ko nozīmē būt izolētiem; kad sev apkārt uzbūvē sienu, lai izvairītos no triecieniem, nebūtu ievainojams, un kad kultivē nepiesaistīšanos, kas ir cita ciešanu forma. Vai arī kad dzīvo kādā ideoloģijā, spocīgā tornī no ziloņkaula. Būšana vienatnē ar sevi ir kas cits. Jūs nekad neesat vienatnē ar sevi, jo esat pilni ar atmiņām, nosacītību, ar jūsu plāpīgo vakardienas kņadu. Jūsu prāts nekad nav skaidrs uzkrāto bezjēdzību dēļ. Lai būtu vienatnē ar sevi, jums jāklūst mirušam pagātnei; kad jūs esat viens, pilnībā viens, kad jūs nepiederat nedz ģimenei, nedz nācijai, nedz kultūrai, nedz noteiktam kontinentam, jums rodas sajūta, ka jūs esat ārpus visiem. Cilvēks, kurš ir pilnībā viens, viens pats ar sevi, tādā ziņā ir apveltīts ar pirmatnējo tīrību, un šī tīrība atbrīvo viņa prātu no skumjām.

Mēs nesam sevī kravu no tā, ko ir teikuši tūkstoš cilvēku, atmiņu kravu par visām sarunām. Atmest to pilnībā nozīmē būt pilnībā vientuļam. Bet prāts, kas atrodas vientulībā, ir ne tikai tīrs, bet arī jauns – ne laika vai vecuma ziņā, bet gan jauns, skaidrs, dzīvs jebkurā vecumā, – un tikai šāds prāts spēj saskatīt īstenību un to, kas nav izsakāms vārdos.

Šajā vientulībā jūs sākat saprast nepieciešamību pēc dzīves vienatnē ar sevi, tādu, kāds jūs esat, bet nevis tādu, kādam, jūsuprāt, jums būtu jābūt vai kāds jūs esat. Redziet, ja jūs varat uz sevi paraudzīties bez jebkādam trīsām, viltus pieticības, bez jebkādam bailēm, taisnošanās vai nosodījuma, tieši tas arī nozīmē dzīvot vientulībā ar sevi tādu, kāds jūs īstenībā esat. Kad jūs dzīvojat ar to ciešā saskarē, jūs sākat kaut ko saprast. Taču tajā brīdī, kad rodas pieradums pie tā, pieradums pie savas trauksmes, atkarības vai vēl kaut kā cita, jūs vairs nedzīvojat ar to. Ja jūs dzīvojat upes krastā, pēc dažām dienām jūs vairs nedzirdat ūdens

čalošanu; ja jūsu istabā atrodas glezna, kuru jūs redzat katru dienu, tad pēc nedēļas jūs pārstājat to manīt. Tas pats notiek ar kalniem, ielejām, kokiem, tas pats – ar jūsu ģimeni, jūsu vīru, jūsu sievu. Taču, lai sadzīvotu ar kaut ko tādu kā greizsirdība, skaudība vai trauksme, jūs nekad nedrīkstat pie tā pierast, nekad nedrīkstat ar tiem samierināties. Jums jābūt uzmanīgiem pret tiem, it kā jūs rūpētos par tikko iestādītu koka stādu, cenšoties to pasargāt no saules un vētras. Jums jāizturas pret tiem ar gādību, nenosodot un neattaisnojot, - tikai tā jūs sāksiet tos mīlēt. Tas nenozīmē, ka jūs izjūtat mīlestību pret skaudības vai trauksmes stāvokli kā tas ir daudziem cilvēkiem. Tas drīzāk nozīmē, ka jūs izjūtat mīlestību pret to vērošanu. Un tāpat...vai mēs spējam, jūs un es, sadzīvot ar to, kas mēs īstenībā esam, apzinoties, ka mēs esam trūši, skaudīgi, pilni baiļu, ka uzskatām, ka esam spējīgi uz lielu mīlestību, kas patiesībā tā nav, ka viegli padodamies glaimiem un garlaicībai, - vai mēs spējam sadzīvot ar to visu, nepieņemot un nenoraidot, vienkārši vērojot bez iegrimšanas melnholijā, depresijā vai eiforijā?

Tagad uzdosim sev nākamo jautājumu: vai šī brīvība, šī vientulība, šī nonāksana saskarē ar mūsu sabiedrība kopējo struktūru var atnākt laika gaitā? Tas ir, vai šī brīvība ir iegūstama pakāpeniski? Pilnībā acīmredzami, ka nē, jo tiklīdz jūs pieslēdzat laiku, jūs tikai sevi arvien vairāk paverdzināt. Jūs nevarat kļūt brīvi pakāpeniski. Tas nav laika jautājums. Nākamais jautājums ir šāds. Vai jūs spējat apzināties šo brīvību? Ja jūs sakāt "brīvs", tad jūs jau neesat brīvs. Tas ir līdzīgi tam kā cilvēks saka "laimīgs". Tajā brīdī, kad viņš saka "es esmu laimīgs", viņš atceras kaut ko, kas jau ir pagājis. Brīvība var atnākt tikai dabiskā kārtā un viegli, nevis kaismīgas vēlmes, alku un tiekšanās rezultātā. Jūs to arī neiegūstat, radot kādu brīvības tēlu atbilstoši jūsu domām par to, kādai tai vajadzētu būt. Lai pie tās nonāktu, prātam ir jāiemācās uztvert dzīve, kas ir neaptverama virzība, kas nav saistīta ar laiku, jo brīvība ir ārpus apziņas sfēras.

9. nodaļa

Laiks. Skumjas. Nāve.

Es jūtu kārdinājumu atkārtot jums kādu stāstu. Kāds augstu pakāpi sasniedzis māceklis ieradies pie Dieva un prasījis, lai viņam iemācot īstenību. Šis nabaga Dievs atbildējis: "Mans draugs, šodien ir tik karsta diena, lūdzu, atnes man ūdens glāzi". Māceklis gāja un pieklauvēja pie pirmo pamanīto māju durvīm. Durvis atvērusi apburoša meitene. Māceklis viņā iemīlējās, viņi apprecējās un viņiem piedzima bērni. Un tā kādu dienu sāka līt lietus, tas lija un lija. Lietus gāzes appludināja ielas, un ūdens sāka aizskalot mājas. Māceklis pagrāba sievu un ar bērniem plecos sācis peldēt. Kad viņu sākusi aizraut straume, viņš sācis lūgt: "Mans kungs, lūdzu, glāb mani!" Dievs atbildējis: "Kur ir ūdens glāze, ko es biju lūdzis?"

Šis ir diezgan pamācošs stāsts, jo vairums no mums domā laika kontekstā. Cilvēks dzīvo laikā. Nākotnes izdomāšana vienmēr ir bijusi viņa iemīļotais glābšanās veids.

Mēs domājam, ka pārmaiņas mūsos var notikt laika gaitā, ka iekšējā kārtība mūsos radīsies pakāpeniski, dienu pēc dienas. Taču laiks neatnes nedz kārtību, nedz mieru, tāpēc mums jāpārstāj domāt pakāpeniskuma jēdzienos. Tas nozīmē, ka mums neeksistē tā rītdiena, kurā mēs iegūsim mieru. Mums ir jāiegūst miers, rāmums nekavējoties, patlaban.

Kad pastāv reālas briesmas, laiks pazūd, vai ne tā? Darbība norit nekavējoties. Taču mēs neredzam daudzu savu problēmu briesmas, tāpēc izgudrojam laiku kā līdzekli to pārvarēšanai. Laiks ir mānīgs, jo nepalīdz mums veikt pārmaiņas sevī. Laiks ir virzība, kuru cilvēks ir sadalījis pagātnē, tagadnē un nākotnē. Un līdz tam brīdim, kamēr viņš turpinās sadalīt laiku, viņš vienmēr atradīsies konfliktā.

Vai mācīšanās ir laika jautājums? Tūkstošgades mūs nav iemācījušas, ka pastāv labāks veids par viens otra neieredzēšanu un nogalināšanu. Ir ļoti svarīgi izprast laika problēmu, ja mēs vēlamies izmainīt šo dzīvi, kas ar mūsu palīdzību ir kļuvusi tik briesmīga un bezjēdzīga.

Pirmais, kas mums ir jāsaprot, ir tas, ka mēs varam novērot laiku tikai ar to svaigumu, to prāta skaidrību, par kuru mēs jau bijām runājuši. Mēs esam apjukuši daudzo mūsu priekšā radušos problēmu dēļ, mēs zaudējam galvu šajā apjukumā. Tad lūk...ja cilvēks ir apmaldījies mežā, ko viņš dara vispirms? Viņš apstājas, vai ne tā? Cilvēks apstājas un raugās apkārt. Taču, jo lielāks ir mūsu apjukums un jo stiprāka ir sajūta, ka mēs esam apmaldījušies dzīvē, jo vairāk mēs šaudāmies šurpu turpu,

meklēja, izprašņājam, pieprasām, lūdzam. Un tādad... ļaujiet man jums pateikt priekšā – vispirms jums ir jāapstājas – pilnībā iekšēji jāapstājas. Un, kad jūs pilnībā iekšēji, psiholoģiski būsiet apstājušies, jūsu prāts būs kļuvis ļoti mierīgs un skaidrs. Un tad jūs patiesām spēsit izskatīt šo laika jautājumu.

Problēmas pastāv tikai laikā, tas ir, tās nerodas, kad mēs nepārtraukti pieņemam izaicinājumu. Kad mēs pieņemam izaicinājumu daļēji, fragmentāri vai arī cenšamies no tā aizbēgt, - citiem vārdiem, kad pieejam tam ar nepilnīgu uzmanību, - mēs radām problēmu. Un šī problēma pastāvēs līdz tam brīdim, kamēr mēs neveltīsim tai pilnu uzmanību, kamēr mēs cerēsim to atrisināt kaut kad vēlāk.

Vai jūs ziniet, kas ir laiks? Nevis hronoloģiskais, kas atbilst pulkstenim, bet gan psiholoģiskais? Tas ir intervāls starp ideju un rīcību. Ideja pilnīgi acīmredzami kalpo pašaizsardzībai. Rīcība vienmēr ir momentāna. Tā nav nedz no pagātnes, nedz no nākotnes. Lai rīkotos, ir jābūt tagadnē. Rīcība ir tik bīstama, tik nenoteikta, ka mēs balstāmies uz ideju, kura, kā mēs ceram, sniegs mums zināmu pārliecību, palīdzēs izvairīties no riska.

Pārbaudiet to paši uz sevis. Jums ir ideja par to, kas ir pareizi un kas – nepareizi, vai arī vispārējs skatījums uz sevi, uz sabiedrību, un atbilstoši šai idejai jūs esat apņēmušies rīkoties. Tāpēc rīcība ir pakārtota idejai, cenšoties pēc iespējas precīzāk to izpildīt, un tas neizbēgami rada konfliktu. Pastāv ideja, zināms intervāls un rīcība, un šis intervāls sevī ietver visu laika sfēru. Šis intervāls pēc savas būtības ir doma. Ja jūs domājat, ka būsiet laimīgi rīt, tas nozīmē, ka jums ir radies priekšstats, ka jūs sasniegsiet noteiktu rezultātu laika gaitā. Ar vērošanas, vēlmes un šīs vēlmes paildzināšanas palīdzību doma stiprinās ar nākamo domu, sakot: "Rīt es būšu laimīgs, rīt es gūšu panākumus, rīt pasaule kļūs brīnišķīga." Tā doma rada intervālu, kas ir doma.

Tad nu lūk...mēs jautājam, vai mēs var apstādināt laiku? Vai mēs varam dzīvot tik pilnīgi, lai nebūtu šīs rītdienas? Jo laiks ir skumjas. Vakar un tūkstošiem vakarējo dienu garumā jūs mīlējat vai jums bija biedrs, kas aizgāja, un šīs atmiņas paliek, un jūs domājat par šo prieku un šīm skumjām, atskatieties atpakaļ, vēloties, cerot un skumstot. Tā doma, atgriežoties pagātnē, atkal un atkal rada to, ko mēs saucam par skumjām, un rada laika intervālu.

Līdz tam brīdim, kamēr pastāv domas radīts laika intervāls, jāpastāv nebeidzamām bailēm. Tāpēc cilvēks sev jautā: "Vai šis intervāls var beigt pastāvēt?" Ja jūs sakāt: "Vai tas jebkad beigsies?", tad tā jau ir ideja, kas tāds, ko jūs vēlaties sasniegt, un tādad ir radies jauns intervāls, kurā jūs esat kā slazdā.

Tagad pamēģināsim tikt skaidrībā ar nāves jautājumu, kas vairumam cilvēku ir milzīga problēma. Jūs zināt nāvi – tā vienmēr jums ir blakus. Vai ir iespējams to apskatīt veselumā, lai jūs vispār neradītu šādu problēmu? Lai to tā apskatītu, ir jāizzūd jebkāda ticībai, cerībai, jebkādam bailēm no tās. Citādi jūs šai neparastajai parādībai tuvosities ar prāta slēdzienu, priekšstatu, jau iepriekš esošu trauksmi, un tādējādi jūsu pieeja būs saistīta ar laiku. Laiks ir intervāls, attālums starp novērotāju un novērojamo. Tas nozīmē, ka novērotājs, kas esat jūs, baidās sastapt to, kas saucas nāve. Jūs neziniet, kas tā tāda ir. Jums tās sakarā ir visāda veida cerības un teorijas; jūs ticat pārdzimšanas vai augšāmcelšanās koncepcijai, vai kaut kam, ko dēvē par dvēseli, ātmanu, garīgo būtību, kas pastāv ārpus laika un ko jūs dažādi dēvējat; taču vai jūs paši sev esat noskaidrojuši dvēseles pastāvēšanas jautājumu? Vai arī tā ir ideja, kas jums ir iedvesta? Vai pastāv kaut kas pastāvīgs, kas turpinās aiz domu robežām? Ja doma var par to domāt, tātad tas atrodas domāšanas sfērā un tādējādi nevar būt pastāvīgs. Domāšanas sfērā nav nekā pastāvīga. Ir ļoti svarīgi to apzināties, jo tikai tad jūs būsiet brīvi redzēt, bet šajā brīvībā ir liels prieks.

Jūs nevarat izjust bailes nezināmā priekšā, jo jūs nezināt, kas tas tāds ir, un tādējādi nav tā, no kā jums būtu jābaidās. Nāve ir vārds, bet vārds, tēls ir tas, kas rada bailes. Un tātad...vai jūs spējat paraudzīties uz nāvi bez bailu tēla? Kamēr pastāv tēls, priekšstats, no kura rodas doma, šai domai vienmēr ir jārada bailes. Tad jūs cenšaties nāves bailes uzveikt ar veselo saprātu un pretoties neizbēgamajam vai arī izdomājat neskaitāmas ticības, lai aizsargātu sevi pret nāves bailēm. Tādējādi rodas plaša, intervāls starp jums un to, no kā jums ir bail. Šajā laika-telpas intervālā ir jāpastāv konfliktam, kas ir bailes, trauksme un žēlums pret sevi. Doma, kas rada nāves bailes, saka: "Attālināsim to, izbēgsim no tās, turēsim to pēc iespējas tālāk, nedomāsim par to," – taču jūs domājat par to. Kad jūs sakāt, ka nedomāsi par to, jūs jau domājat, kā no tās izvairīties. Jūs baidāties nāves, jo vēlaties to attālināt.

Mēs atdalījām dzīvi no miršanas, un šis intervāls starp dzīvi un miršanu ir bailes. Šis intervāls, šis laiks ir bailu radīts. Dzīve ir mūsu ikdienas mokas, aizvainojumi, skumjas un apjukumi ar gadījuma apskaidrojumiem, kad mēs kā logā, kas atveras, ieraugām skaistu jūru. Lūk, ko mēs saucam par dzīvi, un mums ir bail mirt, kas nozīmētu šo moku izbeigšanos. Mēs esam gatavi pieķerties zināmajam, lai nesastaptos ar nezināmo. Zināmais ir mūsu mājas; mūsu apkārtnē, mūsu ģimene, mūsu raksturs, mūsu darbs, mūsu zināšanas, mūsu vārdi, mūsu vientulība, mūsu dievi – viss tas sīkais, kas sastāda nebeidzamu virpuli sevī pašā ar saviem personīgajiem, ierobežotajiem skumjās eksistences šabloniem.

Mēs domājam, ka dzīve vienmēr norit tagadnē un ka nāve ir kas tāds, kas mūs sagaida tālā nākotnē. Taču mēs nekad neesam sev uzdevuši jautājumu, vai šī ikdienas dzīves cīņa ir dzīve vispār. Mēs vēlamies zināt patiesību par pārmiesošanos. Mēs vēlamies saņemt pierādījumus, ka mūsu dvēsele turpinās dzīvot; mēs ieklausāmies gaišreģu apgalvojumos un secinājumos, kas izdarīti no psiholoģiskajiem pētījumiem, taču mēs nekad nejautājam, kā dzīvot, kā dzīvot ar sajūsmu, ar burvību katru dienu. Mēs esam samierinājušies ar dzīvi tādu, kāda tā ir, ar visām tās sāpēm un izmisumu, mēs pie tās esam pieraduši un domājam par nāvi kā kaut ko, no kā būtu jāizvairās. Taču nāve ir kaut kas tikpat neparasts, cik dzīve, ja mēs zinām kā dzīvot. Jūs nevarat dzīvot bez nomiršanas. Jūs nevarat dzīvot, ja nemirstat psiholoģiski katru mirkli. Tas nav intelektuāls paradokss. Lai dzīvotu pilnīgi, veseli, ar katru dienu atklājot jaunu un jaunu prieku, vajag nomirt visam vakarējam; ja tas nenotiek, jūs dzīvojat mehāniski, bet mehānisks prāts nekad nespēs uzzināt, kas ir mīlestība un kas ir brīvība.

Vairums no mums baidās no miršanas, jo mēs nezinām, ko nozīmē dzīvot, mēs nezinām, kā dzīvot un tāpēc nezinām kā mirt. Līdz tam brīdim, kamēr mums ir bail no dzīves, mums būs bail no nāves. Cilvēks, kurš nebaidās dzīves, nebaidās arī no pilnīgas neaizsargātības, jo viņš saprot, ka iekšēji, psiholoģiski nepastāv nekāda aizsargātība. Kad nav pārliecības par drošību, pastāv nebeidzama virzība, un tad dzīve un nāve ir viens un tas pats. Cilvēks, kurš dzīvo bez konflikta, kurš dzīvo skaistumā un mīlestībā, nebaidās no nāves, jo mīlēt nozīmē mirt. Ja jūs nomirstat visam, ko zināt, ieskaitot jūsu ģimeni, jūsu atmiņas, visu, ko jūs jūtāt, tad nāve ir attīrošs un atjaunojošs process; tad nāve atnes tīrību, nevainīgumu, un tikai nevainīgi, tīri cilvēki ir apveltīti ar kaismi, bet nevis tie, kas tic un vēlas noskaidrot, kas notiks pēc nāves. Lai patiešām noskaidrotu, kas notiks pēc nāves, jums ir jānomirst. Jums ir jānomirst ne fiziski, bet psiholoģiski, iekšēji jānomirst visam, kas jums ir dārgs un kas jūs ir skumdinājis. Pat ja jūs nomirsiet vienam savam apmierinājumam, vismazākajam vai vislielākajam, nomirsiet dabiski, bez jebkādas piepūles vai argumentācijas, jūs zināsit, ko nozīmē miršana. Miršana nozīmē būt ar prātu, kas ir pilnībā tukšs no sevis paša satura, no saviem ikdienas centieniem, baudām un mokām. Nāve ir atjaunošanās, mutācija, kurā doma nedarbojas pilnībā, jo doma ir vecais. Kad atnāk nāve, rodas kaut kas pavisam jauns. Brīvība no zināmā ir nāve. Un tikai tad jūs dzīvojat.

10. nodaļa

Mīlestība.

Tiekšanās pēc drošības neizbēgami rada skumjas un bailes. Šīs drošības alkas rada nenoteiktības sajūtu. Vai jebkad jūs esat ieguvuši pilnīgu drošību kādās no jūsu attiecībām? Vai tā ir gadījies? Vairums no mums alkst drošības mīlestībā, tiecas mīlēt un tikt mīlētiem, taču vai mīlestība pastāv tur, kur katrs meklē savu personīgo drošību, savu īpašo ceļu? Mūs nemīl tāpēc, ka mēs nezinām kā mīlēt.

Kas ir mīlestība? Vārds ir tik nodrāzts, tik samaitāts, ka man negribas to lietot. Visi runā par mīlestību, katrs žurnāls, katra avīze, katrs misionārs bez mitas runā par mīlestību. Es mīlu savu valsti, mīlu savu karali, es mīlu kādu grāmatu, es mīlu šo kalnu, es mīlu baudu, es mīlu savu sievu, es mīlu Dievu. Vai mīlestība ir ideja? Vai tas tā ir? Ja tā, tad to var kultivēt, lolot, visur reklamēt, izkropļot vienalga kādā veidā. Kad jūs sakāt, ka mīlat Dievu, ko tas nozīmē? Tas nozīmē, ka jūs mīlat paši savas iztēles projekciju vai sevis paša projekciju, kas ietērpta zināmās cienīguma formās atbilstoši tam, ko jūs uzskatāt par ceļu un svētu; tādā veidā teikt "es mīlu Dievu" ir pilnīgs absurds. Kad jūs pielūdzat Dievu, jūs pielūdzat sevi, bet tā nav mīlestība.

Tā kā jūs neesat spējīgi atrisināt šo cilvēku dzīves parādību, ko dēvē par Mīlestību, mēs ieslikstam abstrakcijā. Mīlestība var būt visu cilvēcisko grūtību, problēmu un raižu atrisinājums. Taču, kā mums noskaidrot, kas ir mīlestība, vienkārši piešķirot tai apzīmējumus? Mīlestība to apzīmē vienā veidā, sabiedrība – citā, un pastāv visādas novirzes un izkropļojumi: kāda dievināšana, fiziskas attiecības ar kādu, emocionālas attiecības, biedriskas attiecības – vai ne to mēs saprotam ar mīlestību? Tā ir kļuvusi par normu, šablonu, par kaut ko tik briesmīgi personīgu, juteklisku, aprobežotu, ka reliģijas ir pasludinājušas: "Mīlestība ir kas vairāk". Tajā, kas tiek dēvēts par cilvēcisko mīlestību, viņi saskata baudu, sāncensību, greizsirdību un vēlmi iegūt, noturēt, kontrolēt, iejaukties otra cilvēka domāšanā, un, apzinoties visa tā sarežģītību, viņi apgalvo, ka ir jāpastāv cita veida mīlestībai: dievišķai, augstai, smalkai.

Visā pasaulē, tā saucamie, svētie apgalvoja, ka lūkoties uz sievietēm ir kaut kas absolūti slikts, viņi saka, ka nevar pietuvoties Dievam, ja izdabā seksam. Tāpēc viņi to noraida, lai gan paši izjūt stipru kārdinājumu, taču, noliedzot seksu, viņi sev atņem acis un mēli, jo noraida visu zemes skaistumu. Viņi nomoka savas sirdis un prātus, izkaltē savus ķermeņus; viņi izraida skaistumu, jo skaistums ir saistīts ar sievieti.

Vai mīlestība ir iedalāma svētā un pasaulīgā, cilvēciskā un dievišķā, vai arī pastāv tikai viena mīlestība? Vai pastāv atšķirība starp mīlestību

pret vienu vai pret daudziem? Ja es saku: "Es tevi mīlu", vai tas izslēdz mīlestību pret citiem? Vai tā ir personiska vai bezpersoniska mīlestība? Mīlestība ir personiska vai bezpersoniska, morāla vai amorāla, ģimeniska vai neģimeniska? Ja jūs mīlat visu cilvēci, vai jūs varat mīlēt atsevišķu cilvēku? Vai mīlestība ir jūtas? Vai tā ir emocija? Vai mīlestība ir bauda vai vēlme? Visi šie jautājumi parāda, ka jums ir idejas par mīlestību vai to, kādai tai būtu vai nebūtu jābūt, noteikts šablons vai kodekss, ko izstrādājusi kultūra, kurā mēs dzīvojam.

Tādējādi, lai iedziļinātos jautājumā "kas ir mīlestība?", mums vispirms tā ir jāattīra no gadsimtu uzslāņojumiem, jāatmet visi ideāli un ideoloģijas, priekšstati par to, kādai tai būtu vai nebūtu jābūt. Kaut ko iedalīt tajā, kam būtu jābūt un kas ir, ja mums ir darīšana ar dzīvi, ir vislielāko maldu ceļš.

Kā man noskaidrot, kāda ir šī liesma, ko mēs saucam par mīlestību? Nevis kā to izpaust otram, bet noskaidrot, ko tā nozīmē pati par sevi? Vispirms es atmetīšu visu, ko par to ir teikusi baznīca, sabiedrība, mani vecāki, draugi, jebkurš cilvēks, jebkura grāmata, jo es vēlos noskaidrot pats sev, ko tā nozīmē. Tā ir milzīga problēma, kas skar visu cilvēci; pastāv tūkstošiem tās noteikšanas veidu. Es pats atrodos tāda vai citāda šablona gūstā atbilstoši tam, kas man patīk vai sagādā prieku dotajā brīdī; tad, lai to saprastu, vai man vispirms nevajadzētu atbrīvoties no savām personīgajām nosliecēm un priekšstatiem? Es esmu apjucis, manas personīgās vēlmes mani velk uz dažādām pusēm, un tāpēc es sev saku: "vispirms tiec galā pats ar savu apjukumu, tad varbūt tu atklāsi, kas ir mīlestība, noskaidrojot, kas tā nav?" Valdība saka: "Ej nogalini mīlestības pret savu valsti dēļ", vai tad tā ir mīlestība? Reliģija saka: "Atsakies no seksa mīlestības pret Dievu dēļ", bet vai tad tā ir mīlestība? Vai mīlestība ir vēlme? Nesakiet nē, vairumam no mums mīlestība ir vēlme ar juteklisku baudījumu, kura pamatā ir seksuāla pieķeršanās un apmierinājums. Es neesmu pret seksu, taču palūkojieties, ko tas sevī iekļauj. Sekss jums uz brīdi ļauj aizmirsties, bet tad jūs atkal atgriezieties pie sava apjukuma, un tāpēc jūs izjūtat nepieciešamību to atkārtot, vēlaties atkal un atkal atgūt šo stāvokli, kurā nav tirdīšanas, nav problēmu, nav sevis. Jūs sakāt, ka mīlat savu sievu. Šī mīlestība iekļauj seksuālu baudu, jums arī ir patīkami, ka mājās ir kāds, kas rūpējas par jūsu bērniem, gatavo jums ēdienu. Jūs esat atkarīgs no viņas, viņa jums atdevusi savu siltumu, savas jūtas, viņa jūs uztur, sniedz noteiktu drošības un labklājības sajūtu. Taču, lūk, viņa novēršas no jums, jūs esat viņai apnicis, vai arī viņa aiziet pie cita, un viss jūsu emocionālais līdzsvars ir izjaukts, un šis līdzsvara zudums, kas jums ir nepatīkams, saucas greizsirdība. Šeit klātesošas ir sāpes, trauksme, naidis un plosīšanās; jūs sakāt: "Kamēr tu man pieder, es tevi mīlu, taču tiklīdz tu novērsies, es sāku tevi ienīst. Kamēr es varu būt drošs, ka tu mani apmierināsi, manas prasības – seksuālās un citas, - es tevi mīlu, taču tiklīdz tu pārtrauc apmierināt

manas vēlmes, es pārstāju tevi mīlēt.” Un tā jūsu starpā rodas naidis, jūs šķīraties, un, kad jūs neesat kopā, mīlestības nav. Taču, ja jūs varat dzīvot kopā ar savu sievu bez tā, ka doma rada šos visus pretrunīgos stāvokļus, bez visām šīm nebeidzamām ķildām, tad iespējams – iespējams – jūs uzzināsiet, kas ir mīlestība. Tad jūs būsit pilnībā brīvi, un viņa tāpat. Tajā pašā laikā, ja jūs esat no viņas atkarīgs it visās savās baudās, jūs esat viņas vergs. Tāpēc, kad mīli, ir jābūt brīvībai ne tikai no otra, bet arī no sevis.

Kad piederī otram, kad otrs tevi psiholoģiski uztur, kad esi atkarīgs no otra, tas neizbēgami atnes trauksmi, bailes, greizsirdību, vainas sajūtu, bet, kamēr pastāv bailes, mīlestības nav; prāts, kuru nomāc ciešanas, nekad neuzzinās, kas ir mīlestība. Sentimentalitātei un emocionalitātei nav nekā kopēja ar mīlestību. Un tāpat – mīlestībai nav nekā kopēja ar baudu vai vēlmi.

Mīlestība nav domu auglis, kas ir pagātne. Doma nav spējīga kultivēt mīlestību. Mīlestību nevar sasiet, to nevar noturēt ar greizsirdību, jo greizsirdība ir pagātne. Mīlestība vienmēr ir aktīva tagadne. Tā nav “es iemīlēšu” vai “es iemīlēju”. Ja jūs esat iepazinis mīlestību, jūs nevienam nesekosit. Mīlestība nepakļaujas. Kad jūs mīlat, nepastāv tādi jēdzieni kā cieņa vai necieņa.

Vai jūs zināt, ko nozīmē mīlēt kādu, mīlēt bez naida, bez greizsirdības, bez aizkaitinājuma, bez vēlmes iejaukties tajā, ko dara vai domā otrs, bez nosodījuma, bez salīdzināšanas, - vai jūs zināt, ko tas nozīmē? Kad ir mīlestība, vai mēs varam salīdzināt? Ja jūs mīlat kādu ar visu savu sirdi, ar visu prātu, ar visu ķermeni, ar visu savu būtību, vai jūs salīdzināsiet? Kad jūs pilnībā atdodat sevi šai mīlestībai, nekas cits neeksistē.

Vai mīlestība sevī iekļauj atbildību un pienākumu, vai tai vispār ir vajadzīgi šie vārdi? Kad cilvēks neizpilda pienākumu, vai tad ir mīlestība? Pienākumā mīlestības nav. Pienākuma struktūra, kuras gūstā cilvēks atrodas, dzen viņu postā. Kamēr jums jādara kaut kas aiz pienākuma, jūs nemīlat to, ko darāt. Kad ir mīlestība, nav ne pienākuma, ne atbildības.

Diemžēl vairums vecāku uzskata, ka viņi ir atbildīgi par saviem bērniem, un atbildības sajūta liek viņiem bērniem teikt, ko vajadzētu un ko nevajadzētu darīt, par ko viņiem jābūt un par ko nē. Vecāki vēlas, lai bērniem būtu stabils stāvoklis sabiedrībā. Tas, ko viņi dēvē par atbildību, ir daļa no cienīguma, ko viņi pielūdz. Bet man liekas, ka tur, kur ir cienīgums, nav kārtības. Viņi tiecas tikai uz to, lai kļūtu par īstiem buržuā; gatavojot savus bērnus ieiešanai mūsdienu sabiedrībā, tam, lai pielāgotos tai, viņi līdz ar to veicina to, ka sabiedrībā nebeidzas karš, konflikts un cietsirdība. Vai to jūs sauksit par gādību un mīlestību? Patiešām rūpēties nozīmē tādas rūpes, ar kādām jūs izturētos pret kociņu

vai augu, laistot tos, pētot, kas viņiem vajadzīgs, kāda augsne tiem ir vislabākā, rūpējoties par tiem ar labestību un maigumu, taču, kad jūs cenšaties savus bērnus pielāgot sabiedrībai, jūs viņus gatavojat tam, lai viņi tiktu nogalināti. Ja jūs mīlētu savus bērnus, mums nebūtu karu.

Kad jūs zaudējat kādu, ko mīlat, vai jūsu asaras ir par sevi pašu vai par to, kurš nomira? Vai jūs raudāt par sevi vai otru? Vai jūs esat kādreiz raudājis par otru? Vai jūs raudājāt par savu dēlu, kuru nogalināja karā? Ja raudājāt, tad raudājāt aiz žēluma pret sevi vai tāpēc, ka tika nogalināts cilvēks? Ja jūs raudāt aiz žēluma pret sevi, jūsu asarām nav nekādas nozīmes, jo jums rūp tikai jūs pats. Ja jūs raudāt par brāli, kurš mirst, tad raudiet par viņu. Ir ļoti viegli raudāt par sevi tādēļ, ka viņš ir miris. Redzams, ka jūs raudāt tāpēc, ka tas aizskāra jūsu sirdi, taču tas notiek ne viņa dēļ. Jūsu satraukums rodas aiz žēluma pret sevi, bet žēlums pret sevi padara jūs cietsirdīgus, ieslēdz jūs sevī pašā, padara jūs trulus un dumjus.

Ja jūs raudāt par sevi, raudāt tāpēc, ka esat vientuļi, pamesti, esat zaudējuši varas sajūtu, gaužaties par savu likteni, par esošajiem apstākļiem, ja asaras ir jūsu dēļ, tad vai tā ir mīlestība? Ja jūs to sapratīsiet, (kas nozīmētu nepastarpinātu pieskaršanos visam tam tā, kā jūs pieskartos kokam, stabam vai rokai), tad jūs ieraudzīsiet, ka šīs skumjas ir jūsu radītas, ir domu radītas, ka skumjas ir laika atvasinājums. "Man pirms trim gadiem bija brālis, tagad viņš ir miris, tagad es esmu vientuļš, ciešu, nav vairs tā, pie kura es varētu rast mierinājumu un draudzīgu līdzjūtību, un tas manās acīs vieš asaras."

Jūs varat to ieraudzīt sevī pašā, ja vērosit, jūs varēsiet to pamanīt pilnībā, visā veselumā, ar vienu skatienu, nepieslēdzot analīzei laiku; jūs varat momentāni ieraudzīt visu tā kroplā, sīkā kaut kā struktūru un dabu, ko sauc par "es". Manas asaras, mana ģimene, mana ticība, mana nācija, mana reliģija – visu to kroplo, kas ir jūsos iekšā, - kad jūs ieraudzīsiet to ar visu savu sirdi (nevis prātu), kad ieraudzīsiet ar visu savas sirds dziļumu, tad jūsu rokās būs atslēga, kas pieliks beigās skumjām.

Skumjas un mīlestības nevar būt kopā. Kristiešu pasaule ir idealizējusi ciešanas, pielikusi tās krustā un pielūdz tās, ar to paužot, ka jūs nekad nevarēsiet atbrīvoties no ciešanām nekādīgi citādi, kā tikai caur vienām noteiktām durvīm. Tāda ir visas sabiedrības struktūra, kas balstīta uz reliģisko jūtu ekspluatāciju.

Tādā ziņā, kad jūs jautājat, kas ir mīlestība, ļoti iespējams, ka jums ir bail saņemt atbildi. Tā jūsos var radīt pilnīgu apvērsumu, tā var sagraut jūsu ģimeni, jūs varat atklāt, ka nemīlat savu sievu, vīru vai bērnus. Vai jūs mīlat viņus? Jums varbūt nāksies sacirst savu māju, ko jūs uzbūvējāt, un var gadīties, ka jūs vairs nekad neieiesiet templī.

Bet ja nu tomēr jūs vēlaties to noskaidrot, jūs ieraudzīsiet, ka bailes nav mīlestība, atkarība nav mīlestība, greizsirdība nav mīlestība, īpašnieciskums un kundzība nav mīlestība, atbildība un pienākums nav mīlestība, žēlums pret sevi nav mīlestība, izmisums, jo jūs nemīl, nav mīlestība. Mīlestība nav nauda pretstats, tāpat kā pieticība nav pretstats godkārei. Un tā...ja jūs spējat to visu bez piepūles novākt, aizskalojot to visu prom kā lietus aizskalo no lapām daudzu dienu laikā sakrājušos putekļus, tad iespējams jums gadīsies ceļā šis neparastais ziedīņš, ko cilvēks vienmēr ir meklējis.

Ja jūs neesat ieguvuši mīlestību, pie kam ne mazām pilēm, bet gan visā tās pārpilnībā, ja jūs neesat ar to pilni, tad pasaulei draud bojāeja. Ar prātu jūs saprotat, ka cilvēces vienotība ir vitāli svarīga un ka mīlestība ir vienīgais ceļš uz to, taču kurš iemācīs mīlēt? Vai kāda autoritāte, kāda metode, kāda sistēma varēs jums pateikt kā mīlēt? Ja kāds jums pateiks, tad tā nebūs mīlestība. Vai jūs varat pateikt: "Es praktizēju mīlestību. Es sēdēju dienām ilgi un domāju par mīlestību. Es praktizēju labestību un lēnprātību un piespiediēju sevi būt uzmanīgam pret citiem?" Ko jūs domājat ar to, kad sakāt, ka disciplinēsiet, trenēsiet sevi, lai mīlētu? Kad jūs pielieņojat disciplīnu un gribu, lai mīlētu, mīlestība ir ārā pa logu. Jebkādas metodes vai sistēmas praktizēšana, lai mīlētu, var jūs padarīt neparasti gudru, labsirdīgāku, novest jūs līdz nevardarbīguma stāvoklim, taču tam visam nav nekā kopēja ar mīlestību.

Šajā par tuksnesi pārvērstajā pasaulē nav mīlestības, jo pirmo vietu tajā ieņem bauda un vēlme. Tomēr bez mīlestības jūsu ikdienas dzīvei nav nozīmes, un nevar pastāvēt mīlestība, ja nav skaistuma. Skaistums nav kaut kas, ko jūs varat novērot. Tas nav skaists koks, skaista glezna, skaista ēka vai skaista sieviete. Skaistums pastāv tikai tad, kad jūsu sirds un prāts pazīst mīlestību. Bez mīlestības un skaistuma sajūtas nepastāv tikumi, un jūs lieliski zināt, ka vienalga lai ko jūs iesāktu sabiedrības uzlabošanas labā, piemēram, nodrošinot ar barību nabadzīgos, jūs radīsiet tikai vēl lielāku ļaunumu, jo bez mīlestības jūsu sirds un prāts ir neglīti un kropli. Taču, kad pastāv mīlestība un skaistums, vienalga ko jūs darāt ir pareizi, vienalga ko jūs darāt, pastāv kārtība. Ja jūs zināt kā mīlēt, tad varat darīt visu, ko vēlaties, jo mīlestība atrisinās visas problēmas.

Un tā mēs esam nonākuši līdz galvenajam jautājumam: vai prāts var nonākt līdz mīlestībai bez disciplīnas, bez domas, bez piespiešanas, bez jebkādas grāmatas, bez jebkāda skolotāja vai vadītāja – nonākt līdz tai kā viņš nonāk līdz skaistam saulrietam?

Man šķiet, ka tam absolūti nepieciešama viena īpašība – kaisme, bezmotīva kaisme, kaisme, kas nav kaut kādas atbildības vai pieķeršanās

rezultāts, kas nav iekāre. Cilvēks, kas nepazīst kaismi, nekad neiepazīs mīlestību, jo mīlestība var atnākt tikai tad, kad pastāv absolūta pašaiizmiršanās. Meklējošs prāts nav kaismīgs prāts, bet vienīgais ceļš iegūt mīlestību ir nonākt līdz tai bez meklējumiem, nonākt līdz tai bez iepriekšēja nodoma, nevis kādu centienu vai pieredzes rezultātā. Tā mīlestība, ko jūs iemantosīt, nav no laika. Tā vienlaikus ir mūžīga un bezpersoniska, tā vienlaikus ir pret vienu un pret daudziem. Tā ir kā zieds, kura aromātu jūs varat pasmaržot, bet varat arī nepamanīt un paiet garām. Šis zieds pastāv visiem, bet tāpat arī tam, kurš uzņemsies dziļi ieelpot šo aromātu un izjust to ar sajūsmu. Ziedam nav nozīmes, vai cilvēks atrodas tuvu dārzam vai tālu. Zieds ir pilns ar aromātu un tāpēc izplata to visiem.

Mīlestība tas ir kaut kas jauns, svaigs un dzīvs. Tai nav vakardienas un nav rītdienas, tā ir pāri domu kņadai. Tikai tīrs prāts pazīst mīlestību. Un šis tīrais prāts spēj dzīvot pasaulē, kas nav tīra. Atrast šo brīnumaino kaut ko, ko cilvēks savos nebeidzamajos centienos ir tiecies iegūt caur upuri, caur pielūgsmi, caur attiecībām, caur seksu, caur visām baudas un ciešanu formām, iespējams tikai tad, kad doma ir sapratusi sevi un, saprotams, - izbeigusies. Kad mīlestībā nav pretstatu, tad tajā nav konfliktu.

Jūs varat pajautāt: "Ja es iegūšu šādu mīlestību, kas notiks ar manu sievu, ar mani bērniem, ar manu ģimeni? Jo viņiem ir nepieciešama drošība." Ja jūs uzdodat šādu jautājumu, tas nozīmē, ka jūs nekad neesat izgājuši ārpus domāšanas sfēras, apziņas lauka. Ja kaut vienreiz jūs nonāksiet ārpus šīs sfēras robežām, jūs vairs nekad neuzdosiet šādu jautājumu, jo zināsit, kas ir mīlestība, kurā nav domu un kas tādējādi nav mērāma laika kategorijā. To izlasījuši, jūs varat sajūties itin kā nohipnotizēti un apburti un patiešām nonākt ārpus domas un laika robežām, bet līdz ar to arī ārpus ciešanu robežām, kas nozīmē sapratni, ka pastāv arī cita dimensija, kas saucas mīlestība.

Taču, jūs nezināt, kā nonākt līdz šim neparastajam avotam. Ko gan jums iesākt? Ja jūs nezināt, ko darīt, jūs neko nedarāt, vai tā? Absolūti neko. Tad iekšēji jūs pilnībā apklustat. Vai jūs saprotat, ko tas nozīmē? Tas nozīmē, ka jūs nemeklējat, nevēlaties, netiecaties, ka nav nekāda centra. Tad pastāv mīlestība.

11. nodaļa

Redzēt un dzirdēt. Māksla. Skaistums. Askētisms. Priekšstats. Problēmas. Telpa.

Mēs apskatījām mīlestības dabu un, kā man šķiet, sasniedzām punktu, kurā no mums tiek prasīts daudz dziļāk iedziļināties un apzināties problēmu. Mēs noskaidrojām, ka vairumam cilvēku mīlestība ir atbalsts, drošība, stāvoklis un cilvēciska apmierinājuma garants līdz mūža beigām. Tad ierodas kāds tāds kā es un izsaka šaubas: "Bet vai tā patiešām ir mīlestība?", un uzdod jums jautājumus, un piedāvā jums ieskatīties sevī. Taču jūs cenšaties neieskatīties, jo tas izsauc stipru uztraukumu. Jūs drīzāk dotu priekšroku diskusijai par dvēseli, politisko vai ekonomisko situāciju, taču tad, iedzinis jūs stūrī, viņš jūs piespiež ieskatīties. Jūs skaidri redziet, ka tas, ko jūs vienmēr uzskatījāt par mīlestību, nav mīlestība, tā ir savstarpējs apmierinājums, savstarpēja ekspluatācija.

Kad es saku, ka mīlestībai nav nedz rītdienas, nedz vakardienas, ka mīlestība pastāv, kad nav centra, tad tā ir realitāte man, taču ne jums. Jūs varat to citēt vai pārvērst tādā vai citādā formulējumā, taču tam nav nekādas vērtības. Jums jāsaprot tas pašiem sev, taču tam ir nepieciešams būt apveltītam ar brīvību raudzīties bez nekāda nosodījuma, bez jebkādas piekrišanas vai nepiekrišanas.

Taču raudzīties ir viena no grūtākajām lietām pasaulē, tāpat kā klausīties. Raudzīties un klausīties ir viens un tas pats. Ja jūsu acis ir aklas jūsu likstu dēļ, jūs nevarat saskatīt saullēkta skaistumu. Vairums no jums ir zaudējuši saikni ar dabu. Civilizācija izsauc tendenci uz arvien lielāku un lielāku pilsētu pieaugumu. Mēs arvien vairāk topam par pilsētas ļaudīm, kas dzīvo pārāpdzīvotos pilsētas dzīvokļos un kuriem ir ļoti maz telpas pat tam, lai redzētu debesis vakarā un no rīta, un tāpēc mēs zaudējam saikni ar dabu, ar lielu daļu no tās skaistuma. Es nezinu, vai esat pamanījuši, cik maz no mums redz saullēktu vai rietu, mēnesgaismu vai tās atspulgu ūdenī. Zaudējuši saikni ar dabu, mēs, protams, cenšamies attīstīt savas intelektuālās spējas. Mēs lasām lērumu grāmatu, apmeklējam lērumu muzeju un koncertu, skatāmies televīzijas pārraides un nodarbojamies ar daudzām citām izklaidēm. Mēs nebeidzami citējam citu cilvēku idejas, daudz domājam un runājam par mākslu. Kāpēc tā sanāk, ka mēs tik ļoti esam atkarīgi no mākslas? Vai tā nav bēgšanas un stimulācijas veids? Ja jūs atrodaties nepastarpinātā kontaktā ar dabu, ja jūs vērojat putna lidojumu, tā spārnu vicināšanu, redzat katru mākoņu kustību, ēnu uz pauguriem vai kāda sejas skaistumu, kā jūs domājat – vai jūs gribēsiet doties uz kaut kādu muzeju lūkoties uz kaut kādu gleznu? Varbūt tieši tāpēc, ka jūs nezināt kā raudzīties uz visu, kas jums ir apkārt, jūs izmantojat kādu narkotiku, kas

jūs stimulētu labāk redzēt. Ir stāsts par vienu reliģisko skolotāju, kurš katru rītu diskutējis ar saviem skolniekiem. Kādu rītu, kad viņš ienāca klasē un grasījās sākt, atlidoja mazs putniņš, kas nosēdās uz palodzes un sāka dziedāt. Tas dziedāja no visas sirds. Tad tas aizlidoja. Tad skolotājs teica: "Ar to šodienas nodarbība ir galā".

Man šķiet, ka viena no lielākajām mūsu grūtībām ir tā, ka mēs nevaram saskatīt ne tikai ārējas lietas, bet arī iekšējo dzīvi. Kad mēs sakām, ka redzam koku, puķi vai cilvēku, vai mēs patiešām tos redzam? Vai arī mēs vienkārši redzam tēlu, kas ir prāta radīts? Tas ir, kad jūs skatāties uz koku vai vakara mākonī, kas pilns gaismas, un sajūsmināties, tad vai patiešām jūs tos redzat, ne tikai ar acīm un prātu, bet visā veselumā – ar visu savu būtni? Vai jūs kādreiz esat pētījuši, ko nozīmē lūkoties uz kādu reālu priekšmetu, piemēram, koku bez jebkādam asociācijām, bez zināšanām, ko jūs esat par to uzkrājuši, bez jebkādiem aizspriedumainiem uzskatiem un spriedumiem, bez jebkādiem vārdiem, kas rada ekrānu jūsu un koka starpā, kas traucē saskatīt to tādu, kāds tas ir īstenībā? Pamēģiniet to izdarīt un jūs redzēsiet, kas īsti notiek, kad jūs novērojat koku ar visu savu būtni, ar visu savu enerģiju. Pie tādas enerģijas jūs atklāsiet, ka vispār nav tā, kas vēro, ir tikai uzmanība. Tikai, kad mēs esam neuzmanīgi, pastāv vērotājs un vērojamais. Kad jūs raugāties uz kaut ko ar pilnu uzmanību, nav vietas idejai, formulējumam un atmiņām. Ir ļoti svarīgi to saprast, jo mēs grasāmies iedziļināties jautājumā, kas prasa diezgan rūpīgu izpēti. Tikai prāts, kas raugās uz koku, uz zvaigznēm, uz upes mirdzošajiem ūdeņiem ar pilnu pašai zmiršanās, zina, kas ir skaistums. Un tad mēs patiešām redzam, mēs atrodamies mīlestības stāvoklī. Parasti mēs uztveram skaistumu caur salīdzināšanu vai arī priekšmetu, kas ir cilvēka roku radīts, tas ir, mēs piedēvējam skaistumu kaut kādam priekšmetam. Es redzu kaut ko, ko es uzskatu par skaistu darbu, un šo skaistumu es novērtēju, balstoties uz savām zināšanām arhitektūrā un salīdzinot ar citām ēkām, kuras es esmu redzējis. Taču tagad es sev uzdošu jautājumu, vai pastāv skaistums bez objekta? Kad pastāv vērotājs, cenzors, pieredzošais, domājošais, tad nav skaistuma, jo tādā gadījumā skaistums ir kaut kas ārējs, uz ko vērotājs raugās un novērtē. Kad vērotāja nav, (bet tas prasa dziļu meditāciju, izpēti), tad pastāv skaistums bez objekta.

Skaistums pastāv, ja vērotājs un vērojamais ir pilnībā neesoši, un šāda pašai zmiršanās ir iespējams tikai tad, kad pastāv pilnīgs askētisms – ne mācītāja askētisms ar tā nežēlību, sankcijām un klausību, ne askētisms apģērbā, idejās, pārtikā un uzvedībā, bet gan absolūtas vienkāršības askētisms, kas nozīmē pilnīgu samierināšanos. Tad nav sasniegumu, nav kāpņu, pa ko rāpties, bet ir tikai pirmais solis, un tas vienmēr ir pirmais solis. Pieņemsim, ka jūs vienatnē vai kopā ar kādu pastaigājaties un jūsu saruna pārtrūkst. Jūs ieskauj daba, un nav dzirdamas ne suņu rejas, ne garāmbraucošās mašīnas troksnis, pat ne putna lidojums. Jūs pilnībā esat apklusis, un daba jums apkārt tāpat ir pilnībā klusa. Šajā stāvoklī,

kad vērotājs redzamo nepārtulko domā, šajā klusumā pastāv ļoti īpašs skaistums. Nav ne dabas, ne vērotāja. Ir pilnīga un perfekta prāta stāvoklis; tas ir vienatnē, taču ne izolēts, iegremdējies klusumā, un šis klusums ir skaistums. Kad jūs mīlat, vai pastāv vērotājs? Vērotājs pastāv tikai tad, kad mīlestība ir vēlme un bauda. Kad vēlme un bauda neasociējas ar mīlestību, tad mīlestība iegūst savu īsteno spēku. Mīlestība, tāpat kā skaistums, - katru dienu kaut kas jauns. Un, kā es jau teicu, tai nav ne vakardienas, ne rītdienas.

Tikai, kad mēs raugāties bez aizspriedumainām idejām vai priekšstatiem, mēs esam spējīgi atrasties tiešā kontaktā ar ikvienu dzīves parādību. Visas mūsu attiecības faktiski ir iedomātas. Tās ir balstītas uz jēdzieniem, kas ir domu radīti. Ja man ir priekšstats par jums, bet jums ir priekšstats par mani, mēs, saprotams, neredzam viens otru tādus, kādi mēs īstenībā esam. Tas, ko mēs redzam, ir priekšstats, ko mēs esam viens par otru izveidojuši, kas mums traucē būt kontaktā, un tāpēc mūsu attiecības attīstās nepareizi.

Kad es saku, ka pazīstu jūs, tas nozīmē, ka pazīnu jūs vakar, bet faktiski pašlaik es jūs nepazīstu. Viss, ko es zinu, ir mans priekšstats par jums. Šis priekšstats sastāv no tā, ko jūs man esat teikuši kā uzslavu vai apvainojumu, - no tā, ko jūs man esat snieguši. Tas ir visu manu atmiņu par jums rezultāts, bet jūsu priekšstats par mani ir izveidots tādā pat veidā, un šo priekšstatu mijiedarbība traucē īstai komunikācijai mūsu starpā.

Diviem cilvēkiem, kas ilgi dzīvo kopā, ir priekšstats vienam par otru, kas traucē viņu īstenu saskarsmi. Ja mēs saprotam attiecības, tad mēs varam rīkoties kopīgi, taču nevar darboties caur simbolu un ideoloģisku jēdzienu prizmu. Tikai tad, kad mēs saprotam īstas attiecības mūsu starpā, parādās mīlestības iespēja, taču priekšstatu starpā mīlestība nevar būt. Tāpēc ir svarīgi saprast ne intelektuāli, bet faktiski, kā jūs savā ikdienas dzīvē esat radījuši priekšstatu par savu sievu, par savu vīru, par savu bērnu, jūsu kaimiņu, savu valsti, jūsu līderiem, politiskajiem darboņiem, jūsu dieviem. Jums nav nekā cita kā tikai priekšstati.

Šie priekšstati rada telpu jūsu un tā, ko jūs vērojiet, starpā, un šajā telpā pastāv konflikts. Tāpēc tagad mēs pamēģināsim noskaidrot, vai ir iespējams būt brīvam no šīs mūsu radītās telpas ne tikai ārpus sevis, bet arī mūsos, - no telpas, kas atdala cilvēkus visās viņu attiecībās.

Tad nu, lūk, tieši uzmanība, kādu jūs veltiet problēmai, ir enerģija, kas šo problēmu atrisina. Kad jūs veltāt visu savu uzmanību pilnībā, (es domāju visu jūsu būtnes uzmanību), tad vērotāja vispār nav, ir tikai uzmanības stāvoklis, kas ir totāla enerģija, un šī enerģija ir augstākā saprāta forma. Saprotams, ka tādām prāta stāvoklim jābūt klusēšanai, un šī klusēšana, klusums rodas tad, kad pastāv pilnīga uzmanība. Tas nav

klusums, kas panākts ar disciplīnas palīdzību. Tāda absolūta klusēšana, kurā nav nedz vērotāja, nedz vērojamā objekta, ir augstākā reliģioza prāta forma, taču to, kas noris šādā prāta stāvoklī, nav iespējams izteikt vārdos, jo vārdi nav fakts, ko tie apzīmē. Lai jūs varētu to noskaidrot, jums pašiem tas ir jāpieredz.

Katra problēma ir saistīta ar citu problēmu, līdz ar to, ja jūs pilnībā spēsīt atrisināt vienu problēmu, (nav nozīmes kādu), jūs pamanīsiet, ka esat spējīgi viegli tikt galā ar pārējām un tās atrisināt. Mēs, protams, runājam par psiholoģiskām problēmām. Mēs jau noskaidrojām, ka problēma pastāv tikai laikā. Tā notiek, kad mēs nepieejam problēmai pilnībā, līdz ar to mums jāapzinās ne tikai problēmas struktūru un dabu un jāredz to visā veselumā, bet mums arī jāstāp to, kad tā rodas, un jāatrisina nekavējoties tā, lai tā nepagūtu iesakņoties prātā. Ja cilvēks ļauj problēmai turpināties mēnesi, dienu vai pat dažas minūtes, - tas izkropļo prātu. Un tā tad...vai ir iespējams pieiet problēmai bez vilcināšanās, bez jebkāda izkropļojuma un nekavējoties pilnībā no tās atbrīvoties, neļaujot atmiņai atstāt pēdas prātā? Šīs atmiņas ir priekšstati, kurus mēs nēsājam sev visur līdzī, un tie ir tas, kas saskaras ar šo pārsteidzošo lietu, ko sauc par dzīvi; no šejienes - pretrunas, un līdz ar to - konflikts. Dzīve ir kaut kas absolūti reāls, tā nav abstrakcija, un kad jūs sagaidāt to ar saviem priekšstatiem, rodas problēmas.

Vai ir iespējams pieiet jebkurai problēmai bez telpas-laika intervāla, bez atstarpes starp cilvēku pašu un to, no kā viņam ir bail? Tas ir iespējams tikai tad, kad vērotājam nepiemīt ilgums, tas nerada priekšstatus, tas nav atmiņu un ideju krājums, nav abstrakciju kumšķis. Kad jūs raugāties zvaigznēs, ir jūs, kas raugās uz zvaigznēm debesīs; debesis ir pilnas ar mirdzošām zvaigznēm, gaiss ir vēss; un ir jūs, kas vēro, pārdzīvo un domā; jūs ar savu kaucošo sirdi; jūs - centrs, kas rada telpu. Jūs nekad nesapratīsiet telpu starp jums un zvaigznēm, jums un jūsu sievu vai vīru, vai draugu, jo jūs nekad neesat raudzījušies uz viņiem bez priekšstata, un tajā ir cēlonis tam, ka jūs nezināt, kas ir skaistums un kas ir mīlestība. Jūs runājat par tām, rakstāt, taču nekad neesat tos pazinuši, ja nu vienīgi izņemot retos pašai zmiršanās mirkļos. Kamēr pastāv centrs, kas rada sev apkārt telpu, nav ne mīlestības, ne skaistuma. Savukārt, kad nav ne centra, ne perifērijas, tad pastāv mīlestība, un kad jūs mīlat, jūs pats esat skaistums.

Kad jūs raugāties uz seju jūsu priekšā, jūs raugāties no centra, bet centrs rada telpu cilvēka un cilvēka starpā; lūk, kāpēc mūsu dzīves ir tukšas un kroplas. Jūs nevarat kultivēt mīlestību vai skaistumu, tāpat kā nevarat izdomāt patiesību, taču, ja jūs visu laiku apzināties, ko darāt, jūs varat kultivēt apzināšanos, un caur šo apzināšanos jūs sāksit redzēt baudas, vēlmes un cilvēka sāpju, pilnīgas vientulības un skumju dabu, bet pēc tam jūs sāksit apgūt to, kas saucas "telpa".

Kamēr pastāv telpa jūsu un objekta starpā, ko jūs vērojat, mīlestības nav un nebūs. Bez mīlestības, lai kā arī jūs necenstos pārveidot pasauli, radīt jaunu sabiedrisko kārtību, un lai cik daudz arī jūs nerunātu par uzlabojumiem, jūs radīsiet tikai ciešanas. Un tā – atrisinājums ir jūsos. Nav līdera, skolotāja, kas jums pateiktu, kas jums jādara. Jūs esat viens šajā mežonīgajā, cietsirdīgajā pasaulē.

12. nodaļa

Vērotājs un vērojamais.

Lūdzu, turpināsim mūsu pētījumus. Tas var šķist diezgan sarežģīti un samudzināti, taču tik un tā turpināsim. Un tā – kad es radu priekšstatu par jums vai vienalga ko, es varu vērot šo priekšstatu. Tā kā pastāv priekšstats un tas, kurš vēro šo priekšstatu. Piemēram, es redzu kādu sarkanā kreklā, un mana momentānā reakcija parāda, vai man tas patīk vai ne. Patīk vai nepatīk – tas ir manas kultūras, manas audzināšanas, manu asociāciju, manu noslieču, manu iegūto vai mantoto spēju rezultāts. No šī centra es vēroju un veidoju viedokli; vērotājs tādā veidā ir atdalīts no tā, ko viņš vēro. Vērotājs apzinās, ka viņam ir nevis viens priekšstats, bet gan ievērojami vairāk. Viņš rada tūkstošiem priekšstatu, taču, vai vērotājs ir kaut kas atšķirīgs no šiem priekšstatiem? Varbūt arī viņš pats ir tikai vēl viens priekšstats? Viņš visu laiku kaut ko pievieno vai atmet; viņš ir kaut kas dzīvs, viņš visu laiku apsver, salīdzina, novērtē, izsaka spriedumus, modificē, mainās ārēja vai iekšēja spiediena iespaidā, viņš dzīvo apziņas sfērā, kas sastāv no viņa paša zināšanām, dažāda veida ietekmēm un neskaitāmiem jēdzieniem. Tajā pašā laikā, kad jūs skatāties uz vērotāju, kas esat jūs pats, jūs redzat, ka tas sastāv no atmiņām, pārdzīvojumiem, notikumiem, ietekmēm, tradīcijām, daudzām dažādām ciešanām un visa tā, kas ir pagātne. Tādā veidā vērotājs ir gan pagātne, gan nākotne. Gaidāmā rītdiena tāpat ir daļa no viņa. Viņš ir pa pusei dzīvs, pa pusei miris. Un viņš skatās caur visām šīm nāvēm uz dzīvi, un šajā prāta stāvoklī, kas atrodas laika sfērā, jūs (vērotājs) raugāties uz bailēm, uz greizsirdību, uz karu, uz savu ģimeni, kaut ko kroplu, nosacītu, kas saucas ģimene, un cenšaties atrisināt novērojamo problēmu. Tas ir izaicinājums jaunajam. Jūs vienmēr iztulkojat jauno vecā terminos, un tāpēc jūs vienmēr atrodaties nebeidzamā konfliktā.

Viens priekšstats, kas ir vērotājs, novēro daudz citu priekšstatu sev apkārt un sevī pašā. Vērotājs saka: "Šis priekšstats man patīk, es to saglabāšu, bet tas priekšstats man ir nepatīkams, es vēlos no tā atbrīvoties." Taču pats viņš sastāv no dažādiem priekšstatiem, kas ir radušies kā reakcija uz citiem priekšstatiem. Un tā – mēs esam nonākuši līdz punktam, kad varam teikt, ka vērotājs arī ir priekšstats, tikai tas ir atdalījis sevi un vēro. Šis vērotājs, kas ir radies no dažādiem citiem priekšstatiem, uzskata sevi par kaut ko pastāvīgu, nemainīgu, un viņa un viņa radīto priekšstatu starpā pastāv nodalījums, laika intervāls. Tas rada konfliktu starp viņu un priekšstatiem, kurus viņš uzskata par savu nelaimju cēloni, tāpēc viņš saka: "Man ir jāatbrīvojas no konflikta". Taču pati šī vēlme atbrīvoties no konflikta rada jaunu priekšstatu.

Visa tā apzināšanās ir īsta meditācija un parāda, ka pastāv centrālais priekšstats, kas ir izveidojies no visiem pārējiem, un šis

centrālais priekšstats, kas vēro, ir cenzors – tas, kurš pārdzīvo, novērtē, tiesā, kas vēlas pakļaut, sagrābt pārējos priekšstatus vai arī pilnībā tos iznīcināt. Šie pārējie priekšstati ir tā, kurš vēro, spriedumu, viedokļu un slēdzienu rezultāts, bet pats vērotājs – visu pārējo priekšstatu rezultāts. Tādā veidā vērotājs ir vērojamais.

Un tā – apzināšanās atklāja dažādus mūsu prāta stāvokļus, sniedza iespēju ieraudzīt dažādus priekšstatus un pretrunas to starpā, atsedza no tā izrietošo konfliktu un izmisumu sakarā ar nespēju kaut ko ar to pasākt, kā arī ļāva ieraudzīt dažādus prāta mēģinājumus glābties no konflikta bēgot. Tas viss tika atklāts, pateicoties uzmanīgai, vibrējošai apzināšanai. Tad nāca sapratne, ka vērotājs ir vērojamais. Ne kāda augstāka būtība, ne augstākais “es” (augstākā būtība, augstākais “es” ir tikai izdomājums, tālāks priekšstats), bet pati apzināšanās atklāja, ka vērotājs ir vērojamais.

Jūs uzdodat sev jautājumu, kas ir tā būtība, kas grasās saņemt atbildi, un kas ir tā būtība, kas grasās uzdot jautājumu? Ja šī būtība ir daļa no apziņas, daļa no domāšanas, tad tā nav spējīga pētīt, noskaidrot. Saprašana var rasties tikai apzināšanās stāvoklī, taču, ja šajā apzināšanās stāvoklī vēl joprojām ir klātesoša būtība, kas saka: “Man jābūt apzinošam, man jāpraktizē apzināšanās” – tad tas atkal ir priekšstats. Apzināšanās, ka vērotājs ir vērojamais, nav identificēšanās ar vērojamo objektu. Identificēt sevi ar kaut ko ir diezgan viegli. Vairums no mums sevi identificē ar kaut ko: ar savu ģimeni, ar savu vīru vai sievu, ar savu nāciju; un tas noved pie daudzām ciešanām un daudziem kariem. Tagad mēs aplūkojam kaut ko pavisam jaunu, un mums tas ir jāsaprot ne vārdiskā līmenī, bet gan ar pašu sirdi, ar pašu savas būtības pamatu. Senajā Ķīnā, pirms sākt gleznot gleznu, piemēram, koku, mākslinieks sēdēja tam pretī daudzas dienas, mēnešus, gadus (nav nozīmes cik ilgi), kamēr viņš nekļuva par koku. Viņš neidentificējās ar koku, bet bija tas. Tas nozīmē, ka nav telpas viņa un koka starpā, nav telpas starp vērotāju un vērojamo, nav tā, kurš piedzīvo ēnas kustības skaistumu, lapotnes biežumu, nokrāsu īpatnības; viņš pilnībā bija koks, un tikai tādā stāvoklī viņš varēja gleznot. Jebkāds jauns apgalvojums no vērotāja puses rada tikai jaunu priekšstatu virkni, un viņš atkal nonāk to gūstā. Taču, kas notiek, kad vērotājs apzinās, ka viņš ir vērojamais? Nesteidzieties, virzieties ļoti lēnām, jo tas, kam mēs tagad pietuvojamies, ir ļoti sarežģīti. Kas tad notiek? Vērotājs vairs vispār nedarbojas. Vērotājs vienmēr saka: “Man kaut kas ir jāizdara ar šiem priekšstatiem, man tie ir jāpārvar vai arī jāpiešķir tiem jauna forma”, viņš vienmēr ir aktīvs attiecībā uz to, ko viņš novēro, rīkojoties un reaģējot kaislīgi vai arī mierīgāk, un viņa darbības, kas izriet no tā, kas viņam patīk vai nepatīk, saucas par pozitīvu darbību pēc parauga: “Man tas patīk, tāpēc man tas ir jāiegūst, tas man nepatīk, tāpēc man no tā ir jāatbrīvojas”; taču, kad vērotājs sapratis, ka priekšmets attiecībā uz kuru viņš darbojas, ir viņš pats, tad starp viņu un priekšmetu

vairs nav konflikta. Viņš ir tas, viņš nav kaut kas atsevišķs no tā. Kamēr viņš bija atdalīts, viņš ar to kaut ko darīja vai centās darīt, taču, kad viņš saprata, ka viņš ir vērošanas objekts, tad nav vairs nekādu "patīk" vai "nepatīk", un konflikts beidzas.

Tad ko gan viņam darīt? Ja šis kaut kas ir viņš pats, jūs paši, kā jūs varat rīkoties? Jūs nevarat sacelties pret to, bēgt no tā vai vienkārši ignorēt; tas pastāv, tāpēc jebkura darbība, kas izriet no "patīk-nepatīk" tipa reakcijas, beidzas.

Tad jūs pārlicināties, ka apzināšanās kļuvusi pārsteidzoši dzīva. Tā nav saistīta ar kādu centrālo uzstādījumu vai kādu priekšstatu, un no šī apzināšanās spēka rodas citāda uzmanības kvalitāte, tāpēc prāts, kas ir šī apzināšanās, kļūst neparasti jutīgs un sasniedz augstu vieduma pakāpi.

13. nodaļa

Kas ir domāšana? Idejas un rīcība. Izaicinājums. Matērija. Domas rašanās.

Tagad pacentīsimies noskaidrot, kas ir domāšana. Kāda ir atšķirība starp domu, kas ir uzmanības, loģikas un veselā saprāta (mūsu ikdienas darbībai) disciplinēta, no domas, kurai vispār nav nekādas nozīmes? Līdz tam brīdim, kamēr mums nebūs skaidri šie divi domu paveidi, mēs nespēsim arī saprast to dziļāko, kam doma nespēj pieskarties. Un tā – pamēģināsim saprast visu to veselo, sarežģīto struktūru, kas nosaka atmiņu, pamēģināsim noskaidrot, no kurienes rodas doma, kas pēc tam nosaka visas mūsu darbības, un ja mēs to visu sapratīsim, mēs iespējams uzdursimies kaut kam tādām, ko doma nekad nav atklājusi, kam doma nekad nav varējusi atrast atslēgu. Kāpēc doma ir ieguvusi tik svarīgu nozīmi mūsu dzīvē, - doma, kas ir ideja, atbilde uz izaicinājumu, atmiņas uzkrājums smadzeņu šūnās? Varbūt daudzi no mums iepriekš nav uzdevuši sev šādu jautājumu vai arī, ja uzdeva, tad iespējams teica: “Tam nav lielas nozīmes, svarīgas ir emocijas.” Taču es nesaprotu, kā var nodalīt vienu no otra. Ja doma nepaidzina jūtas, jūtas ļoti drīz izbeidzas. Un tā – kāpēc doma ir ieguvusi tik svarīgu nozīmi mūsu dzīvē, mūsu garlaicīgajā, grūtajā, bailpilnajā dzīvē? Uzdodiet sev šo jautājumu tāpat, kā es to tagad uzdošu sev. Kāpēc cilvēks ir kļuvis par domu vergu – viltīgas domas, kas spēj organizēt, kas tik daudz ir izgudrojusi, izsaukusi tik daudz karu, radījusi tik daudz baļu, trauksmes, kas nemitīgi sēj jaunus priekšstatus un dzenas pakaļ pašas astei, - domas, kas izjuta baudu vakar un paidzina šo baudu tagadnē, kā arī nākotnē; domas, kas vienmēr ir aktīva, kas vienmēr plāpā, kustās, konstatē, atmet, pieliek, pieņem? Idejas mums ir kļuvušas daudz svarīgākas nekā darbības, - idejas, kuras intelektuāļi tik gudri ir izklāstījuši dažādu nozaru grāmatās. Jo smalkākas un meistarīgākas ir šīs idejas, jo vairāk mēs tās pielūdzam un arī grāmatas, kurās tās ir izklāstītas. Mēs paši esam grāmatas, mēs esam šīs idejas, mēs viscaur esam to nosacīti. Mēs visu laiku diskutējam par ideāliem, idejām un viedokļiem ar visām to dīvainībām. Katrai reliģijai ir savas dogmas, savi formulējumi, savs personīgais moku ceļš kā sasniegt dievus, un kad mēs pētām domas avotus, mums atklājas visas struktūras kopējā nozīme. Mēs atdalījām domu no veselā, jo idejas vienmēr ir no pagātnes, bet rīcība – vienmēr no tagadnes, tāpēc arī dzīve vienmēr it tagadne. Mēs izjūtam bailes dzīves priekšā, un tāpēc pagātne – formas un idejas – ir ieguvusi mums tik svarīgu nozīmi.

Ir ļoti svarīgi novērot personīgās domāšanas procesu, vienkārši vērot kā domā. No kurienes sākas šī reakcija, ko mēs saucam par domāšanu? Acīmredzami, ka no atmiņas, taču vai vispār pastāv domas sākums? Ja pastāv, tad – vai mēs spējam atklāt šo avotu, atmiņas avotu (jo, ja mums

nebūs atmiņas, mums nebūs domāšanas)? Mēs redzējam kā domāšana uztur un paildzina baudu, ko mēs izjutām vakar, un kā doma arī paildzina baudas pretstatu, kas ir bailes un ciešanas; tādā veidā tas, kurš pārdzīvo un domā, pats arī ir šīs baudas un ciešanas, kā arī ir tā būtne, kas baro un uztur baudu un ciešanas. Tas, kurš domā, nošķir baudu no ciešanām. Viņš neredz, ka pašā baudas pieprasījumā slēpjas ciešanas un bailes. Doma cilvēciskajās attiecībās vienmēr satur baudas pieprasījumu, ko tā piesedz ar dažādiem vārdiem, tādiem kā uzticība, palīdzība, upuris, atbalsts, kalpošana. Man gribētos zināt, kāpēc mums vajag kalpot? Benzīntanks nodrošina lieliskus pakalpojumus. Ko nozīmē šie vārdi: "atdot", "palīdzēt", "kalpot"? Kas ar to tiek domāts? Vai medus un gaismas pilns zieds saka: "Es dodu, palīdzu, kalpoju"? Tas ir. Tas nepūlas kaut ko darīt. Tas vienkārši iesakņojas zemes virsā.

Doma ir tik viltīga, tik meistarīga, ka savas ērtības labad visu sagroza. Pieprasot baudu, doma rada pati savas važas. Tā rada divējādību visās mūsu attiecībās; bet mūsos ir nosliece uz vardarbību, kas mums sagādā baudu, taču ir arī kaislīga vēlēšanās iemantot mieru, sapnis būt maigiem un labsirdīgiem, - lūk, kas pastāvīgi notiek visu mūsu dzīvēs. Doma ne tikai rada mūsos šo divējādību, šo pretrunu, bet tā arī uzkrāj neskaitāmas atmiņas par mūsu piedzīvotajām baudām un ciešanām. Bet šīs atmiņas tās rada no jauna. Tādā veidā, kā es jau atzīmēju, doma ir pagātne, doma vienmēr ir veca. Katrs izaicinājums vienmēr ir jauns, bet formulēts tas tiek nemainīgi pagātnes terminos, bet no šejienes arī visas neatbilstības, pretrunas, konflikti un visas nelaimes, un skumjas, kuras mēs mantojam. Mūsu nožēlojamās smadzenes vienmēr atrodas konfliktā, lai ko tas arī nedarītu: vai tas kaut ko vēlas vai atdarina, pielāgojas, apspiež, sublimē, ķeras pie narkotikām, lai paplašinātu savas iespējas, - lai ko tas arī nedarītu, tas atrodas konflikta stāvoklī un turpinās radīt tikai konfliktu.

Tie, kas daudz domā, ir īsteni materiālisti, jo doma ir matērija. Tā ir tikpat materiāla, cik grīda, siena, telefons. Pastāv enerģija, pastāv matērija. Tas viss ir dzīve. Mēs varam domāt, ka doma nav materiāla, taču tā ir materiāla, tikpat materiāla, cik ideoloģija. Tur, kur klātesoša ir enerģija, tā kļūst par matēriju. Matērija un enerģija caurstrāvo viena otru. Viena nevar pastāvēt bez otras; jo lielāka harmonija un līdzsvars ir abu starpā, jo lielāka ir smadzeņu šūnu aktivitāte. Doma ir uzstādījusi šo baudas, ciešanu, baiļu šablonu un funkcionē šī šablona ietvaros tūkstošiem gadu garumā, taču tā nav spējīga sagraut šo šablonu, jo pati ir tā produkts. Jauns fakts nevar tikt uztverts ar domas palīdzību, doma var vēlāk to saprast vārdu līmenī, taču jauna fakta saprašana domai nav realitāte. Doma nekad nevar atrisināt nekādu psiholoģisku problēmu, lai cik meistarīga, viltīga un erudīta tā nebūtu, lai kādu struktūru tā arī neizveidotu ar zinātnes palīdzību – elektroniskas smadzenes – piespiedu kārtā vai aiz nepieciešamības; doma nekad nav jauna, un tāpēc tā nekad

nevar sniegt atbildi ne uz vienu būtisku jautājumu. Vecas smadzenes nevar atrisināt grandiozas problēmas.

Doma izlokās, jo tā var izdomāt vis kaut ko un redzēt lietas, kuras nepastāv. Tā var veikt visneparastākos trikus, un tāpēc uz to nevar paļauties, bet, ja jūs esat sapratuši visu domāšanas struktūru – kā jūs domājat, kādus vārdus jūs izmantojat, kā uzvedaties ikdienas dzīvē, kā jūs sarunājaties ar cilvēkiem, kā jūs pret viņiem izturaties, kā jūs staigājat, kā jūs ēdat – ja jūs visu to esat apzinājušies, tad jūsu prāts jūs nemaldina, tad nekas nevar jūs apmānīt, tad prāts nepieprasa, nepakļauj; tas kļūst neparasti mierīgs, lokans, jutīgs, esošs vienatnē ar sevi, un šajā stāvoklī nekas to nespēj apmānīt.

Ja cilvēks vēlas kaut ko saskatīt ļoti skaidri, viņa prātam ir jābūt ļoti mierīgam, bez visiem tiem aizspriedumainajiem uzskatiem, bez pļāpāšanas, dialoga, priekšstatiem, tēliem – tam visam jābūt atmestam, lai saskatītu. Un tikai klusumā jūs varat novērot kā rodas domas, bet nevis tad, kad jūs meklējat, uzdodat jautājumus un gaidāt atbildi. Tikai tad, kad jūs esat pilnībā mierīgi – mierīgi visā savā būtībā. Tad, ja jūs uzdosit jautājumu, kā rodas doma, jūs no šī klusuma sāksit saskatīt kā doma iegūst formu. Ja mēs apzinājāmies kā rodas doma, tad nav nepieciešamības to kontrolēt. Mēs tērējam ļoti daudz laika un izšķiežam ļoti daudz enerģijas visas mūsu dzīves garumā, cenšoties kontrolēt savas domas, - “šī ir laba doma, man tā ir jāveicina, šī doma ir slikta, man tā ir jāapspiež,” – norit nemitīga cīņa vienas un otras domas starpā, starp vienu vēlmi un otru, viena bauda dominēt pār visām pārējām; taču, ja pastāv apzināšanās par domas rašanos, tad domāšanā nav pretrunu.

Tad nu, lūk, - kad jūs dzirdat tādu apgalvojumu kā, piemēram, ka doma vienmēr ir veca vai ka laiks ir ciešanas, doma sāk to skaidrot un pārtulkot. Taču paskaidrošana un tulkošana ir balstītas zināšanās un vakardienas pieredzē, un tādā veidā jūsu tulkošana nemainīgi izrietēs no jūsu nosacītības. Taču, ja jūs palūkosities uz šiem apgalvojumiem, necenšoties tos iztulkot, bet vienkārši atdodot tiem visu savu uzmanību (nevis tikai koncentrēšanos), jūs atklāsiet, ka neeksistē ne vērotājs, ne vērojamais objekts, ne domātājs, ne doma. Nejautājiet, “kas radās agrāk”. Tas ir viltīgs arguments, kas nekur nenoved. Jūs varat novērot paši sevi, ka līdz tam brīdim, kamēr nav domas, kas izriet no atmiņas, pieredzes vai zināšanām (kas visi ir pagātne), tas, kurš domā, vispār nepastāv. Tā nav ne filozofija un ne mistika. Mums ir darīšana ar īstu faktu, un jūs ieraudzīsiet (ja līdz galam būsit veikuši mūsu pētījumu ceļu), ka jūs atbildēsiet uz izaicinājumu ne tā kā agrāk, bet pavisam citādi.

14. nodaļa

Vakardienas laiks. Mierīgs prāts. Komunikācija. Sasniegumi. Disciplīna. Klusēšana. Patiesība. Īstenība.

Mūsu parastajā ikdienā ir ļoti maz iespēju palikt vienatnē. Pat tad, kad mēs paliekam vieni, mūsu dzīvē iekļūst tik daudz ietekmju, tik daudz zināšanu, tik daudz atmiņu par tik daudziem pārdzīvojumiem, tik daudz trauksmju, ciešanu un konfliktu, ka mūsu prāts kļūst arvien trulāks, arvien neuztverīgāks, darbojoties vienveidīgi, rutīni. Vai mēs kādreiz esam vienatnē ar sevi? Vai arī mēs sevī nesam visu vakardienas nastu?

Ir viens diezgan mīlīgs stāsts par diviem mūkiem, kas gājuši no viena ciema uz otru un satikuši jaunu meiteni, kas sēdējusi pie upes un raudājusi. Viens no mūkiem piegājis pie viņas un apvaicājies: "Mās, kāpēc tu raudi?" Viņa atbildējusi: "Vai redzat upes otrā krastā māju? Agri no rīta es viegli pārgāju upi brasā, tagad ūdens līmenis ir pacēlies, un es nevaru atgriezties. Man nav laivas." "Ā, - teica mūks, - te pavisam nav problēmu." Viņš pacēla viņu un pārnesa pār upi otrā krastā. Mūki devās tālāk. Pēc kāda laika, dažām stundām, otrs mūks teica: "Brāli, mēs devām zvērestu nekad nepieskarties sievietēm. Tu esi izdarījis šausmīgu grēku. Vai tad tu neizjuti milzīgu baudu, pieskaroties sievietei?" Pirmais mūks atbildēja: "Es šķiros no viņas pirms divām stundām, bet tu arvien viņu nes."

Mēs rīkojamies tieši tā. Mēs visu laiku stiepjam savu nastu, nekad nemirstam tam, nekad nešķiramies no tā. Tikai tad, kad mēs problēmai veltām pilnīgu uzmanību un atrisinām to nekavējoties, nekad nepārceļot to nākamajā dienā, nākamajā minūtē, pastāv būšana vienatnē. Tad pat tādā gadījumā, ja mēs dzīvojam pārapdzīvotā namā vai atrodamies autobusā, mēs atrodamies vienatnē, un šī būšana vienatnē ar sevi norāda uz to, ka mūsu prāts ir svaigs un skaidrs.

Ir ļoti svarīgi būt iekšēji vienatnē ar sevi un lai būtu iekšējs plašums, jo tas nozīmē brīvību būt, iet, rīkoties, lidot. Galu galā ceļš var plaukt, ja ir plašums, tāpat kā tikums var plaukt tikai tad, ja ir brīvība. Mums var būt politiskā brīvība, taču iekšēji mēs neesam brīvi, un tāpēc mums nav iekšēja plašuma. Ne tikums, ne citas vērtīgas īpašības nevar izpausties vai augt, ja nav šīs plašās telpas mūsos pašos. Gan plašums, gan klusums ir nepieciešams, jo tikai tādā gadījumā, ja prāts ir vienatnē ar sevi, kad tas neatrodas kaut kā ietekmē, kad to neaudzina, kad tas nav neskaitāmu pārdzīvojumu pārņemts, - tikai tad tas var nonākt līdz kaut kam pavisam jaunam.

Cilvēks var nepastarpināti pārlicināties, ka prāts spēj saskatīt skaidri tikai klusējot. Austrumos viss meditācijas mērķis bija aizvest prātu tādā stāvoklī, tas ir, pakļaut domas kontrolei. Tas ir pielīdzināms

nemitīgai lūgšanas atkārtošanai, lai nomierinātu prātu cerībā, ka šis stāvoklis palīdzēs cilvēkam izprast viņa problēmas. Taču, kamēr cilvēks nav ielicis pamatu, tas ir, kamēr tas nav brīvs no bailēm, skumjām, trauksmēm un visiem tiem tīkliem, ko viņš ir izlicis pats sev, es nesaskatu iespēju prātam būt pilnībā mierīgam. To paskaidrot ir ārkārtīgi grūti. Saziņa mūsu starpā nozīmē, ka jums jāsaprot ne tikai vārdi, ko es lietoju, bet arī, ka mums kopā, jums un man, vienlaicīgi, ne brīdi vēlāk un ne brīdi agrāk, jābūt spējīgiem satīties vienam ar otru vienā un tajā pašā līmenī. Taču šāda komunikācija nav iespējama, ja jūs pārtulkojat to, ko jūs lasāt, atbilstoši savām personīgajām zināšanām, viedokļiem vai kad jūs pieliekat milzīgas pūles, lai saprastu.

Man šķiet, ka lielākais klupšanas akmens dzīvē ir pastāvīga cīņa, lai sasniegtu, panāktu, iegūtu. Kopš bērnības mums iedvēš tieksmi iegūt un panākt. Pašas smadzeņu šūnas rada un pieprasa šo sasniegumu šablonu, lai tās būtu fiziskā drošībā. Psiholoģiskā drošība ir ārpus sasniegumu sfēras. Mēs meklējam drošību visās mūsu attiecībās, visos mūsu darbības aspektos. Taču kā mēs redzējam, faktiski tāda lieta kā drošība neeksistē. Noskaidrot sev, ka nepastāv nekāda drošības forma, nekādās attiecībās, saprast, ka psiholoģiski nepastāv nekas pastāvīgs, nozīmē parādīt pavisam citādu pieeju dzīvei. Protams, ir iespējama ārēja drošība: mitekļi, apģērbs, pārtika, taču šo ārējo drošību iznīcina psiholoģiskās drošības prasības.

Plašums un klusēšana ir nepieciešamas, lai prāts spētu pacelties pāri apziņas ierobežotībai, taču kā gan prāts, kas nemitīgi darbojas savu interešu sfērā, var būt klusējošs? To var disciplinēt, kontrolēt, savest kārtībā, taču visas šīs mokošās procedūras nepadarīs prātu mierīgu. Tas vienkārši kļūs truls. Acīmredzami, ka vienkārši dzīties pakaļ klusējoša prāta ideālam ir bezjēdzīgi - jo vairāk pūļu tiek pielikts, jo šaurāks un vairāk izvītis prāts kļūst. Kontrole jebkurā formā, tāpat kā apspiešana, rada tikai konfliktu. Tādā veidā kontrole un ārējā disciplīna nedod nekādus rezultātus, taču tajā pašā laikā dzīvei bez disciplīnas nav nekādas vērtības.

Vairumam no mums dzīve ir sabiedrības, ģimenes, mūsu personīgo ciešanu, mūsu personīgās pieredzes, pielāgošanās noteiktiem ideoloģiskiem vai pieņemtiem šabloniem disciplinēta, bet tā ir vispostošākā disciplīnas forma. Disciplīnai jābūt bez kontroles, bez apspiešanas, bez jebkādām bailēm. Kā gan tāda disciplīna var atnākt? Nevar būt tā, ka vispirms nāk disciplīna, bet pēc tam brīvība; brīvība ir pats sākums, bet ne beigas. Šīs brīvības saprašana, kas ir brīvība no pielāgošanās disciplīnai, ir disciplīna pati par sevi. Pats mācīšanās process ir disciplīna (galu galā vārda "disciplīna" pamatnozīme ir "mācīties"). Pats mācīšanās process kļūst par skaidrību. Lai saprastu kontroles, apspiešanas un izdabāšanas kopējo struktūru un dabu, ir nepieciešama

uzmanība. Jums nav jāuzspiež sev disciplīna tālab, lai to pētītu, taču pats mācīšanās process sevī iekļauj pats savu disciplīnu, kurā nav apspiešanas.

Lai atmetu autoritāti (mēs runājam par psiholoģisku autoritāti – nevis par likuma autoritāti), visu reliģisko organizāciju, tradīciju un pieredzes autoritāti cilvēkam vajag saprast, kāpēc viņš parasti pakļaujas, un viņam tas patiešām ir jāizpēta. Bet, lai to izpētītu, jāpastāv brīvībai no nosodījuma, attaisnošanās, viedokļa vai pieņemšanas. Pieņemt autoritāti un tajā pašā laikā to pētīt nav iespējams. Lai izpētītu visu autoritātes psiholoģisko struktūru, mūsos pašos ir jābūt brīvībai. Kad mēs izmeklējam, mēs pilnībā atmetam visu šo struktūru. Bet, kad mēs atmetam, pati šī atmešana ir prāta apskaidrošana, kas, savukārt, ir brīvība no autoritātes. Noliegt visu to, ko pieņemts uzskatīt par vērtīgu, piemēram, ārēju disciplīnu, vadību, ideālus, - nozīmē tos studēt. Tad pats izpētes process ir ne tikai disciplīna, bet arī tās noliegšana. Un pati šī noliegšana ir pozitīva darbība. Tādā veidā mēs noliedzam visu to, kas skaitījās svarīgs tālab, lai sasniegtu prāta mieru. Un tā – mēs redzam, ka kontrole nav tas līdzeklis, kas var novest līdz klusēšanai. Prāts arī neapklust tādā gadījumā, ja tas ir aizņemts ar kādu objektu, kas pilnībā to aprij tā, ka viņš izzūd šajā objektā. Kaut kas līdzīgs notiek, kad bērnam iedod interesantu mantiņu: viņš kļūst ļoti mierīgs, taču tiklīdz atņem mantiņu, viņš atkal sāk darīt nerātnības. Mums visiem ir savas mantiņas, kas mūs aprij, un mēs domājam, ka esam ļoti mierīgi, taču, ja cilvēks ir veltījis sevi noteikta veida darbībai: zinātniskai, literārai vai vēl kaut kādai, šī mantiņa viņu pilnībā aprij, bet īstenībā viņš nebūt nav mierīgs.

Vienīgais klusums, kas mums ir pazīstams, ir klusums, kas iestājas, kad beidzas troksnis, klusums, kas iestājas, kad beidzas domāšana. Taču tā nav klusēšana. Klusēšana pēc savas būtības ir kaut kas pavisam cits, kas līdzinās skaistumam un mīlestībai. Tāda klusēšana nav apklusuša prāta produkts, tas nav smadzeņu šūnu produkts, kas sapratušas visu struktūru un saka: ‘Dieva dēļ, apklusti!’ Tad pašas smadzeņu šūnas rada klusumu, taču tā nav klusēšana. Klusēšana arī nerodas kā uzmanības rezultāts, kurā vērotājs ir vērojams. Šeit nav berzes, disonanses, bet nav arī klusēšanas. Jūs gaidāt, ka es jums aprakstīšu šo klusēšanu, lai jūs to varētu salīdzināt, pārtulkot, aiznest sev līdzī un apglabāt. To nav iespējams aprakstīt. Tas, ko var aprakstīt, ir zināmais, bet brīvību no zināmā esamība var iegūt tikai tādā gadījumā, kad katru dienu nomirsti zināmajam: aizvainojumiem, glaimiem, visiem tevis radītajiem priekšstatiem, visiem taviem pārdzīvojumiem, kad nomirsti katru dienu tā, ka pašas smadzeņu šūnas kļūst svaigas, jaunas un tīras. Bet šī tīrība, šis svaigums, šis maiguma un labsirdības īpašības pašas par sevi nerada mīlestību. Mīlestība nav skaistuma vai klusuma atribūts.

Tā klusēšana, kas nav nedz klusums pēc trokšņa izbeigšanās, ir tikai pats sākums. Tā tikpat mazs palīdzēs izjust neizmērāmo, stāvokli

ārpus laika, cik mazs caurumiņš ļautu uztvert visu neaptveramā okeāna milzīgo plašumu. Taču jūs nevarat to saprast vārdu līmenī, kamēr ar visu apziņas struktūru neesat sapratuši baidas, skumju un izmisuma nozīmi, kā arī iekams pašas smadzeņu šūnas nav nonākušas miera stāvoklī. Kad tas notiks, jūs iespējams nonāksit līdz tā noslēpumam, kuru neviens jums nevar atklāt un nekas nevar sagraut. Dzīvs prāts ir mierīgs prāts, tas ir prāts, kuram nav centra un kurš tādējādi ir ārpus telpas un laika. Tāds prāts ir bez robežām, bet tā ir ārkārtīgi svarīga patiesība un fakts.

15. nodaļa

Pieredze. Apmierinājums. Dualitāte. Meditācija

Mēs visi tiecamies iegūt dažāda veida pieredzi: mistisko, reliģisko, seksuālo, pieredzi, ko sniedz daudz naudas, augsts stāvoklis sabiedrībā un vara. Ar gadiem mēs iemācāmies pārvarēt fizisko vajadzību varu, un tad mēs sākam izjust vajadzību pēc plašākām, dziļākām, nozīmīgākām pieredzēm, un mēs ķeramies pie dažādiem līdzekļiem to sasniegšanai, piemēram, (kas ir īsta māksla), paplašinot savu apziņu vai arī lietojot dažāda veida narkotikas. Tas ir vecs triks, kas pastāv kopš neatminamiem laikiem: kaut kādu lapu košļāšana, eksperimentēšana ar jaunākajiem ķīmiskajiem preparātiem, lai izsauktu īslaicīgu smadzeņu šūnas struktūras izmaiņas, panāktu augstāku sensitivitāti un uztveršanas spēju un ar to panāktu zināmu realitātes redzējumu. Šīs alkas pēc arvien vairāk iespaidiem parāda cilvēka iekšējo nabadzību. Mēs uzskatām, ka ar šādu iespaidu palīdzību mēs varam aizbēgt no sevis, taču šie iespaidi ir mūsu pašu nosacīti. Ja prāts ir sīks, skaudīgs, trauksmes pārņemts, tad, lai kādas narkotikas cilvēks arī nelietotu, ieskaitot visjaunākos paveidus, viņš vēl joprojām turpinās uztvert sava paša prāta kroplos veidojumus, savas personīgās necīgās projekcijas, kas ir viņa paša būtības nosacītas.

Vairums no mums ilgojas pēc pilnībā apmierinošiem, pastāvīgiem iespaidiem, kurus doma nevar iznīcināt. Tādējādi aiz iespaidu alkām slēpjas alkas gūt apmierinājumu. Bet apmierinājuma alkas prasa iespaidus, un tāpēc mums ir svarīgi saprast ne tikai visu apmierinājuma problēmu, bet arī tādu lietu kā iespaidi. Spēcīgu iespaidu gūšana sagādā lielu apmierinājumu. Jo ilgstošāks, dziļāks un spilgtāks ir iespaids, jo lielāku baudu tas sagādā. Tādā veidā apmierinājums nosaka tā iespaida formu, ko mēs alkstam. Un apmierinājums ir mēraukla, ar kura palīdzību mēs novērtējam iespaidu. Viss, ko var izmērīt, atrodas domāšanas ietvaros un spēj radīt ilūziju. Jūs varat piedzīvot pārsteidzošu pārdzīvojumu, un tomēr pilnībā atrasties ilūzijas varā. Visi jūsu redzējumi neizbēgami atbildīs jūsu nosacītībai, un jūs redzēsiet Kristu vai Budu, vai vēl kādu atkarībā no jūsu ticības, un jo stiprāka ir jūsu ticība, jo lielāks spēks piemītīs jūsu redzējumiem, jūsu personīgo cerību un tiekšanās projekcijām.

Tā, ja kaut kā fundamentāla meklējumos (kā, piemēram, Īstenības) mēraukla ir apmierinājums, jūs jau esat radījuši projekciju par to, kas būs tas, ko jūs iepazīsit, un tādējādi jūsu pārdzīvojumi nebūs īsti.

Ko mēs domājam ar pieredzi? Vai pieredzē ir kas jauns vai īpatnējs? Pieredze ir atmiņu murskulis, kas atbilst kādam izaicinājumam. Šo atbilstību vienmēr nosaka mūsos esošais pamats, un jo gudrāk jūs interpretējat savu pieredzi, jo lielākā mērā parādās šī atbilstība. Tāpēc mums jāizpēta ne tikai kāda cita pieredze, bet arī pašiem sava pieredze. Ja

jūs to esat apzinājušies, tad tā vispār nav pieredze. Katra pieredze, katrs pārdzīvojums jau ticis piedzīvots, citādi jūs nevarētu to apzināties. Jūs apzināties pieredzi kā kaut ko labu, sliktu, skaistu utt. atbilstoši jūsu nosacītībai, un gala iznākumā pieredzes apzināšanai neizbēgami jābūt vecai.

Kad mēs vēlamies iegūt realitātes pārdzīvojumu (bet mēs visi to vēlamies, vai ne tā?), tad, lai iegūtu šo realitātes pārdzīvojumu, mums tā ir jāiepazīst. Taču tajā brīdī, kad mēs to iepazīstam, mūsu priekšā ir tās projekcija, un rezultātā mūsu pārdzīvojumi ir nereāli, jo projekcija taču pieder domu un laika sfērai. Ja var par kaut ko domāt kā par realitāti, tad tā jau vairs nav realitāte; mēs nevaram iepazīt jaunu pieredzi, tas nav iespējams; mēs iepazīstam tikai to, ko jau zinām, un tāpēc, kad sakām, ka esam guvuši jaunu pieredzi, tā nebūt vairs nav jauna. Jaunu iespaidu meklēšana ar apziņas paplašināšanas palīdzību, kas tiek panākta ar psihotropo narkotiku palīdzību, vēl joprojām paliek apziņas sfērā, un tāpēc tās perspektīvas ir ierobežotas.

Un tā mēs esam atklājuši fundamentālu patiesību, ka prāts, kas meklē, alkst arvien plašākus un dziļākus pārdzīvojumus, - ir ļoti siks un truls prāts, jo tas vienmēr dzīvo pats savās atmiņās. Nu, bet, ja mums vispār nebūs nekādu atmiņu, kas ar mums notiks? Mēs esam atkarīgi no pārdzīvojumiem, izaicinājumiem, kas mūs uztur nomoda stāvoklī. Ja mūsos pašos nebūtu nekādu konfliktu, nekādu izmaiņu, nekādu trauksmju, mēs visi gulētu ciešā miegā, tāpēc izaicinājumi lielākai daļai no mums ir vajadzīgi; mēs uzskatām, ka bez tiem mūsu prāts kļūs truls un miegains, un tāpēc mēs esam atkarīgi no izaicinājumiem, no pārdzīvojumiem, kas pastiprina mūsu uztraukumus, jūtu spriedzi, kas padara mūsu prātu asāku. Taču faktiski šī atkarība no izaicinājumiem un pārdzīvojumiem tikai padara mūsu prātu trulāku un nebūt nepalīdz saglabāt nomoda stāvokli. Un, lūk, es sev uzdošu jautājumu, vai ir iespējams saglabāt pilnīga nomoda stāvokli ne atsevišķos, perifēros manas būtības punktos, bet atrasties pilnīgā nomodā bez visādiem izaicinājumiem un pārdzīvojumiem? Tam ir nepieciešams stiprs uztverīgums – gan fiziskais, gan psihiskais. Tas nozīmē, ka man jābūt brīvam no visādām vajadzībām, jo tajā brīdī, kad es izjūtu vajadzību, man rodas vēlēšanās izjust pārdzīvojumu. Lai būtu brīvs no vajadzībām un to apmierināšanas, nepieciešams sevī pašā izziņāt un saprast visu vajadzību dabu tās veselumā.

Vajadzība rodas no dualitātes: "Es esmu nelaimīgs, man jābūt laimīgam." Pašā prasībā pēc laimes slēpjas nelaime. Kad cilvēks pieliek pūles, lai būtu labsirdīgs, pašā šajā labsirdībā slēpjas tās pretstats – ļaunums. Viss sasniegtais satur savu pretstatu, un tiekšanās to pārvarēt pastiprina to, pret ko cīnās. Kad jūs izjūtat vajadzību pēc īstenības jeb realitātes pārdzīvojuma, šī vajadzība dzimst no jūsu neapmierinātības ar

to, kas ir, un tāpēc vajadzība rada pretstatu, un šajā pretstatā slēpjas tas, kas bija. Tādējādi cilvēkam ir jābūt brīvam no šīs nekad nebeidzamās vajadzības, citādi dualitātei nebūs gala. Tas nozīmē, ka zināšanai vienmēr jābūt pilnīgai, lai prāts pārtrauktu meklējumus.

Tāds prāts nepieprasīs pārdzīvojumus. Tam nebūs vajadzīgs izaicinājums vai arī uztvert izaicinājumu, tas neteiks: "es guļu" vai "es esmu nomodā". Tas pilnībā būs tas, kas ir. Tikai tāds prāts, kas atrodas nesaskaņā ar sevi, kas ir šaurs un sīks, meklē vairāk. Vai tad ir iespējams dzīvot šajā pasaulē bez kaut kā vairāk, bez šīs nebeidzamās salīdzināšanas? Protams, ka var. Taču katram tas ir jānoskaidro pašam.

Šī jautājuma izzināšana visā tā veselumā arī ir meditācija. Šis vārds ticis izmantots Austrumos un Rietumos diemžēl visneveiksmīgākajā veidā. Pastāv dažādas meditācijas, dažādas metodes un sistēmas. Ir sistēmas, kas saka: "Sekojiet līdzī jūsu kājas īkšķa kustībai. Sekojiet, sekojiet, sekojiet." Ir arī citas sistēmas, kas iesaka sēdēt noteiktā pozā, pareizi elpot vai praktizēt apzināšanos. Tas viss ir ļoti mehāniski. Ir metode, kas jums piedāvā noteiktu vārdu, kura atkārtošana sniegs jums neparastus transcendentālus pārdzīvojumus. Tās ir pilnīgas blēņas. Te pastāv sava veida pašhipnoze. Vairākkārtīga vārda "āmen" vai "om", vai "koka-kola" atkārtošana izsauks jūsos noteiktus pārdzīvojumus, jo atkārtošanas rezultātā prāts apklust. Tas ir plaši pazīstams fenomens, kas tūkstošiem gadu ticis praktizēts Indijā un ieguvis mantra-jogas nosaukumu. Ar atkārtošanu jūs varat novest savu prātu lēnprātības un labsirdības stāvoklī, taču neatkarīgi no tā tas tik un tā paliks sīks, tukšs un kropls prāts. Ar tādiem pašiem panākumiem jūs varat savā priekšā uz kamīna dzegas novietot dārzā atrastu rungu un katru dienu likt tā priekšā ziedus. Pēc mēneša jūs to pielūgsiet un ziedu nenolikšanu uzskatīsiet par lielu grēku.

Meditācija nav sekošana kādai sistēmai, tā nav atkārtošana un imitēšana. Meditācija nav koncentrācija. Tas ir viens no iemīļotākajiem dažu meditācijas skolotāju paņēmieniem, kas no saviem skolniekiem prasa spēju koncentrēties, kas nozīmē prāta fiksāciju uz kādu domu un visu pārējo domu atmešanu. Tā ir viskroplākā un dumjākā lieta, ko var paveikt jebkurš skolnieks, ja viņu uz to piespiedīs. Tas nozīmē, ka iekšēji jūsos norit nebeidzama cīņa jūsu uzstājīgās vēlmes sakoncentrēties un jūsu prāta starpā, kas visu laiku pārlec no viena uz otru tai laikā, kad jums vajadzētu uzmanīgi vērot katru prāta kustību, lai kurp tas arī neaizkļūtu. Kad jūsu prāts klejo, tas nozīmē, ka jūs interesē kaut kas cits. Meditācijai ir svarīgi, lai prāts būtu neparasti dzīvs. Meditācija ir dzīves izpratne tās veselumā, sapratne, kurā visas fragmentācijas formas ir beigušās. Meditācija nav domu kontrolēšana, jo, kad doma tiek kontrolēta, tas prātā rada konfliktu, taču, kad jūs esat sapratuši domāšanas struktūru un avotu, pa īstam dziļi tajā iedziļinoties, tad doma vairs nebūs

traucējums. Pati šī domāšanas struktūras izpratne ir tās personīgā kārtība, kas nav meditācija. Meditācijai ir jābūt par katras domas un jūtu apzināšanos, kurā nekad nevajadzētu teikt, ka tas ir pareizi vai nepareizi. Tās ir tikai jānovēro un jāvirzās līdzī. Pie šādas vērošanas jūs sākat saprast domu un jūtu virzību tās veselumā. Un no šīs apzināšanās rodas klusēšana. Klusums, kas sasniegts ar domas palīdzību, ir stagnācija, nāve; taču klusēšana, kas atnāk, kad doma ir sasniegusi sevis pašas avotu, pati savu dabu, kad tā sapratusi, ka nekad nav brīva, ka tā vienmēr ir veca, šī klusēšana ir meditācija; ja jūs tikai no tās izdabūjat dažus vārdus un uztvērāt dažas idejas, lai vēlāk tās pārdomātu, - tā vairs nav meditācija. Meditācija ir prāta stāvoklis, kas uz visu raugās ar pilnu uzmanību – veselumā – nevis izceļot kādas atsevišķas daļas. Un neviens nevar jūs iemācīt būt uzmanīgam. Ja kāda sistēma jūs māca kā būt uzmanīgam, tad tā ir uzmanība attiecībā uz šo sistēmu. Bet tā jau nav uzmanība. Meditācija ir viena no dižākajām mākslām dzīvē, iespējams, pati dižākā un cilvēks nevar iemācīties meditāciju no kāda cita, lai kas viņš nebūtu. Tajā ir tās skaistums. Meditācijai nav tehnikas un tādējādi – autoritātes. Ja jūs izzināt sevi, vērojiet sevi, vērojiet kā jūs ēdat, kā runājat, kā plāpājat, ienīstat, esat greizsirdīgi, - ja jūs visu to sevī apzināties, bez izvēles, tā ir daļa no meditācijas.

Tādējādi meditācija var noritēt, kad jūs sēžat autobusā vai pastaigājaties gaismas un ēnu piepildītā mežā, vai klausāties putnu dziedāšanā, vai raugāties savas sievas vai bērna sejā. Meditācijas saprašanā ir mīlestība, bet mīlestība nav paradumu sistēmas produkts, sekošanas metodei rezultāts. Doma nevar kultivēt mīlestību. Mīlestība var atnākt, kad pastāv pilnīga klusēšana, - klusēšana, kurā meditējošais pilnībā nav klātesošs; bet prāts var būt klusējošs tikai tādā gadījumā, kad tas saprot pats savas kustības – domas un jūtas. Lai saprastu šo domu un jūtu kustību, to vērošanas laikā nedrīkst būt nosodījums. Tāda vērošana, protams, ir disciplīna, taču šī disciplīna ir plūstoša, brīva, tā nav pielāgošanās disciplīna.

16. nodaļa

Totāla revolūcija. Reliģiozs prāts. Enerģija. Kaisme.

Galvenais šīs grāmatas uzdevums ir radīt jūsos un rezultātā jūsu dzīvēs pilnīgu revolūciju, kurai nav nekā kopēja ar sabiedrības struktūru tajā veidā, kādā tā pastāv. Sabiedrība savā pašreizējā veidā ir kas šausminošs, ar tās nebeidzamajiem kariem, neatkarīgi no tā, vai tie ir aizsardzības vai uzbrukuma kari. Mums ir nepieciešams kaut kas pilnīgi jauns, revolūcija-mutācija pašā psihē. Vecais prāts nav spējīgs atrisināt cilvēcisko attiecību problēmu. Vecais prāts ir aziātu, eiropiešu, amerikāņu vai afrikāņu prāts, tāpēc mēs sev jautājam, vai ir iespējams izdarīt revolūciju pašās smadzeņu šūnās. Tagad, kad mēs nedaudz labāk esam sapratuši sevi, pajautāsim sev atkal: "Vai ir iespējams cilvēkam, kas dzīvo savu ikdienas dzīvi šajā cietsirdīgajā, nežēlīgajā, vardarbīgajā pasaulē, pasaulē, kas arvien vairāk ir tehnoloģiski apgādāta un tāpēc arvien neauglīgāka, - vai ir iespējams cilvēkam izdarīt revolūciju ne tikai iekšējās attiecībās, bet arī visā viņa domāšanas, darbības, jūtu un reakciju sfērā?"

Katru dienu mēs redzam vai lasām par šausmām, kas norit pasaulē cilvēka noslieces uz vardarbību rezultātā. Jūs varat teikt: "Es neko nevaru tur iesākt" vai "Kā gan es varu ietekmēt pasauli?". Es uzskatu, ka jūs varat pasauli ietekmēt milzīgā mērā, ja jūsos pašos nav noslieces uz vardarbību, ja jūs ikdienas vedat patiešām mierīgu dzīvi, dzīvi bez konkurences, godkārbas un skaudības, dzīvi, kas nerada naidošanos; maza uguniņa var kļūt par liesmu. Bet pasaule pašreizējā stāvoklī ir nonākusi mūsu dēļ – mūsu egocentriskās darbības, mūsu naida, mūsu nacionālisma dēļ; un kad mēs sakām, ka nevaram ar to neko iesākt, tas nozīmē, ka mēs samierināmies ar nekārtību mūsos pašos kā neizbēgamu. Mēs esam sadalījuši pasauli fragmentos; un, ja mēs paši iekšēji esam saplēsti, fragmentēti, mūsu attiecības ar pasauli tāpat būs saplēstas. Taču, ja mēs darbojamies veseli, tad mūsu attiecības ar pasauli piedzīvos satriecošu revolūciju.

Galū galā jebkurai kustībai, kurai ir vērtība, jebkurai darbībai, kurai ir kaut cik dziļa nozīme, ir jāsākas katrā no mums. Man ir jāizmains pirmajam, man ir jāierauga, kāda ir manu attiecību ar pasauli struktūra, un pats šis redzējums ir rīcība, tāpēc es kā cilvēks, kurš dzīvo pasaulē, ienesīšu jaunu kvalitāti, bet šī kvalitāte, kā man šķiet, ir reliģioza prāta kvalitāte.

Reliģiozs prāts pēc savas būtības ir kaut kas atšķirīgs no prāta, kas piekopj reliģiju. Jūs varat nebūt reliģiozs, bet palikt hinduists, musulmanis, kristietis vai budists. Reliģiozs prāts neko vispār nemeklē, tas nevar eksperimentēt ar īstenību. Īstenība nav kaut kas, ko nodiktējis jūsu apmierinājums vai ciešanas, jūsu nosacītība, hinduisma reliģija vai

kāda cita, ko jūs piekopjat. Reliģiozs prāts ir prāta stāvoklis, kurā nav baiļu un tādējādi nekādas vispār reliģiskās piederības – kurā ir tikai tas, kas ir, kas pa īstam ir.

Reliģiozā prātā mīt tā klusēšana (mēs jau par to runājām), kas nav domāšanas radīta, bet ir apzināšanās rezultāts, tās apziņas, kas ir meditācija, kurā meditējošā pilnībā nav klāt. Tāda klusēšana ir enerģijas stāvoklis, kurā nepastāv konflikts. Enerģija ir darbība un virzība. Jebkura darbība ir virzība, jebkura darbība ir enerģija, jebkura vēlme ir enerģija, jebkura sajūta ir enerģija, jebkura doma ir enerģija, viss dzīvais ir enerģija un katra dzīve ir enerģija. Ja šai enerģijai ļauj plūst bez jebkādas pretrunas, bez jebkādas berzes, tad tā ir bezgalīga, neierobežota. Berze ir tas, kas enerģiju ierobežo. Tad, kāpēc cilvēks, kas ir spējīgs vienreiz to saprast, kāpēc tomēr viņš ienes enerģijā berzi? Kāpēc viņš ienes disharmoniju tajā virzībā, ko mēs saucam par dzīvi? Vai tīra, neierobežota enerģija nav viņam tik ideja vien? Vai patiešām tā nav īsts fakts?

Mums vajag enerģiju ne tikai, lai izdarītu totālu revolūciju pašos sevī, bet arī tāpēc, lai izpētītu, redzētu un rīkotos. Un kamēr vien mūsu attiecībās pastāv kaut kāda nesaprašanās, - vai tās būtu attiecības vīra un sievas starpā, starp cilvēku un cilvēku, vienas un otras grupas starpā, vienas un otras valsts starpā vai vienas ideoloģijas un otras ideoloģijas starpā, - ja pastāv kāda iekšēja nesaprašanās vai kāds ārējs konflikts jebkurā formā, lai cik nemanāms tas nebūtu, notiek bezjēdzīga enerģijas tērēšana.

Kamēr pastāv laika intervāls vērotāja un vērojamā starpā, rodas disharmonija, kas izsauc enerģijas patēriņu. Šī enerģija uzkrājoties sasniedz savu augstāko punktu, kad vērotājs ir vērojamais, kad vispār nav nekāda laika intervāla, tad tā būs enerģija bez motīva, un tā atradīs pati savu darbības ceļu, jo "es" vairs neeksistē.

Mums vajag milzum daudz enerģijas, lai saprastu neskaidrības, kurās mēs dzīvojam, un tāda sajūta, ka "man ir jāsaprot", nes sevī nepieciešamo dzīvības spēku. Taču tam, lai noskaidrotu, meklētu, nepieciešams laiks, bet mēs jau noskaidrojām, ka pakāpeniska prāta atbrīvošana no nosacītības nav nekāds ceļš. Laiks nav nekāds ceļš. Veci mēs vai jauni – vienmēr dzīves veselais process var tikt ieviests jaunā dimensijā. Līdz tam nenovedīs ne pretstata meklēšana tam, kas mēs esam, ne mākslīga disciplīna, ko uzspiedusi sistēma, skolotājs, filozofs vai mācītājs, - tas viss ir tik nenopietni. Kad mēs to apzināties, mēs sev jautājam: "Vai ir iespējams izsisties cauri smagajai gadsimtu nosacītībai momentāni un neieklūt citā nosacītībā, būt brīvam tā, lai prāts spētu kļūt pilnībā jauns, jutīgs, dzīvs, apziņošs, stiprs un spējīgs?" Lūk, kur slēpjas mūsu problēma. Nepastāv nekādas citas problēmas, jo, kad prāts ir atjaunojies, tas ir spējīgs tikt galā ar jebkuru problēmu. Tas ir vienīgais jautājums, kas mums sev jāuzdod.

Taču mēs to neuzdodam, mēs vēlamies, lai mums pateiktu. Viena no visdīvainākajām mūsu psihi parādībām ir šī vēlme, lai mums pateiktu. Tas notiek tāpēc, ka mēs esam tūkstoš gadu ilgas propagandas rezultāts, mēs vēlamies, lai mūsu domas apstiprinātu vai atbalstītu kāds cits. Taču uzdot sev jautājumu nozīmē jautāt pašam sev. Tam, ko es saku, ir ļoti maza vērtība, neatkarīgi no tā, vai jūs to aizmirsīsiet tiklīdz aizvērsiet grāmatu vai arī atcerēsities un atkārtosiet atsevišķas frāzes, salīdzināsiet izlasīto šeit ar kādām citām grāmatām, - jūs nesatiksiet aci pret aci savu paša dzīvi. Nozīme ir tikai jūsu pašu dzīvei. Jūs paši, jūsu aprobežotība, tukšums, alkātība, godkāriba, jūsu ikdienas ciešanas un nebeidzamās skumjas, - lūk, kas jums ir jāsaprot, un neviens uz zemes vai debesīs neizglābs jūs no tā, kā vien jūs pats.

Redzot visu, kas notiek jūsu ikdienas dzīvē, jūsu ikdienas darbībā, - kad jūs ēdat pīrāgu, kad runājat, kad izejat no mājas, lai kaut kur aizbrauktu vai kaut kur ietu, vai kad viens pats pastaigājaties mežā, - vai jūs varat ar vienu elpas vilcienu, ar vienu skatienu ieraudzīt sevi tādu, esat? Kad jūs ieraudzīsiet sevi tādu, kāds esat, jūs sapratīsiet visu cilvēka tieksmās, cilvēka viltības, viņa liekulības un meklējumu struktūru. Lai to izdarītu, jums jābūt absolūti godīgam pret sevi, pret visu jūsu būtību. Kad jūs rīkojaties saskaņā ar saviem principiem, jūs esat negodīgs, jo, ja jūs rīkojaties, izejot no tā, kam, jūsuprāt, jums vajadzētu būt, jūs esat tas, kas jūs neesat. Ir cietsirdīgi, ja tev ir ideāli. Ja jums ir kādi ideāli, pārliecības vai principi, jūs neesat spējīgs sevi ieraudzīt nepastarpināti.

Un tā – vai jūs spējat pilnībā atrasties nolieguma pozīcijā, pilnīgā mierā, kad nav ne domu, ne baiļu, un tomēr būt neparasti dzīvs, pilns kaismes?

Prāts, kurš atrodas stāvoklī, kad vairs ne pūļu, ne tieksmās, - tas ir patiesi reliģiozs prāts. Tādā prāta stāvoklī jūs varat nonākt līdz tam, kas saucas "īstenība" vai "realitāte", svētlaipe, dievs, skaistums un mīlestība. Tas nevar notikt pēc jūsu vēlēšanās. Es jūs lūdzu saprast šo vienkāršo faktu. Jūs nevarat atnākt pēc izsaukuma, tam nevar dzīties pakaļ, jo jūsu prāts ir pārāk kurls, pārāk sīks, jūsu emocijas ir pārāk kroplās, jūsu dzīvesveids ir pārāk haotisks tai neaptveramībai, tam milzīgajam nekam, lai to uzaicinātu savās mazajās mājās, tajā mazajā, piemīcītajā un piespļaudītajā stūrītī, kurā jūs dzīvojat. Jūs nevarat to uzaicināt. Lai to uzaicinātu, jums tas ir jāpazīst, taču pazīt to jūs nevarat. Ja kāds, vienalga kurš, pateiks: "Es pazīstu", tajā brīdī, kad viņš to saka, viņš nepazīst. Ja kādā brīdī jūs apgalvojat, ka esat kaut ko atklājuši, tad jūs neko neesat atklājuši. Ja jūs teiksiet, ka esat iepazīnuši to no pieredzes, tad jums nekad nav bijusi tāda pieredze. Tie visi ir ekspluatācijas veidi, citu cilvēku izmantošana – vai es būtu jums draugs vai ienaidnieks – kā līdzekli.

Un tad cilvēks sev uzdod jautājumu: "Vai ir iespējams sasniegt to kaut ko, neuzaicinot to, negaidot, netiecoties, neizlūkojot, tā, lai tas atnāktu pats kā vēsa vēja plūsma pa atvērtu logu?" Jūs nevarat uzaicināt vēju, taču jūs varat atstāt logu atvērtu. Tas nenozīmē, ka jūs kaut ko gaidāt, jo gaidīšana ir tikai viens no pašapmāna veidiem. Tas nenozīmē, ka jums kaut kā sevi ir jāatver, lai uztvertu šo kaut ko; parādījusies vēl viena domas forma.

Vai jums nekad nav radies jautājums: "Kāpēc cilvēkiem nav šī kaut kā?" Viņi dzemdē bērnus, izjūt maigumu, sajūtu, ka ir spējīgi uz saziņu, uz savstarpējiem pārdzīvojumiem draudzībā, biedrošanās, taču kāpēc viņiem nav dots šis kaut kas?" Vai tad jūs nekad nav pēkšņi pārsteidzis, kad jūs laiski pastaigājaties pa ielu vai sēžat autobusā, vai pavadāt atvaļinājumu piekrastē, vai pastaigājaties mežā, kas pilns putniem, kokiem, strautiem un savvaļas zvēriem, - vai jums nekad nav ienācis prātā pajautāt, kāpēc tā sanāk, ka cilvēks, kurš pastāv miljoniem gadu, nav ieguvis šo kaut ko, šo neparasto, nevīstošo ziedu? Kāpēc jūs visi, cilvēki, kas esat tik spējīgi, viltīgi, gudri, kas vienmēr sacenšaties, kas radāt savu brīnumaino tehniku, kas lido debesīs, kas izgudro neparastas elektroniskas smadzenes, kāpēc jums nav tā, kam vienīgajam ir nozīme? Es nezinu, vai jums jebkad ir nācies aizdomāties par problēmu, kāpēc jūsu sirdis ir tukšas?

Kā jūs atbildētu, ja uzdotu sev šādu jautājumu? Kā gan jūs godīgi atbildētu, bez izvairīšanās vai viltības? Jūsu atbildei vajadzētu būt atbilstoši tai neatliekamībai, kuru jūs ieliekat šajā jautājumā, un tās mērķtiecībai. Taču jūsos nav nedz mērķtiecības, nedz arī šīs neatliekamības sajūtas. Un tas ir tādēļ, ka jūsos nav enerģijas, enerģijas, kas ir kaisme, bet jūs nevarat atklāt nevienu patiesību bez kaismes, neapvaldītas kaismes, aiz kuras neslēpjas vēlēšanās. Kaisme ir diezgan biedējoša lieta, jo, ja jums piemīt kaisme, jūs nezināt kurp tā jūs aizvedīs.

Tādā veidā bailes var kļūt par iemeslu enerģijas neesamībai jūsos, tās kaismes, kas ir nepieciešama, lai noskaidrotu, kāpēc jūsos nav šīs mīlestības kvalitātes, kāpēc jūsu sirdī nav šīs mīlestības uguns? Ja jūs ļoti rūpīgi izmeklēsiet savu prātu un sirdi, tad uzzināsiet, kāpēc jums tā nav. Ja jūs izrādīsiet kaismi tieksmē noskaidrot, kāpēc jūsos tā nav, tad ieraudzīsiet, ka jūsos tas ir. Tikai ar pilnīgu noliegumu, kas ir augstākā kaismes forma, atnāk tas, kas ir mīlestība. Mīlestību tāpat kā lēnprātību un samierināšanos nav iespējams kultivēt. Samierināšanās atnāk, kad pilnībā ir zudusi godkāre – citādi jūs nekad nezināsiet, ko nozīmē samierināties, - tas ir godkāriģis cilvēks. Tādā pat veidā, kad ar visu prātu, ar visu sirdi, nerviem, acīm, ar visu savu būtību jūs tiecaties noskaidrot, kā vajag dzīvot, ieraudzīt to, kas īstenībā ir, un pacelties tam pāri, pieņemot totāla nolieguma pozīciju attiecībā uz dzīvi, ko jūs tagad dzīvojat, - pašā šajā kroplajā, cietsirdīgajā noliegumā iegūst esamību pretējais. Un jūs to tāpat arī nekad nezināsiet. Cilvēks, kurš zina, ka atrodas klusēšanā,

kurš zina, ka izjūt mīlestību, tāds cilvēks nezina ne kas ir mīlestība, ne kas ir klusēšana.

BEIGAS